

Maren Moan Horg

Det levedyktige bygdesamfunnet

En casestudie av den tradisjonsrike fjellbygda
Budal

Masteroppgave i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn
Veileder: Asbjørn Karlsen
November 2019

Maren Moan Horg

Det levedyktige bygdesamfunnet

En casestudie av den tradisjonsrike fjellbygda Budal

Masteroppgave i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn
Veileder: Asbjørn Karlsen
November 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for geografi

Abstract

Rural Norway is currently facing major population and business challenges, and for many rural communities population decline is a real threat. Greater cultural diversity, centralization and changes in business and service offerings have led to pessimism and uncertainty in many rural communities. In the light of modern social development, the future of some rural communities unfortunately doesn't look promising. At the same time, changes create new opportunities and room for creativity and innovation. For rural Norway and the local population, the job is to meet these challenges and seize the opportunities through mobilization, innovation and changed practices.

Innovation involves breaking with the established. The traditional industry and local values are challenged by new practices, and this task examines factors that influence innovation in a traditional rural community in the face of recent times. The starting point for this study is the mountain village Budal in Midtre Gauldal municipality. Despite its remote location and relatively low population size, Budal stands today as a viable rural community. Seen from the outside, Budal is built with relatively large business activity, where old wood-based craft traditions are still maintained. As an example, the production of the traditional stick chair "budalsstolen" can be mentioned - the chair that has made the village known throughout the country of Norway. To explain the emergence of the tree-based craft as local industry specialization, the study has drawn parallels to the literature of the industrial district. By retrieving related developments, this study contributes to insight into the socio-cultural factors that contribute to the emergence of such areas. In particular, the importance of institutionalized norms, practices and conventions is emphasized. By entering into local innovation processes, in violations and negotiations, the study contributes to understanding the way in which innovation enters local discourses in Budal. The thesis finds a craft tradition based on strong cohesion and trust-based cooperation. In the extension of the latter, the task finds a collective spirit of compassion that is much more prominent than the typical individualistic enthusiast. In addition, the task finds that innovation forms the basis for negotiation of the rural community's identity, since this identity links the local population to a craft history and a working community. In conclusion, the study comes with some encouraging points, to possibly those who will work on mobilizing future innovation projects in Budal.

Sammendrag

Bygde-Norge står i dag overfor store befolknings- og næringsmessige utfordringer, og for mange bygdesamfunn er befolkningsnedgang og fraflytting en reell trussel. Et større kulturelt mangfold, sentralisering og endringer i næringslivet og tjenestetilbud, har ført til pessimisme og usikkerhet i mange bygdesamfunn. I lys av den moderne samfunnsutviklingen ser framtiden for enkelte bygdesamfunn dessverre mørk ut. Samtidig skaper endringer nye muligheter og rom for kreativitet og nyskaping. For bygde-Norge og lokalbefolkningen blir oppgaven å møte disse utfordringene og gripe mulighetene gjennom mobilisering, nyskaping og endrede praksiser.

Nyskaping innebærer brudd med det etablerte. Det tradisjonelle næringsgrunnlaget og de lokale verdiene utfordres av ny praksis, og denne oppgaven undersøker faktorer som påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid. Utgangspunktet for denne studien er fjellbygda Budal i Midtre Gauldal kommune. Til tross for sin avsides beliggenhet og relativt lav befolkningsstørrelse, står Budal i dag frem som et levedyktig bygdesamfunn. Sett fra utsiden er Budal ei bygd med forholdsvis stor næringsaktivitet, der gamle trebaserte håndverkstradisjoner fortsatt holdes i hevd. Herunder kan produksjon av den tradisjonelle pinnestolen «budalsstolen» nevnes - stolen som har gjort bygda kjent over hele landet. For å forklare framveksten av det trebaserte håndverket som lokal næringsspesialisering, har studien trukket paralleller til litteraturen om industrielle distrikt. Ved å gjenfinne beslektede utviklingstrekk, bidrar denne studien til innsikt i hvilke sosio-kulturelle faktorer som bidrar til framveksten av slike områder. Særlig påpekes betydningen av institusjonaliserte normer, praksiser og konvensjoner. Ved å gå inn i lokale nyskappingsprosesser, i brudd og forhandlinger, bidrar studien til forståelse av hvilken måte nyskaping skriver seg inn i lokale diskurser i Budal.

Oppgaven finner en håndverkstradisjon som er tuftet på sterkt samhold og tillitsbasert samarbeid. I forlengelsen av sistnevnte finner oppgaven en kollektiv dugnadsånd som er mye mer fremtredende enn den typiske individualistiske ildsjelen. I tillegg finner oppgaven at nyskaping danner grunnlag for forhandling om bygdesamfunnets identitet, da bygdeidentiteten knytter lokalbefolkningen til en håndverkshistorie og et arbeidsfellesskap. Avslutningsvis kommer studien med noen oppfordrende punkter, til eventuelt de som skal jobbe med mobilisering av framtidige nyskappingsprosjekter i Budal.

“Når du har vokst opp bak ei fjellbjørk i nordasnøvær, så har du fått noen egenskaper som det er mulig å bygge videre på. Det er mange flinke folk i Budal, det har vært ei hard utsortering, så det har blitt igjen noen bra folk der oppe. Tidligere næringslivsleder og lokal ildsjel

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på en toårig mastergrad i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn ved NTNU. Oppgaven er et resultat av en reise som startet høsten 2018, men som nå er ved veis ende. Litt vemodig er det å sitte og tenke på at endestasjonen er her, og man blir påmint all den frustrasjon og glede man har gjennomgått i denne oppgaveprosessen. Likevel er dette en reise jeg ikke ville vært foruten. Reisen har gitt meg muligheten til å fordype meg i tematikk som jeg også brenner for personlig. Selv tror jeg et godt bygdefellesskap gir enkeltmennesket noen verdier man ellers ikke ville fått, og som er verdt å ta vare på.

I første rekke vil jeg rette en stor takk til alle mine informanter, som velvillig stilte opp i intervjuer og bidro med sin tid, kunnskap og engasjement. Videre vil jeg takke min veileder, professor Asbjørn Karlsen ved Geografisk institutt ved NTNU, for engasjement, gode innspill og konstruktive tilbakemeldinger. En stor takk rettes også til mine medstudenter for nyttige råd og samtaler i masterarbeidet. En mer arbeidsom, støttende, inkluderende og morsom gjeng skal man lete lenge etter! Jeg føler meg heldig og privilegert som har fått muligheten til å bli kjent med dere, og Heidi; du har vært en uvurderlig støttespiller og samarbeidspartner. En stor takk til mine fantastiske venner i hjemtraktene for å ha utvist stor forståelse og tålmodighet i det som ble en lang innsjutt. Jeg gleder meg til å ta fatt på livet videre med dere, flokken min!

Sist, men ikke minst, vil jeg rette en stor takk til min kjære familie. Takk til mine to foreldre som har bidratt med nødvendig mas, men også nødvendig støtte opp igjennom skole- og studieår. En spesiell stor takk rettes til min kjære mor, som mer enn noen annen har gjort dette mulig. Foranledningen til denne oppgaven skal hun ha all ære for! Takk også til eldstebror Bjørn som har banet vei og gått foran som et godt eksempel. Den mellomste i søskenflokket, Svend Erik, for gjennomlesing, tips og konstruktive kommentarer til oppgaven. Sammen er vi et bra familieteam! Listen over personer jeg forøvrig skulle ha takket er lang, og det ville være umulig å nevne alle ved navn. Jeg vil benytte anledningen til å rette en stor takk til alle! All hjelp jeg har fått er jeg svært takknemlig for, uten at det fratrar meg ansvaret for den endelige teksten. God lesning!

Maren Moan Hørg

Trondheim, november 2019

Innhold

Abstract	iii
Sammendrag	v
Forord	ix
Figurer	xiii
Tabeller	xiii
1 Innledning	1
1.1 <i>Bakgrunn: Nyskappings-Norge</i>	1
1.1.1 Bygde-Norge i det moderne	2
1.1.2 Bygdehåndverkstradisjoner – immateriell kulturarv	4
1.2 <i>Tema og case</i>	6
1.3 <i>Formål og problemstilling</i>	8
1.3.1 Tidligere studier om Budal	9
1.4 <i>Oppgavens struktur</i>	10
2 Teoretisk rammeverk	11
2.1.1 Bygde-Norge i endring: krav om nyskaping	12
2.1.2 En prosessorientert tilnærming til entreprenørskap og nyskaping	14
2.2 <i>Innovasjon og nyskaping i Budal</i>	15
2.2.1 Begrepene innovasjon og nyskaping	15
2.3 <i>Institusjonell tilnærming</i>	16
2.3.1 Lokal nærings spesialisering	17
2.3.2 Sosio-kulturelle faktorer	20
2.3.3 Kunnskapsformer	23
2.4 <i>Stiavhengighet – betydningen av historiske røtter</i>	25
2.4.1 Innelåsning	26
2.4.2 Brudd med det etablerte – brytninger mellom konvensjoner	27
2.5 <i>Oppsummering</i>	28
3 Metode	31
3.1.1 Forskningsprosessen	31
3.2 <i>Metodisk tilnærming</i>	32
3.2.1 Casestudie	33
3.3 <i>Intervju som forskningsmetode</i>	34
3.3.1 Rekruttering av informanter	35
3.3.2 Utarbeiding av intervjuguide	38
3.3.3 Gjennomføring av intervju	39
3.4 <i>Kvalitativ analyse</i>	40
3.4.1 Bearbeiding av datamateriale	40
3.4.2 Kategorisering og koding	41
3.4.3 Kobling av teori og empiri	42
3.5 <i>Forskningens kvalitet</i>	42
3.5.1 Reliabilitet	42
3.5.2 Validitet	43
3.5.3 Generaliserbarhet	44

3.6	<i>Forskningsetiske refleksjoner</i>	45
3.6.1	Min rolle som forsker.....	46
4	Empirisk kontekst for nyskaping i Budal	49
4.1	<i>Den vidstrakte fjellbygda</i>	49
4.1.1	Sysseting og næringsstruktur.....	50
4.1.2	Organisasjonslivet.....	51
4.1.3	Lokalbefolkningen.....	52
4.2	<i>Den klassiske norske folkestolen – Budalsstolen</i>	53
4.2.1	Dagens stolproduksjon.....	54
4.2.2	Budalstolen AS – et redesign.....	55
5	Empiri og analyse	57
5.1	<i>Tradisjonsfølgere</i>	58
5.1.1	Tradisjonsbygda.....	58
5.1.2	Håndverk som lokal nærings spesialisering.....	59
5.1.3	En «industriell atmosfære».....	60
5.1.4	Samhold og samarbeid.....	71
5.1.5	Det sosiale limet.....	77
5.1.6	Oppsummering.....	79
5.2	<i>Tradisjonsutfordrere</i>	80
5.2.1	Bygdekollektivets interesser, verdier og forventninger.....	81
5.2.2	Større aksept – et utdøende bygdedyr?.....	83
5.2.3	Innflytter versus lokalbefolkningen.....	87
5.2.4	Oppsummering.....	88
5.3	<i>Tradisjonsbrytere</i>	88
5.3.1	Håndverk versus industriell masseproduksjon.....	89
5.3.2	Industriell masseproduksjon ved eget initiativ.....	94
5.3.3	Samarbeid med eksterne aktører.....	94
5.3.4	Oppsummering.....	96
6	Diskusjon	97
6.1	<i>Entreprenørskap for fellesskapet</i>	97
6.1.1	En levende dugnadsånd.....	98
6.2	<i>Å utfordre og bryte med den tradisjonelle entreprenørielle praksis</i>	101
6.2.1	Bygdeidentitet.....	102
6.3	<i>Fra tradisjonelt håndverk til moderne markedstenkning</i>	104
6.3.1	Legitimitet og illegimitet.....	106
7	Konklusjon	109
7.1	<i>Forskerens refleksjoner</i>	112
7.2	<i>Framtidsutsikter</i>	113
7.2.1	Budalsamfunnets framtid.....	113
7.2.2	Tradisjonshåndverkets framtid.....	115
7.3	<i>Anbefalinger til fremtidige nyskappingsprosjekter i Budal</i>	119
7.4	<i>Videre forskning</i>	121
	Litteratur	123

- Vedlegg A: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring
- Vedlegg B: Intervjuguide – nøkkelinformant I
- Vedlegg C: Intervjuguide – nøkkelinformant II
- Vedlegg D: Intervjuguide – nøkkelinformant III
- Vedlegg E: Intervjuguide – entreprenører i Budal

Figurer

- Figur 4.1: Geografisk avgrensning av Budal (Kartverket, [ingen dato]). 50
- Figur 4.2: Her ser vi John Storrø med en liten last budalsstoler. Stolene ble videresendt med bilruta til Trondheim og solgt på Martnan. I bakgrunnen ser vi Budal Samvirkeag. Bildet stod på trykk i Adresseavisen 19.februar 1964 (Brissach, 2013). 53
- Figur 4.3: Her ser vi en variant av budalsstolen - en spisestuestol med armlener. Stolene blir i dag håndlaget etter samme fremgangsmåte og maler som har blitt brukt kontinuerlig gjennom generasjoner. I dag er det bare et fåtall håndverkere i Budal som besitter denne kunnskapen (Budalsstolen Originalen, 2015). 54

Tabeller

- Tabell 1: Informantliste 37

1 Innledning

1.1 Bakgrunn: Nyskapings-Norge

Nyskaping er i dag et moteord. At Norge og ethvert land har behov for nyskaping er ikke omstridt. Skruer vi tiden tilbake 100 år, viser utviklingen overveldende klart at landet har vært gjennom en enorm omstillings- og nyskapingsprosess (I. Johansen, 2002). Jobber som før var vanlige, har nå forsvunnet og blitt erstattet av nye. Folk samhandler på nye måter, vi omringes av teknologiske nyvinninger og globale impulser påvirker måten vi lever på. Likeledes har begreper som klima og miljø kommet høyt på dagsorden, og bærekraftig utvikling har blitt et gjennomgangstema og en trend som opptar både privatpersoner og næringslivet. Samtidig minker landets oljeinntekter, og Norge må derav finne nye måter å skaffe inntekter på. Både private og offentlige virksomheter over hele landet, møter i dag krav om omstilling og nyskaping. Der evnen til omstilling og nyskaping er avgjørende for at bedrifter og næringer i fremtiden skal klare å hevde seg i den globale konkurransen. Myndigheter, næringsliv og forskning har i enda større grad fokusert på betydningen av innovasjon og nyskaping som en sentral kilde til vekst og fornyelse. Som S. Johansen og Onsager (2017) påpeker er innovasjon en viktig prosess bak økt verdiskaping, hvor regioner med høy innovasjonsevne som oftest vil ha høyere omstilling- og konkurransevne enn andre regioner.

I 2017 la Regjeringa Solberg fram Meld. St. 18 (2016-2017) om bærekraftige byer og sterke distrikter. Et av framtidens mål for den nye regional- og distriktpolitikken er at alle skal ha likeverdige levekår, uavhengig hvor man bor. Det skal legges til rette for ei utvikling hvor man tar vare på ressursene slik at også framtidige generasjoner får muligheten til å tilfredsstille sine behov. Videre påpekes viktigheten av et godt fungerende næringsliv, og dets betydning for velferd, levekår og livskvalitet i alle typer samfunn - urbane så vel som rurale. Landet trenger derav et aktivt og lønnsomt næringsliv som innoverer og skaper arbeidsplasser. Regional balanse er således viktig for å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret, og for å skape levende lokalsamfunn med trygge jobber over hele landet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017). I tillegg besitter de spredtbebygde områdene ressurser som er av stor betydning for landets økonomi. Et nærliggende eksempel her er fjellområdene, som forvalter betydelige samfunnsverdier i form av naturressurser og rekreasjonsområder.

Fjellområdene utgjør i så måte en vesentlig del av områdene som omfattes av landets distriktpolitikk (Overvåg & Skjeggedal, 2015). For å nå framtidens mål om bærekraftig utvikling, likeverdige levekår og regional balanse, må altså byene og distriktene ses i sammenheng. I sin artikkel påpeker S. Johansen og Onsager (2017) videre hvordan arbeidsdeling og gjensidig avhengigheten mellom regioner samlet bidrar til bedre ressursutnyttelse, konkurransevne og verdiskaping i hele landet. Mens enkelte regioner er spesialiserte innenfor ulike nærings- og kompetansebasert, kan innovasjons- og FoU-arbeid foregå i mindre sentraliserte bedrifter. Likedan inngår bedrifter i verdikjeder og innovasjonssystem på tvers av urbane og rurale områder. Utviklingen i mer sentrale strøk, avhenger i så måte mye av utviklingen i distriktene og omvendt (S. Johansen & Onsager, 2017).

1.1.1 Bygde-Norge i det moderne

Bygde-Norge står i dag overfor store befolknings- og næringsmessige utfordringer. Utfordringene og utviklingsløpene oppleves imidlertid forskjellig fra bygd til bygd, da bygder har ulike forutsetninger og ressurser både historisk, materielt og sosiokulturelt (Villa & Haugen, 2016). I tillegg blir bygda ofte fremstilt som tradisjonsbundet, bygdefolk som trangsynte, kjedelig og preget av stagnasjon, mens byen fremstilles som moderne, dynamisk og et sted for personlig utvikling og nyskaping (Wiborg, 2009). Hovland (2018) hevder imidlertid at entreprenørskap og nyskaping og entreprenørskap er relevant og viktig for alle sektorer i samfunnet. Han trekker fram lokalbasert entreprenørskap, der bygder og grender trenger fornyelse, er vel så viktig som forretningsdrift i mer tradisjonell form. Selv om det er åpenbare forskjeller, er det viktig å framheve hovedpoenget i alle sektorer, nemlig å utvikle noe nytt som er levedyktig og bærekraftig (Hovland, 2018).

Jordbruk, skogbruk og fiske utgjør næringsgrunnlaget for mange bygdesamfunn (Solerød, 2019). I tillegg har og er setring og stølsdrift en integrert del av landbruket, både for kyst- fjord- og for fjellbygdene. For mange små og mellomstore melkeproduksjonsbruk i et vinterlig land som Norge, gir denne driftsformen og utmarksressursen ekstra og verdifull mat til dyra gjennom hele året. Samtidig er seterdrifta og setertradisjoner en sentral og viktig del av den norske kulturen og identiteten. Gjennom langvarig beiting og slått har denne drifta forma landskapet og gitt oss et rikt biologisk mangfold (Norsk seterkultur, 2017). I dag har enkelte jordbrukslandskap status som «Utvalgte kulturlandskap», og får økonomisk støtte til å gjennomføre tiltak med istandsetting og skjøtsel som ivaretar denne natur- og kulturarven

(Landbruks- og matdepartementet, 2019). Antal norske setrer har imidlertid gått kraftig ned det siste århundret, og funksjonen til setra har endret seg fra å være et sted for produksjon til et sted for rekreasjon og fritidsbruk. Likedan har den generelle landbruksutviklingen, mot større produksjonsenheter og mer automatisering, gjort setra mindre egnet som produksjonssted. Den moderne samfunnsutviklingen og avvikling av seterdrift går med andre ord i samme retning, og en viktig kunnskap og tradisjon står derfor i fare for å forsvinne (Stensgaard, 2017).

Fjellbygdene er på flere måter de mest sårbare områdene i forhold til endringer i landbrukspolitikken. De driver i utgangspunktet under vanskelige klimatiske og økonomiske forhold, med kort sesong og høye transportkostnader (Rønningen, 2008). Samtidig besitter fjellbygdene, som nevnt over, ressurser som er av betydning for resten av landet. I forlengelsen av fjellbygdenes betydning for storsamfunnet har regjeringen i Meld. St. 18 (2016-2017) påpekt viktigheten av å bevare disse områdene i form av økt verdiskaping. Det skal legges til rette for at det skal bli lettere å satse på næringsvirksomhet gjennom forenkling av forvaltninga. Regjeringa legger i større grad vekt på verdiskaping i form av bærekraftig reiseliv, der driften tar utgangspunkt i områdets utmarksressurser (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017). Likeledes vektlegges verdiskaping basert på kulturarv, og at kilden til nærings- og stedsutvikling kan ligge i denne arven. For med sine materielle og immaterielle uttrykk for menneskelig aktivitet gjennom generasjoner, er kulturarven en viktig del av kvaliteten og attraktiviteten til våre omgivelser (ibid.).

I reiselivsstrategien «Noreg som attraktiv kulturdestinasjon» har Kulturdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet lagt fram en strategi som skal styrke landets posisjon som kulturdestinasjon. Likedan skal den samla verdiskapinga i norsk kultur- og næringsliv økes, og det innenfor bærekraftige rammer. I strategien understrekes det kommersielle potensialet som ligger i den immaterielle kulturarven, og denne arven er noe reiselivsaktører etterspør mye mer enn før. Herunder trekkes såkalte Economusée-museum frem som et eksempel. Dette nye og internasjonale museumskonseptet, med tilhørende nettverk, gir besøkende muligheten til å se håndverkere i arbeid i sitt eget produksjonslokale. Likedan gir det bedriftene muligheten til å presentere og formidle tilknytningen til den lokale næringshistoria og de lokale håndverkstradisjonene gjennom et visningssenter (Kulturdepartementet & Nærings- og fiskeridepartementet, 2019). På den måten legges det til rette for ny kommersiell virksomhet, samtidig som man tar vare på en kulturarv som er i ferd med å forsvinne (Hansvik, 2017). I denne sammenheng må altså håndverkerne både være nyskapende, samtidig som de skal være

tradisjonsbærere. For noen kan det imidlertid være vanskelig å skulle jobbe med fokus på de to næringsstrategiene på samme tid (Festervoll, 2008). Den siste turistundersøkelsen til Innovasjon Norge gjenspeiler også den økende interessen flere turister har for å oppleve kultur når de er på reise. Regionsrapporten for Trøndelag viser en betydelig interesse for kulturelle aktiviteter, og norske og utenlandske turister vil oppleve lokal kultur, livsstil og tradisjon samt besøke historiske bygninger/steder. Dette er noe som ikke bare gjelder Trøndelag, men også i de andre regionene (Innovasjon Norge & Epinion, 2018). For norske fjellbygder ligger det altså et mulighetsområde og nærings- og utviklingspotensial for verdiskaping og nyskaping, med utgangspunkt i den immaterielle kulturarven.

1.1.2 Bygdehåndverkstradisjoner – immateriell kulturarv

Tradisjonelt håndverk kan knyttes til geografiske områder, lokale tradisjoner og lokal kultur, og fra et historisk perspektiv har materialbruk og produkter betydelig lokal forankring (Festervoll, 2008). Herunder kan trebasert håndverk trekkes frem som et eksempel. Tradisjonelt håndverk er imidlertid noe som i utgangspunktet hører fortiden til, og den historiske dimensjonen gjenspeiler andre samfunnsformer og utfordringer enn de vi har i dag og vil få i fremtiden - utfordringer som spenner fra bevaring og kunnskapsoverføring til nyskaping og design (ibid.). I et intervju i tidsskriftet FORM påpeker Dag Oppen Berntsen, spesialrådgiver i Norges forskningsråd, den sterke sammenhengen mellom håndverk og innovasjon. Den praktiske erfaringen man opparbeider seg ved utøvelse av et håndverk, i kombinasjon med teoretisk kunnskap, er ifølge Berntsen den beste forutsetningen for å kunne løse komplekse problemstillinger. Videre argumenteres det for at selve håndverksprosessen i seg selv er en viktig læringsprosess for å lære seg å se sammenhenger og erfare hvordan for eksempel et verktøy fungerer uavhengig av hvilket materiale du jobber med. På den måten kan erfaringene og kunnskapene som ligger i håndverket overføres til andre fagområder eller andre yrker, og på den måten danne grunnlaget for nye framtidige løsninger og kombinasjoner (Berntsen, 2015).

Tradisjonelle håndverksferdigheter og sosiale skikker er eksempler på immateriell kulturarv, og for enkelte folkegrupper er denne arven en kilde til identitet med og forankring i historien. Filosofi, verdier og tenkemåter har blitt overført gjennom muntlige tradisjoner, og utgjør samfunnslivets fundament (UNESCO, [ingen dato]-a). Den immaterielle kulturarven er derav svært verdifull, da det gir oss identitet og ståsted som enkeltperson eller nasjon, som lokalmiljø eller bygdesamfunn (Norges Husflidslag, [ingen dato]). Arvens immaterielle karakter gjør den

imidlertid ekstra sårbar for den moderne samfunns- og næringsutviklingen (UNESCO, [ingen dato]-a). UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) trekker frem globalisering som en betydelig utfordring for overlevelse av tradisjonelle former for håndverk. Industriell masseproduksjon, enten det er på nivå med lokal hyttevirksomhet eller store internasjonale selskap, kan ofte levere produkter og tjenester til en lavere pris og på kortere tid enn håndproduksjon. Mange håndverkere har vanskeligheter med å tilpasse seg denne konkurransen (ibid.), og i dag er det kun et fåtall tradisjonshåndverkere i Norge som arbeider med tre som materiale. I forlengelsen av denne utviklingen finnes det få norskproduserte trevarer i landets butikker, og flere tradisjonelle husflids- og håndverksteknikker og ferdigheter er i ferd med å gå tapt (Norges Husflidslag, [ingen dato]).

I sin Innst. 282 S (2016-2017) til Stortinget påpeker familie- og kulturkomiteen også på utfordringer knyttet til utflagging til lavkostland, kommersialisering og det å klare og skape lønnsomhet som håndverksyrke. Dessuten er det flere av våre tradisjonelle håndverkfag som utkonkurreres av import fra lavkostland. Komiteen mener disse utfordringene er grunn til bekymring, og fremmer derfor et forslag om at alle de næringspolitiske sidene ved den immaterielle kulturarven skal utredes (Familie- og kulturkomiteen, 2017). En nærmere beskrivelse av disse forslagene følger i avsnitt 7.2.1. Videre trekker UNESCO frem endringer hva gjelder sosiale og kulturelle forhold og interesser som en utfordring, da det kan påvirke håndverkernes mulighetsrom for å uttrykke seg (UNESCO, [ingen dato]-b). Herunder kan bruken av skaut/hodelin til Trønderbunad trekkes frem som et eksempel. Fra gammelt av var bruk av hodeplagg til bunad en selvskreven detalj, og likedan var det vanlig å bruke hodeplagg i forbindelse med giftemål. I dag er det kun et fåtall bunadskledde som bruker skaut, og håndverksteknikken står derfor i fare for å dø ut. Av den grunn er håndverksteknikken for slike skaut i dag en del av Norges Husflidslag landsomfattende Rødliste-dugnad (Morken & Moksnes, 2018).

Tradisjonelt håndverk kjennetegnes av manuelt arbeid, personlig forståelse, opplæring og lang øvelse (Festervoll, 2008). For den yngre garde kan håndverkets lange læretid oppleves som krevende og omstendelig, og de søker derfor arbeid i fabrikker eller i servicenæringen hvor arbeidet ofte er mindre krevende og bedre lønnet (UNESCO, [ingen dato]-b). Manglende rekruttering er således en reell trussel for håndverksnæringen (Festervoll, 2008). Håndverkstradisjoner kan også bestå av «forretningshemmeligheter», altså informasjon som ikke er kjent eller lett tilgjengelig for de utenfor virksomheten (advokat.no, [ingen dato]). Å

skulle lære bort slike hemmeligheter til utenforstående vil imidlertid bryte med tradisjonene, og dersom lokalbefolkningen selv ikke er interessert i å lære håndverket å kjenne, kan verdifull kunnskap og kompetanse på den måten bli borte (UNESCO, [ingen dato]-b).

I rapporten «Kulturhåndverk – avtrykk fra fortiden, uttrykk for øyeblikket, grunnlag for framtiden» tar Festervoll (2008) utgangspunkt i overordnede og gjennomgående utfordringer knyttet til tradisjonelt håndverk, og særlig påpekes utviklingen knyttet til kunnskap og kompetanse. I henhold til rapporten ser vi i dag en utvikling fra kunnskap *i* til kunnskap *om* tradisjonelt håndverk. I lys av denne utviklingen står håndverk som næring i skjæringspunktet mellom hobby og yrke, og utgjør således en generell utfordring for all håndverksutvikling. Rapporten påpeker videre at dagens kulturhåndverk i stor grad hviler på idealistiske ildsjeler og lokale tradisjonsbærere som ikke driver forretningsvirksomhet. Aktive næringsdrivende håndverkere er med andre ord i mindretall. Som en følge av overnevnte utfordringer er gamle håndverksteknikker og tradisjonelle materialer i ferd med å dø ut, og vil således forsvinne fra vårt kulturelle mangfold og vår immaterielle kulturarv (Festervoll, 2008). For tradisjonsbygdene og lokalbefolkningen blir oppgaven å møte disse utfordringene og forløse tradisjonshåndverkets utviklingspotensial gjennom mobilisering, nyskaping og endrede praksiser. På den måten blir en viktig immateriell kulturarv tatt vare på og videreført, samtidig som det bidrar til verdiskaping hos den enkelte håndverker og for bygdesamfunnet som sådan.

1.2 Tema og case

På bakgrunn av den stadig økende interessen for nyskaping og innovasjon i den offentlige debatten om samfunnsutvikling, ville det vært interessant å undersøke hvordan nyskaping oppleves og forvaltes fra et bygdeperspektiv. Her ligger det en rekke muligheter, samtidig skaper kravet om nyskaping en rekke utfordringer og dilemmaer i lokalsamfunna det skjer i. Bygdeutvikling og endringer skaper med andre ord et potensial for konfrontasjon. Innsikt i slike prosesser og utvikling av begreper og måter å forstå dette på, vil forhåpentligvis være nyttig. Å analysere hvordan det tradisjonelle og det lokale utfordres av nye praksiser, kan derav hjelpe oss med å forklare det komplekse forholdet mellom nytenking, endring, utvikling og stabilitet i bygdesamfunna.

Utgangspunktet for denne studien er fjellbygda Budal i Midtre Gauldal kommune. Budal som lokalsamfunn kan sies å være ei «motstrøms-bygd», sammenlignet med mange andre norske bygdesamfunn. Til tross for sin avsides beliggenhet og lille befolkningsstørrelse, har møysommelig arbeid i generasjoner holdt denne fjellbygda levende. For der de fleste norske bygder sliter med avfolkning, har trenden i Budal vært at ungdommen flytter tilbake. Initiativrike og arbeidsvillige budalsungdommer som vender hjem, gir derav nytt håp for bygdesamfunnets framtid. Budal står på mange måter fram som et bygdesamfunn tuftet på optimisme, kreativitet og tiltakslyst. Samtidig fører urbanisering, globalisering og moderne økonomisk liv til usikkerhet og pessimisme for tradisjonelle bygdenæringer, også i Budal. Almås (2019) hevder en ny og femte innovasjon i landbruket er underveis. Teknologiske nyvinninger har revolusjonert landbruket og effektivisert matproduksjonen, der resultatet har blitt en økning i produksjon som overgår folkeveksten. For å møte dagens utfordringer i forhold til matproduksjon og klima og miljø, ligger svaret i en femte jordbruksinnovasjon, også kalt det grønne skifte og sirkulær bioøkonomi (Almås, 2019). I kjølvannet av ei slik utvikling vil også Budal, hvor næringslivets grunnpilar er basert på jordbruk, bli berørt. Likeledes kan utfordringer og muligheter innen immateriell kulturarv trekkes frem som relevant for denne studien, da tradisjonelt håndverk er ei viktig tilleggsnæring i Budal. Ei slik samfunns- og næringsutvikling gjenspeiler det økte behovet for nyskaping på bygdenivå. Hensikten i denne studien har derimot vært å tematisere endring og nyskaping i allerede etablert næringsliv, der dette bygdesamfunnet brukes som en case. For å begrense studiens omfang, har jeg valgt å gå nærmere inn på endring og fornyelse fra tradisjonsbundet næringsdrift til moderne markedstenkning. I forhold til sistnevnte trekkes moderne industriell masseproduksjon med internasjonal orientering frem, som et ytterliggående eksempel på nyskaping og endring i akkurat dette bygdesamfunnet.

Mitt personlige forhold og engasjement til bygde-Norge og Budal kan sies å være hovedårsaken til at jeg valgte å gjennomføre denne studien. Jeg har selv bodd i nabobygda til Budal, Hauka, og kjenner derav budalssamfunnet og lokalbefolkningen fra før. Mitt bekjentskap og engasjement til bygdesamfunn generelt og Budal spesielt samt hvordan det har farget min rolle som forsker, blir nærmere diskutert i henholdsvis avsnitt 3.5.1 og 3.6.1. Graden av bekjentskap kan sies å være relativt god. Når det er sagt, kjente jeg ikke folket på forhånd og bygda godt nok på innsiden, til at jeg kunne forhåndsuttale meg om de ulike roller og mekanismer innad i lokalsamfunnet. Til gjengjeld kjenner jeg på en følelse av beundring og respekt ovenfor budalssamfunnet, og alt det de har klart å få til. Mitt personlige ønske for denne studien er å

løfte frem og belyse de verdier som et bygdesamfunn innehar, samt utfordringer de står overfor. Selv tror jeg et godt bygdesamfunn, tuftet på fellesskap, tilhørighet og arbeidsvilje, gir enkeltmennesket noen verdier som er verdt å ta vare på. Fra et faglig ståsted ligger interessen for den tverrfaglige forståelsen der innovasjon, entreprenørskap og omgivelsene må ses i en sammenheng. Entreprenørene opptrer i så måte ikke i noe vakuum, men i nær sammenheng med sine omgivelser.

1.3 Formål og problemstilling

Det overordnede målet med studien er å få innsikt i hvordan nyskappingsarbeid skjer i et bygdesamfunn, og hvordan det støttes opp av lokalsamfunnet og lokalbefolkningen. Særlig ønsker jeg å undersøke hvordan moderne markedstenkning utfordrer tradisjonsbundet næringsdrift og etablert praksis i et bygdesamfunn. Som en konsekvens av det moderne samfunn, kreves det nytenking og omstilling i norske bygdesamfunn. Formålet med denne studien er således å bidra til innsikt i hva som påvirker nyskaping i et bygdesamfunn som er tuftet på tradisjoner. Hovedproblemstillingen er som følger:

Hvilke faktorer påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid?

Hovedproblemstillingen er forholdsvis bred og derfor forklarer jeg her nærmere hva som spesifikt menes. Med *faktorer* mener jeg her sosio-kulturelle faktorer for nyskaping. I forlengelsen av faktorbegrepet blir betydningen av både det Isaksen (2014) omtaler som «myke» faktorer og «harde» faktorer inkludert. Med *nyskaping* menes her fornyelse og endring av den etablerte og tradisjonelle entreprenørielle praksisen i Budal, versus moderne markedstenkning. I videre fremstilling anvendes imidlertid både begrepet nyskaping og innovasjon. Å se hovedproblemstillingen i lys av *nyere tid*, ses relevant for å tydeliggjøre dagens norske bygdesamfunns krav om nyskaping.

For at hovedproblemstillingen skal kunne gi meg noen særskilte svar, ser jeg det hensiktsmessig å dele den opp i mindre deler. Av den grunn har jeg utformet to underproblemstillinger.

Underproblemstillingene lyder som følger:

- 1. Hvilke institusjonaliserte normer og praksiser ligger til grunn for dagens entreprenørielle aktivitet i Budal?*
- 2. På hvilken måte skriver nyskaping seg inn i lokale diskurser i Budal?*

Diskurs forstås som «formasjoner av utsegner som blir oppfatta som «normale» og gir mening til verda, produserer avgrensa posisjonar og set grenser for handling» (Førde, 2010, s. 164). Det finnes imidlertid flere varianter av diskurs-begrepet, men det er denne definisjonen som legges til grunn i denne studien. Overnevnte underproblemstillinger kan bidra til å gi ei mulig forståelsesramme for brytninger mellom etablerte og nye handlingsmønstre eller praksiser i Budal, og anses derfor som formålstjenlig.

1.3.1 Tidligere studier om Budal

Budalssamfunnet har også vært tema for tidligere forskningsarbeid. I forbindelse med prosjektet «Lokale samfunnsorganisasjon», et samarbeidsprosjekt mellom Institutt for industriell miljøforskning og Bygdeforskningsgruppa ved Institutt for sosiologi og samfunnskunnskap, ble det i tidsrommet 1979-1983 jobbet med et bygdeutviklingsprosjekt med Budal som utgangspunkt. Med fokus på den kooperative møbelfabrikken Budalsmøbler A/L, undersøkte prosjektgruppa hvilken sosial struktur et samfunn har som «produserer» en så atypisk fabrikk¹. En nærmere beskrivelse av møbelfabrikken følger i seksjon 4.2. Et annet aspekt prosjektgruppa belyste var hvilke kommunikasjons- og kontrollfunksjoner som fantes i et slik lokalsamfunn, som gjorde at vanlige bedriftslederroller ble overflødige. På bakgrunn av innhentede opplysninger arbeidet prosjektgruppa ut ifra følgende hovedhypotese: «den måten Budalsmøbler er bygd opp og blir dreve på, er ein refleksjon av strukturen i det lokale samfunnet» (Almås, 1984, s. 6).

---

¹ Ifølge Almås (1984) er Budalsmøbler A/L landets eneste fabrikk med kooperativ organisasjonsform som har eksistert over et lengre tidsrom.

1.4 Oppgavens struktur

Oppgaven består av syv hovedkapitler, med tilhørende seksjoner og avsnitt. Innledningsvis presenterer jeg bakgrunn for studien, før jeg begrunner hvorfor og hvordan jeg har valgt å gjennomføre studien. Deretter presenteres det teoretiske rammeverket, med utgangspunkt i begreper som ses relevante for å besvare hovedproblemstillingen og underproblemstillingene. I metodekapitlet beskrives og begrunnes de metodiske valgene jeg har tatt for å generere data. I tillegg diskuterer jeg hvordan disse valgene har påvirket mitt forskningsresultat. Videre foretas en presentasjon av fjellbygda Budal, dens geografiske avgrensning, sysselsetting og næringsstruktur, organisasjonsliv samt en beskrivelse av lokalbefolkningen. I tillegg presenteres den tradisjonelle pinnestolen «budalsstolen», før fortellingen om etableringen til trondheimsfirmaet Budalstolen AS trekkes frem. I kapittel fem presenteres studiens funn, som knyttes opp mot relevant litteratur og tidligere forskning. Kapitlet er bygd opp rundt de to underproblemstillingene, der jeg først går nærmere inn på institusjonaliserte normer og praksiser i dagens entreprenørielle aktivitet i Budal, og deretter ser på hvilken måte nyskaping skriver seg inn i lokale diskurser. Kapitlet er strukturert etter tredelingen; tradisjonsfølgere, tradisjonsutfordrere og tradisjonsbrytere. I diskusjonsdelen diskuteres funnene opp mot de to underproblemstillingene, hvor jeg i tillegg diskuterer hvordan funnene kan svare på hovedproblemstillingen. Deretter konkluderer jeg med et svar på hovedproblemstillingen samt gjør meg noen refleksjoner rundt tradisjonshåndverkets og budalssamfunnets framtid. Avslutningsvis kommer jeg med noen oppfordrende punkter, til eventuelt de som skal jobbe med mobilisering av framtidige nyskappingsprosjekter i Budal samt noen tanker for videre forskning.

2 Teoretisk rammeverk

Begrepet nyskaping har fått en sentral plass i møte med det moderne samfunn. For mange bedrifter og regioner er innovasjon og nyskaping en avgjørende drivkraft for å sikre fremtidens konkurransekraft. Mye av dagens innovasjonsforskning og litteratur gjenspeiler den økte betydningen. Studier som fordyper seg i regionale næringsklynger og regionale innovasjonssystemer er satt på dagsorden for å dekke et kunnskapsbehov i forhold til entreprenørskap og innovasjon. Likedan finnes det endel litteratur knyttet til nyskaping på bygdenivå, og hvordan man i framtiden skal klare å skape levedyktige og framtidretta bygdemiljø. På bakgrunn av forskningsprosjektet «Innovative bygdemiljø - samfunn – Kollektivt entreprenørskap i bygdesamfunn» (Borch & Førde, 2010, s. 14), har en tverrfaglig faggruppe gjennomført ulike studier av nyskappingsprosesser på bygdenivå, hvor fokuset har vært på dynamikken i slike prosesser og interaksjonen mellom økonomiske, sosiale og kulturelle forhold. Forskningsprosjektet har rettet søkelyset mot samfunnsentreprenørens rolle, altså personen som står bak og fungerer som en ildsjel og ei drivkraft bak kollektive nyskappingsprosjekter. I tillegg har forskningsprosjektet belyst ulike arbeidsformer i nyskappingsprosesser og hvordan offentlige virkemiddel kan styrke nyskappingsarbeid på bygdenivå (Borch & Førde, 2010). I møte med det moderne samfunn står bygde-Norge ovenfor en rekke utfordringer. I forskningsprogrammet «Bygder mellom ruralt og urbant – et helhetlig perspektiv på endringsprosesser» (Almås, Haugen, Rye & Villa, 2008, s. 7), har en rekke samfunnsvitere gått nærmere inn på hvilke sosiale, kulturelle og næringsmessige utviklingstrekk som preger dagens bygde-Norge. Temaer som forskningsprogrammet tar opp er knyttet til nye oppfatninger av bygda, den lokale identitetens kamp mot globale trender, fraflytting, nye bygdenæringer, større fritidsmobilitet, tidsavgrensa frivillig dugnadsarbeid og kobling mellom kultur og næring (Almås et al., 2008).

Overnevnt forskning stadfester realiteten for mange norske bygdesamfunn. Mens mange bygder opplever nedgang og fraflytting, blomstrer det av kreative tiltak og optimisme i andre. Mitt bidrag til forskningen kan knyttes opp mot tradisjonsbygder og det tradisjonelle trebaserte håndverket, bygdeidentitet og en levende dugnadsånd, sett i lys av dagens økte fokus på nyskaping på bygdenivå. Studien har tatt utgangspunkt i ei fjellbygd hvor ungdommen flytter tilbake, der den kollektive dugnadsånden er mye mer fremtredende enn den typiske individualistiske ildsjelen og hvor tradisjonelt trebasert håndverk fortsatt holdes i hevd. Ved å

fokusere på konkrete nyskappingsprosesser viser denne bygda seg positivt frem og står kollektivt sammen mot sentraliserende krefter og moderne industriell produksjon. Denne studien kan plasseres i et nettverksperspektiv, da jeg betrakter nyskaping som en kollektiv og interaktiv prosess mellom aktører innenfor et relativt begrenset geografisk område.

Innledningsvis presenteres to overordnede temaer som gjennomgående er relevant for å forstå det teoretiske rammeverket, samt for å forstå de kontekstuelle forholdene for nyskaping i Budal. Disse er henholdsvis dagens norske bygdesamfunns krav om endring og en prosessorientert tilnærming til entreprenørskap og nyskaping. Videre belyses begrepene innovasjon og nyskaping, før studien tar utgangspunkt i teorier som omhandler institusjonell tilnærming hvor begreper som lokal næringsspesialisering, sosio-kulturelle faktorer og kunnskapsformer trekkes frem. Dernest belyses betydningen av historiske røtter og begrepet stivhengighet, før det teoretiske rammeverket oppsummeres og kjernebegrepene legges frem.

2.1.1 Bygde-Norge i endring: krav om nyskaping

Bygde-Norge har i den senere tid, de siste tiårene, vært gjennom store økonomiske, sosiale og kulturelle utviklingsprosesser som har endret noen av våre forankrede forestillinger om hva bygdene representerer. Begrep som «den nye bygda» og «flytende bygdebilder» er brukt for å illustrere at norske lokalsamfunn er mangfoldige og i endring, og at skillet mellom bygd og by blir stadig mindre (Almås et al., 2008). Flø (2010) hevder utviklinga til bygdene har gått i retning av Andreas Homplands (1984) omtalte rurbaniseringsprosess, og at skillet mellom by og bygd har blitt mindre både materielt og kulturelt.

Endringer ser man også i bygdens økonomiske struktur. Tradisjonelt var næringslivet basert på primærproduksjon, med utgangspunkt i landbruk, fiske eller utvinning av naturressurser. I nyere tid har imidlertid bygdesamfunnets næringsliv fått vesentlige innslag av ulike former for tjenesteyting. Samtidig er bygdene blitt integrert i større arbeidsmarkeder ved at bygdefolk kan pendle til større sentra. Endringene viser en overgang fra den produksjonistiske til den post-produksjonistiske bygda, eller bygda som en viktig arena for produksjon og livberging til en arena for rekreasjon og opplevelser (Almås et al., 2008). Den økonomiske utvikla kan ses i sammenheng med Axel Sømmes arbeider, som for over 50 år siden skildret ei utvikling, hvor bygdesamfunnene gikk fra å være ei «fjellbygd» til å bli et «feriefjell» (Sømme et al., (1965) i: Overvåg & Skjeggedal, 2015). Med et økende fritids- og ferieliv i fjellene, utbygging av

bilveier, høyfjellshotell og hyttefelt har rekreasjonsnæringa økt betraktelig og blitt ei viktig tilleggsnæring for mange lokalsamfunn. Et nærliggende eksempel til Budal er her jord- og fjellkommunen Oppdal, som med sine omlag 3.500 hytter har blitt den største hyttekommunen nord for Dovre (Oppdal kommune, 2018).

Flø (2010) ser endringene i primærnæringene i lys av hvordan det tradisjonelle produksjonslandskapet suppleres av nye funksjoner - nye funksjoner som nå inngår som en del av oppdraget til det tradisjonelle landbruket. Å produsere mat og fiber er ikke lenger nok, da produksjon av kulturlandskap som reiselivsnæringa kan konsumere har fått økende betydning. I forlengelsen av et mer multifunksjonelt landbruk har Landbruksdirektoratet opprettet ei tilskuddsordning, hvor det blant annet bevilges penger til skjøtsel, vedlikehold og utvikling av kulturlandskap (Landbruksdirektoratet, 2019a).

Som beskrevet ovenfor står fjellbygdene i Norge ovenfor store næringsmessige utfordringer. Historikere mener imidlertid at med framveksten av det moderne, blir det gamle bondesamfunnet borte (Lorentzen & Dugstad, 2011). Det tradisjonelle næringsgrunnlaget presses av en stadig voksende tjenesteytende sektor. I tråd med dette synet påpeker (Meyer (2007) i: Borch & Førde, 2010) at fremveksten av det postindustrielle samfunnet kjennetegnes av et konstant krav om fornying, hvor idealet er fleksible mennesker og steder. Lorentzen og Dugstad (2011) argumenterer for at vi nå beveger oss fra ei tid preget av fellesskap og samhold til en tid der individualisme, egennytte økt geografisk mobilitet står sentralt. Mange frykter derfor at framtiden vil bryte ned den norske dugnadskulturen. Likedan påpekes det at steder må kunne presentere seg som nyskapende, i møte med den globale konkurransen (Borch & Førde, 2010). Samtidig forvalter fjellbygdene betydelige samfunnsverdier i form av naturressurser og rekreasjonsområder - noe som kan skape fremtidige muligheter for bygde-Norge. I et intervju uttalte Mariann Villa at endring og modernisering ikke må ses på som ensbetydende med lokalsamfunns død, men som en avgjørende faktor for at et lokalsamfunn fortsatt skal eksistere (Haugen & Villa, 2017). I forlengelsen av synet på modernisering har særlig Aarsæther (2016) påpekt at det lokale fellesskap nå blir sett på som avleggs, og noe som var knyttet opp mot førmoderne produksjons- og omgangsformer. Tilvekst i urbane strøk danner grunnlag for nye lokale fellesskap, mens det rurale lokalsamfunn føres videre med en materiell kjerne i form av industri og tjenesteproduksjon (Aarsæther, 2016).

2.1.2 En prosessorientert tilnærming til entreprenørskap og nyskaping

Entreprenørskap er i dag en sentral dimensjon i den offentlige debatten om nærings- og samfunnsutvikling. Begrepet entreprenørskap kan forstås som utvikling av ny forretningsmessig virksomhet, altså virksomhet som representerer noe nytt i forhold til det bestående næringslivet (Spilling, 2006a). Deler av den tradisjonelle forskningslitteraturen på entreprenørskap har tatt sikte på å forstå fenomenet gjennom å identifisere og karakterisere selve entreprenøren (Hovland, 2018). Joseph A. Schumpeter, mannen som regnes som en av de mest innflytelsesrike teoretikerne på området, betraktet i sitt verk «The Theory of Economic Development» (Schumpeter (1934/1996) i: Spilling, 2006b) entreprenøren som den viktigste drivkraften for den økonomiske utviklingen. Utviklingen skjer ved introduksjon av nye kombinasjoner som bryter med den rådende likevektstilstanden. De enkelte elementene som kombineres kan gjerne være kjent. Dermed blir entreprenørskap ofte framstilt som å kombinere kjente ressurser på nye måter (Spilling, 2006b).

Den forståelsen som legges til grunn for entreprenørskap og nyskaping i denne studien bygger på nyere forskning, hvor de sosiale og kulturelle omgivelsene for etablering har fått økende betydning (Borch & Førde, 2010). Selv om entreprenørskap kjennetegnes av individualisme, har forskning på personlighetstrekk ikke gitt oss noen overbevisende svar på hvilken unik personlighet som skjuler seg bak den typiske entreprenøren. Hadde det vært et opplagt svar, kunne man gitt entreprenørtalentene gunstige arbeidsvilkår og god oppfølging. Likedan kunne man advart de som mest sannsynlig ville mislykkes med sin idé. Derfor argumenteres det i større grad i dag at personlighetstrekk bør settes inn i en sosial og kulturell kontekst, da vurderinger av personer isolert sett kan ha begrenset verdi (Hovland, 2018). Fokuset flyttes altså fra enkeltindividet og til kollektive prosesser og samspill (Borch & Førde, 2010). Likedan argumenter Mitra (2012) for at entreprenørens oppførsel og handlinger, påvirkes av entreprenørens sosiale og kulturelle bakgrunn. Selv om entreprenøren er på søken etter å maksimere sine preferanser, foregår maksimeringen innenfor en spesifikk kontekst, og entreprenøren må derav forholde seg til de bestemte handlingsrammer innenfor den aktuelle konteksten.

I tråd med dette synet peker Jack og Anderson (2002) i sin studie av entreprenører på betydningen av å være forankret i den lokale sosiale strukturen og hvordan det skaper muligheter for entreprenøren. En entreprenør som kjenner og forstår den lokale konteksten vil

kunne gjenkjenne muligheter, og benytte seg av de riktige ressurser for å skaffe seg et konkurransefortrinn. I studien påpekes det videre at det å være forankret også kan være en hemsko, da sosiale og moralske forpliktelser kan begrense entreprenørens muligheter dersom de ikke overholder strukturens forventninger eller implisitte regler (Jack & Anderson, 2002). Entreprenører som er særlig godt forankra i sin kulturelle kontekst, og som kan lese og bidra i ulike konversasjoner med sine omgivelser, betegner (Lavoie (1991) i: Borch & Førde, 2010) som suksessrike entreprenører. Nyskaping skjer med andre ord i samspill mellom kulturelle konvensjoner og innovasjon (Wagner (1981) i: Borch & Førde, 2010).

2.2 Innovasjon og nyskaping i Budal

Innovasjon og nyskaping anses som en grunnleggende betingelse for økonomisk vekst og dynamikk (A. Karlsen & Isaksen, 2008). I forlengelse av begrepet nye kombinasjoner, jfr. avsnitt 2.1.2, kan hva som betraktes som nytt imidlertid variere, samtidig er innovasjoner avhengig av både ståsted og referanserammer (ibid.). I denne studien avgrenses nyskappingsbegrepet til at det skal være av nyhetsverdi for bygda Budal, og ikke nødvendigvis for omkringliggende lokalsamfunn.

2.2.1 Begrepene innovasjon og nyskaping

I dagligtalen brukes gjerne begrepene innovasjon og nyskaping synonymt med ord som «oppfinnelse» og «kreativitet» (Aasen & Amundsen, 2015). Begrepet innovasjon kommer opprinnelig av det latinske ordet «innovare», som betyr «å fornye», «lage noe nytt» eller «å skape» (Hovland, 2018; Kvangarsnes, Helgesen, Håvold & Fjordkonferansen, 2016); Merkur ([ingen dato]). Forskere som for eksempel Aasen og Amundsen (2015) har studert opprinnelsen til begrepet og vektlagt i større grad effekten av en innovasjon. De har tolket det dit hen at innovasjon kan forstås som fornyelse gjennom forandring – nemlig å gjøre noe på andre måter enn det som har blitt gjort tidligere. Førde (2010) forklarer begrepet nyskaping som «å endre og utfordre etablert praksis» (Førde, 2010, s. 164), der nye praksiser utfordrer etablerte verdier, normer og representasjoner i et bygdesamfunn. Etablerte strukturer blir kontinuerlig satt under press, og slike endringer frembringer forhandlinger om bygdas roller, verdier, symbol, normer og normalitet. Ved å gå inn i slike brudd og forhandlinger, kan vi få bedre forstå hvilke verdier og normaliteter som står på spill, hva som gir entreprenøren i bygda kulturelt handlingsrom

samt hva som gir fremgang og problemer for entreprenøren (Førde, 2010). Forståelsen av begrepet ses særlig relevant opp mot underproblemstilling 2; *på hvilken måte skriver nyskaping seg inn i lokale diskurser i Budal?* Brudd med det etablerte blir nærmere redegjort for i avsnitt 2.4.2. For Budal, hvor det trebaserte tradisjonshåndverket står sterkt, vil endring og utvikling til moderne industriell produksjon være av nyhetsverdi. Likedan er det muligheter for å unytte tradisjonshåndverket innenfor turisme, hvor man for eksempel kan invitere turister til bygda for å se hvordan den originale budalsstolen blir produsert for hånd. Herunder kan såkalte Economusée-museum trekkes frem som et eksempel, jfr. avsnitt 1.1.1. Håndverket får derav verdi som kulturarv. Lyngnes (2016) har i sin analyse av kulturbasert byturisme påpekt kulturens betydning for reiselivsnæringen. For mange turister er kulturtilbudet et av de viktigste motivene for reisen, og for enkelte er det viktigere enn selve destinasjonen eller reisemålet. Destinasjoner som tilbyr kultur basert på arvede, unike og utviklede ressurser, kan i sin markedsføring benytte det som et konkurransemessig fortrinn. Kulturarvturisme er imidlertid et av de raskest voksende segmentene innenfor reiseliv (Timothy og Boyd (2006) i: Lyngnes, 2016). Å benytte den lokale identiteten gir bygda særpreg, samtidig som det tiltrekker seg turister (Almås et al., 2008). Ved å ta utgangspunkt i det tradisjonelle håndverket, kan både kommersialisering opp mot turismenæringen og moderne industriell produksjon være av nyhetsverdi for Budal.

I denne studien er det de rådende handlingsrammer for nyskaping i budalssamfunnet som legges til grunn. Borch og Førde (2010) argumenterer for at komplekse endringsprosesser må forstås som samspill mellom kulturelle disposisjoner og strukturell kontekst, da de formes og er forma av aktørers praksis. Jeg går derfor nå over til å redegjøre for teori som kan forklare budalssamfunnets sosiale og kulturelle struktur.

2.3 Institusjonell tilnærming

Lokalsamfunn og lokale institusjoner representerer de nære ting, hvor institusjoner setter rammer for våre sosiale liv (Villa & Haugen, 2016). Den sosiale strukturen i et entreprenørmiljø er bestemt av spillet mellom en rekke faktorer som kan beskrives som institusjonelle normer og praksiser. Ved å gå inn i slike institusjoner, deres evne til å utvikle seg i bestemte miljøer, kombinert med elementer fra den nye virksomhetsetableringen, kan vi bedre forstå hvilke faktorer som skaper, utvikler og hindrer entreprenørskap og innovasjon (Mitra, 2012).

2.3.1 Lokal næringsspesialisering

I videre teorijennomgang blir den dynamiske prosessen rundt framveksten av det trebaserte håndverket i Budal, som lokal næringsspesialisering, belyst. Spesialiserte produksjonsområder betegnes som områder med forholdsvis mange arbeidsplasser (sammenlignet med landsgjennomsnittet) i en eller flere nærliggende næringssektorer. Små og mellomstore bedrifter utgjør ofte disse områdene, hvor bedriftene inngår i lokale, formelle og uformelle nettverk (Isaksen & Spilling, 1996). Isaksen (1994a) grupperer teoriutviklingen om spesialiserte produksjonsområder inn i to forskningstradisjoner. Den første tilnæringsmåten tar utgangspunkt i generelle endringer i markedsutvikling og teknologisk utvikling, mens den andre gir mer spesifikke lokale forklaringer på utviklingen av det bestemte området (Isaksen (1994a) i: Isaksen & Spilling, 1996). Av hensyn til behovet for avgrensning, utdypes kun den sistnevnte tilnæringsmåten i denne studien. For å forklare framveksten av det trebaserte håndverket i Budal, tas det utgangspunkt i litteraturen om industrielle distrikt. Litteraturen knyttes særlig til studiene av industrielle distrikter i nordøstre og sentrale deler av Italia på 1970-tallet (Isaksen & Spilling, 1996). I forklaringen på framveksten av de industrielle distriktene legges det, som tidligere nevnt, særlig vekt på de regionalt spesifikke betingelsene som har dannet disse distriktene, og særlig påpekes betydningen av de sosio-kulturelle faktorer (Becattini 1990 i: Isaksen & Spilling, 1996). De sosio-kulturelle faktorer blir nærmere beskrevet i avsnitt 2.3.2. Likedan vektlegges nærhet til relaterte bedrifter, hvor du finner håndverkstradisjoner, fagkunnskaper og en «industriell atmosfære» (Marshall 1919 i: Isaksen & Spilling, 1996). Samtidig er det viktig at det i området finnes institusjoner som kan tilby spesialisert service til mindre foretak i den rådende næringssektoren (Brusco 1992 i: Isaksen & Spilling, 1996).

Belussi og Caldari (2008) har i sin artikkel gått nærmere inn på opprinnelsen og utviklingen av begrepet industrielle distrikt. For å presentere konseptene rundt begrepet har de tatt utgangspunkt i arbeidet til Alfred Marshall (1919/1920), pioneren bak feltet, og økonomene av den såkalte Cambridge-skolen. I forklaringen av det Marshallske industrielle distrikt legges det særlig vekt på den geografiske konsentrasjonen av bedrifter. I tillegg argumenteres det for at et industrielt distrikt ikke uten videre kan forklares med mindre det illegges et tidsaspekt. Marshall forklarer en lokalisert industri som «en type industri som er lokalisert i et bestemt område»²

---

² Min oversettelse.

(Marshall, 1920, s.268 i:Belussi & Caldari, 2008, s. 336). For å begrense studiens omfang har jeg ikke prioritert noen videre redegjørelse for valg og årsak for lokalisering. Bedriftsetablererne i Budal gav i intervjuene uttrykk for at deres ønske var å bo og jobbe i Budal, og valg av lokaliseringssted ble derav enkelt. I forlengelsen av forklaringen av en lokalisert industri, argumenteres det for at dersom en primitiv lokalisering varer lenge nok og derav blir mer kompleks, så får vi et industrielt distrikt. Å være en del av et slikt industrielt distrikt, kan gi en rekke fordeler for bedriftene som befinner seg i dette området. Nedenfor følger en videre redegjørelse av de fordelene som antas å være av betydning for denne studien³. Disse egenskapene er et resultat av bedrifters langvarige lokalisering, og inngår i det Marshall kaller for en «industriell atmosfære».

- 1) *Arvede ferdigheter.*

- Evner overføres fra generasjon til generasjon og blir den karakteristiske kvalifikasjonen til dette området. I Budal kan arbeid og formgivning av trebaserte materialer sies å representere en lokal spesialitet. En sammenklumping av bedrifter innenfor samme bransje resulterer i oppbygging av erfaring og kunnskap (Isaksen & Asheim, 2008). Teori knyttet til lokalt forankret kunnskap og ferdigheter blir nærmere belyst i avsnitt 2.3.3.

- 2) *Sideliggende virksomhet/handel.*

- Når flere bedrifter etablerer seg i et bestemt område, er det sannsynlig for at også sideliggende virksomheter etablerer seg i samme område. Sammen kan de utfylle og hjelpe hverandre i forhold til verktøy, materiale og organisering av transport.

- 3) *Tilgang på spesialiserte maskiner.*

- Fordelen kommer på bakgrunn av distriktets høye andel av samme type arbeid og produksjon. I Budal kan tilgang på maskiner for produksjon av trebaserte håndverksprodukter, sies å være et lokalt forsprang.

---

³ Min oversettelse.

- 4) *Lokalt faglært arbeidsmarked.*
  - Den lokale industrien tilbyr arbeidsplasser for den bestemte kvalifikasjonen, hvor arbeidsgiver ikke vil ha noe problem på leting etter kvalifisert personell. I Budal vil det være snakk om kvalifikasjoner innenfor trebasert håndverk.

I forlengelsen av Marshalls overnevnte fordeler har Belussi og Caldari (2008), på bakgrunn av Marshalls andre arbeider, supplert med to fordeler:

- 5) *Industriell ledelse.*
  - Denne fordelten kommer fra den «industrielle atmosfæren», hvor bedriftene deler en felles forståelse som de er en del av – forankret.
- 6) *Introduksjon og aksept av nye idéer i produksjonsprosessen.*
  - Ifølge Marshall blir gode idéer raskt akseptert, fordi de ligger i den «industrielle atmosfæren», og er forankret i det lokale sosiale nettverket. Marshall betraktet kreativitet som et resultat av nærheten til idéene som ligger i denne «atmosfæren».

Et annet karakteristisk aspekt ved det Marshallske industrielle distrikt er forholdet mellom konkurranse og samarbeid. Forekomst av mange bedrifter innenfor et geografisk avgrenset område åpner ikke bare opp for konkurranse, men åpner også opp muligheten for samarbeid mellom de små og mellomstore bedriftene i området. Samarbeid, sammen med en hvis grad av konkurranse, gjør miljøet i industrielle distrikt dynamisk. Ta for eksempel håndverksbedriftene i Budal. La oss si at hver bedrift der, har spesialisert seg innenfor hver sin fase i produksjonen av budalsstoler. Noen bearbeider råmaterialet, noen står for selve utformingen av stolen, mens andre frakter stolen ut av bygda for videre salg. Ifølge Marshall er fasene i en slik produksjonsprosess ikke adskilt fra hverandre, men tilpasset hverandre. I tråd med dette synet kan det trekkes paralleller til det A. Karlsen og Isaksen (2008) omtaler som utstrakt arbeidsdeling og produktspesialisering. Bedriftene kan i så måte betraktes som en helhet, hvor tette relasjoner mellom bedriftene danner et godt utgangspunkt for samarbeid. Automatisk samarbeid er, ifølge Marshall, den mest effektive formen for samarbeid i industrielle distrikt. Videre betraktes evnen til å være i takt med endringer og innovasjoner som en karakteristikk av industrielle distrikt. Å omgås mennesker som aktivt jobber med å realisere sine idéer, vil ha

en smitteeffekt på resten av samfunnet. At det realiseres noe nytt vil dernest ikke virke overraskende, da samfunnet er innforstått med at det mest sannsynlig vil komme noe nytt (Marshall og Paley Marshall (1879) i: Belussi & Caldari, 2008). Marshall påpeker også at lokalisert industri kan ha sine utfordringer. I et distrikt hvor etterspørselen kun baseres på en type arbeid, kan denne etterspørselen fort blir for avhengighetsskapende og sårbart. Dette kan imidlertid løses dersom industri av en supplerende og relatert karakter kan vokse i området (Belussi & Caldari, 2008).

Siden overnevnt tilnæringsmåte relateres til spesifikke egenskaper i et bestemt område, reises spørsmålet vedrørende generalisering. Sammenlignet med de store regionene som omtales som industrielle distrikt, er det i denne studien lite grunnlag for å kunne betrakte Budal som et industrielt distrikt. Å måle Budal med for eksempel den norske industrien på Raufoss, som er spesialisert i lettmetaller, vil frembringe et skalaproblem, da det er snakk om betydelige lokale- og regionale variasjoner. Budal med sine 459 innbyggere, jfr. seksjon 4.1, er i en næringsmessig sammenheng å regne som liten i forhold til Raufoss Industripark med sine omlag 3000 ansatte fordelt på nærmere 40 ulike bedrifter (Raufoss Industripark, [ingen dato]), og med et omkringliggende nettverk av relaterte SMB-er. Det er imidlertid mulig å gjenfinne beslektede utviklingstrekk som nettopp bidrar til framveksten av slike områder. Som redegjort for i avsnitt 2.1.2 er det forståelsen av den sosiale og kulturelle konteksten som legges til grunn i denne studien. Å trekke noen sosio-kulturelle likheter mellom industrielle distrikt og Budal vil derav være formålstjenlig. Jeg går derfor nå over til å redegjøre for betydningen av de sosio-kulturelle faktorer for framveksten av det trebaserte håndverket i Budal.

2.3.2 Sosio-kulturelle faktorer

Sosio-kulturelle faktorer er faktorer som bidrar til å skape positive holdninger til det å etablere små virksomheter. I tillegg er det faktorer som stimulerer til formelt og uformelt samarbeid mellom lokale bedrifter. Faktorene viser til stedspesifikke egenskaper, og nettverket av samarbeidende småbedrifter formes og utvides deretter (Isaksen & Spilling, 1996). I denne studien er det samarbeidet og nettverket mellom de små og mellomstore bedriftene i Budal som legges til grunn. Sosio-kulturelle faktorer peker i tillegg på betydningen av normer, vaner og konvensjoner, der slike forhold påvirker næringsutviklingen spesielt ved å stimulere eller hemme innovasjonsprosesser (Isaksen, 2014).

Becattini (2017) har i sin analyse av industrielle distrikt, gått nærmere inn på de sosio-kulturelle faktorer i framveksten av slike distrikt. Becattini påpeker at den viktigste egenskapen til et lokalsamfunn, er den dominerende forståelsen av felles opplevde verdier og holdninger. Becattini betrakter det som «The system av values», hvor den gjeldende forståelsen har utviklet seg over tid. I tråd med dette synet kan det trekkes paralleller til Lorentzen og Dugstad (2011) beskrivelse av den norske dugnadskulturen. Denne folkelige og uformelle måten å organisere aktiviteter på, er tuftet på normen om gjensidighet, samarbeid og en opplevd følelse av fellesskap - hvor grenda eller bygda danner den sosiale rammen. Historiske skildringer av dugnadstradisjonen viser at tilhørighet til stedet og stedsidentitet er en drivkraft for dugnadsdrevne prosjekter. I møte med det moderne samfunnet og kampen mot sentraliserende krefter, representerer og formidler ulike bygdelag folks ønsker om å holde det lokale bygdefellesskapet ved like. I samfunnsvitenskapelig litteratur inngår bygda som en type community, et begrep som kjennetegnes av felles interesser, felles mål og verdier innenfor et geografisk avgrenset området som Becattini (2017) påpekte var den viktigste egenskapen til et lokalsamfunn). I tillegg deler slike communities en «vi»-følelse – en følelse av å være del av et «vi» som vil utrette noe sammen i front mot omverdenen. Den kollektive arbeidsinnsatsen kommer til syne gjennom lokal mobilisering og aktiviteter, hvor målet er å få til noe sammen. De som bryter fellesskapets normer blir imidlertid møtt med ulike sanksjoner (Lorentzen & Dugstad, 2011). I en bygdekontekst skildrer metaforen bygdedyret de sanksjoner nyskapende personer i bygda møter lokalt, når tilgjengelige handlingsrammer og praksis blir utfordret (Førde, 2010). Brandth, Haugen og Kramvig (2011) har i sin undersøkelse om bønder som har etablert reiselivsvirksomhet på gården, påpekt hvordan fraflytting og nedlegging gjør at mange bygdesamfunn opplever seg presset som fellesskap. Grensesettingen mellom det som er *vi*, og det som er *de andre* blir av den grunn viktigere og mer akutte. Dette er måter å forsvare verdier som betraktes som viktige, og bygdedyret må forstås i dette lyset da etablererne kan utfordre lokale strukturer og den sosiale orden i bygda. Av den grunn er det viktig at sosiale og kulturelle verdier får en større plass i vurderingen av nye bedrifter.

Ifølge Blekesaune og Haugen (2016) er gjensidig fellesskap og samarbeid mer utbredt i mindre oversiktlige lokalsamfunn, sammenlignet med større bysamfunn. Å delta i lokalsamfunnets felles aktiviteter er imidlertid en viktig forutsetning for å utvikle sammensveisede lokalsamfunn, hvor du finner stor grad av gjensidig støtte og tillit, eller det Putnam (2000) kaller for den sosiale kapital (Putnam (2000) i: Blekesaune & Haugen, 2016). I godt integrerte samfunn omtales den sosiale kapitalen som limet (Blekesaune & Haugen, 2016). Gezelius

(2016) påpeker imidlertid en gjengs oppfatning i det moderne samfunn, nemlig at de gjensidighetsbaserte og langsiktige bytteforholdene er noe som tilhører fortiden. I forlengelsen av synet på felles opplevde verdier og holdninger, påpeker Becattini (2017) at det i lokalsamfunnet må være utviklet et system av institusjoner og regler som sprer de fellesskaps- og tradisjonsbaserte verdiene og holdningene innad i samfunnet - slik at de overføres og befestes fra generasjon til generasjoner. Familien og bedriften du jobber hos, er eksempler på slike lokale institusjoner. Systemet har over tid dannet rammer for hvilke handlinger som prinsipielt er akseptable eller ikke. Disse sterke begrensningene kommer innenfra, og gir et bilde av det Becattini (2017) omtaler som «closed community», altså et «lukket samfunn» - hvor folks liv begrenses av institusjoner og regler. Et annet viktig kjennetegn ved det industrielle distrikt er måten teknologiske endringer introduseres og aksepteres. Innføring av teknologiske endringer betraktes som en sosial prosess, hvor verdiene og holdningene i distriktet anerkjenner og viser stolthet over å være kontinuerlig oppdatert på den teknologiske utviklingen. En annen sosio-kulturell egenskap ved et industrielt distrikt er knyttet til produksjonens organisering og graden av lokal sosial kontroll. Beslutningen om å sette ut eller holde igjen deler av produksjonsprosess, er aldri kun økonomisk begrunnet, ifølge Becattini (2017). Dersom en bedrift beslutter at avdelinger eller produksjonsområder skal overtas av en underleverandør, mister man samtidig den fulle og hele kontrollen over produksjonsprosessen og de involverte arbeidstakerne. Dersom underleverandøren begynner å selge til mer enn en kjøper, både i og utenfor distriktet, vil moderbedriften gradvis miste kontrollen (Becattini, 2017). Sosiale relasjoner og sosial kontroll er en karakteristikk ved det tradisjonelle før-industrielle samfunnet, hvor urbanisering oppleves som en reel trussel mot de etablerte sosiale formene (Villa & Haugen, 2016).

Avslutningsvis referer Becattini (2017) til begrepene «Gemeinschaft» og «Gesellschaft». Begrepene kommer opprinnelig fra sosiologien og ble innført av Ferdinand Tönnies i 1887, og kan oversettes til det engelske ordet «community» (Tjora & Skirbekk, 2018). I sin analyse om effektivisering og modernisering i det norske landbruket og dets påvirkning på bygdefellesskapet, har Gezelius (2016) benyttet disse to begrepene. Til tross for en stadig mer moderne, mekanisert og pengedrevet økonomi, hvor betydningen av nære emosjonelle bånd fra det tradisjonelle samfunn reduseres - er bondesamfunnet fortsatt preget av Gemeinschaft-økonomi. Gemeinschaft er den fellesskapsfølelsen man får ved å bo på samme sted, jobbe for samme formål og oppleve seg som en del av en større enhet, for eksempel det å være ei bygd. Sosiale relasjoner, preget av solidaritet, samhold og nærhet står sentralt i dette begrepet. Disse

holdningene finner man også igjen i beskrivelsen av den overnevnte norske dugnadstradisjonen. Gesellschaft er imidlertid tuftet på sosial avstand, med mer forretningsmessige relasjoner og svakere sosiale bånd. Begrepet betegner det instrumentelle, egosentriske og byttebaserte fellesskapet i det mer moderne, pengebaserte og spesialiserte økonomiske liv (Gezelius, 2016).

Bedrifter som er samlet i slike industrielle distrikt utvikler svært tette forbindelser (Belussi & Caldari, 2008). Bedriftene og bedriftsinnehaverne blir i så måte godt kjent med hverandre, og kan nyttiggjøre seg av hverandres ferdigheter og kunnskaper. Aktørene i det industrielle distriktet vet hva de andre kan gjøre og hvordan de kan bidra til idéer og kunnskap til å løse egne arbeidsoppgaver. En slik nærhet mellom aktørene i distriktet kan utgjøre et konkurransemessig fortrinn. I tråd med dette synet anses også den lokale bransjespesifikke kunnskapen, forankret i den lokale konteksten, som et konkurransemessig fortrinn (A. Karlsen & Isaksen, 2008). Jeg går derfor nå over til å redegjøre for kunnskapsformer.

2.3.3 Kunnskapsformer

I karakteriseringen av det industrielle distrikt understreker Marshall betydningen av kunnskap og informasjon, hvor den «industrielle atmosfæren» bidrar til en rask spredning i lokalsamfunnet (Belussi & Caldari, 2008). Lundvall og Johnson (2016) argumenterer for at kunnskap er den mest grunnleggende ressursen, og læring den viktigste prosessen, dersom det i moderne økonomi skal utvikles innovasjoner. Ved å gå inn i en bedrifts og nærings dominerende kunnskapsform, kan vi avdekke hvilken type kunnskap som er avgjørende for å kunne gjennomføre en innovasjonsprosess og for utvikling av ny kunnskap (Isaksen & Asheim, 2008). Kunnskapsform er et begrep som «viser til kjennetegn ved selve kunnskapen og til hvordan kunnskapen er forankret i teknikker og organisasjoner» (Isaksen & Asheim, 2008, s. 27). I videre arbeid vil det bli redegjort for to kunnskapsformer, henholdsvis syntetisk og analytisk (Asheim mfl. 2007, s. 146 i: Isaksen & Asheim, 2008). Den første kunnskapsformen knyttes opp det tradisjonshåndverket og den lokale kunnskaps- og ferdighetsakkumulasjon, forankret i det trebaserte håndverket i Budal. Videre redegjøres det for en analytisk kunnskapsform som knyttes mer til vitenskap og utdanning, forankret i moderne industriell produksjon. Sistnevnte belyses i sammenheng med etableringen av trondheimsfirmaet Budalstolen AS, som med sin kompetanse innenfor industridesign utviklet en ny og moderne versjon av budalsstolen, jfr. avsnitt 4.2.2.

Håndverk er ifølge A. Karlsen (1994) en form for organisering av produksjon, basert på et fellesskap av personer. I tilknytning til produksjon, betraktes disse personene som bærere og utviklere av kunnskap og ferdigheter. Håndverket utvikles over lang tid, der læring skjer gjennom praksis (A. Karlsen, 1994). Når det gjelder den lokale og forankrede kunnskapsakkumulasjonen i Budal kan den knyttes til det Isaksen og Asheim (2008) omtaler som syntetisk kunnskap. En slik kunnskapsform forstås som erfaringsbasert kunnskap, hvor kunnskapen kun er anvendbar i bestemte næringer og teknologiske områder. Selve læringsprosessen skjer ved kombinasjon av kjent kunnskap, og gjennom prøving og feiling i søken etter ei løsning på et praktisk problem. Læringen skjer altså gjennom praksis, eller det Mitra (2012) omtaler som «learning by doing» (Mitra, 2012, s. 151). En slik kunnskapsform er altså bundet til konkrete handlinger i en bestemt kontekst, og kan derfor være vanskelig å overføre til mennesker som står utenfor den lokale konteksten (Maskell og Malmberg (1999) i: A. Karlsen & Isaksen, 2008). Videre kjennetegnes denne kunnskapsformen av å være i større grad taus, altså implisitt (Isaksen & Asheim, 2008). I forlengelsen av forklaringen på begrepet erfaringsbasert kunnskap, har J. Karlsen (2008), på bakgrunn av teorien til Polanyi (1966), innlemmet begrepet taus kunnskap (Polanyi (1966) i: J. Karlsen, 2008). Taus kunnskap kommuniseres gjennom selve handlingen, og vi får det vi kan kalle en ikke-verbal kommunikasjon. Dersom de samme handlingene gjentas over tid, blir de mer eller mindre ubevisst repetert. Å identifisere disse handlingene ned til minste detalj, blir i større grad en umulighet, da det alltid vil være deler av prosessen som ikke lar seg beskrive med bruk av ord. Identifiseringen må i så måte skje ved observasjon (J. Karlsen, 2008). I bedrifter hvor du har en syntetisk kunnskapsform, skjer nyskaping og innovasjon som stegvise endringer i produkt og produksjonsprosess, på grunnlag av etablert erfaring og kompetanse ervervet i bedriftens daglige aktivitet og i samarbeid med eksterne aktører (Isaksen & Asheim, 2008).

Den andre og siste kunnskapsformen som belyses i denne studien er analytisk kunnskap. Kunnskapsformen kan knyttes opp mot trondheimsfirmaet Budalstolen AS, og deres kunnskap innenfor industridesign. I Store norske leksikon beskrives industridesign som «utvikling og planlegging av industrielt fremstilte produkter i den hensikt å gjøre produktene tiltalende for forbrukeren» (Michl, 2017). Industridesign har sin faglige forankring i brukerorientert teknologi, symbolsk kapital og den estetiske tradisjon (Farstad, [ingen dato]). Begrepet analytisk kunnskap forklares som «vitenskapelig kunnskap som i det alt vesentlige er kodifisert (nedtegnet) og dermed i prinsippet allment tilgjengelig» (Isaksen & Asheim, 2008, s. 27). Bedrifter som domineres av en slik kunnskapsform, baserer mye av innovasjonsvirksomheten

på FoU (forsknings- og utviklingsarbeid)-basert kunnskap. Kunnskapsflyten skjer i større grad globalt og mellom forskere i ulike FoU-avdelinger over ulike deler av verden (Moodysson (2007) i: Isaksen & Asheim, 2008).

I forlengelsen av ovenfor nevnt teori kan A. Karlsen og Isaksen (2008) forståelse av institusjonell tilnærming trekkes frem. Institusjoner er bærere av historien, og institusjonaliserte normer og praksiser kan således legge føringer for fremtidige hendelser. Jeg går derfor nå over til å redegjøre for teori knyttet til stiavhengighet.

2.4 Stiavhengighet – betydningen av historiske røtter

Historiske tilnærminger har de senere åra fått økende interesse i studier av innovasjon og regional utvikling. En regions historiske arv legger sterke føringer for kommende handlinger, og kan være en forklarende faktor for fraværet av endring og utvikling. Begrepet «path dependence» eller på norsk «stiavhengighet» blir ofte brukt i forklaringen av slike utviklingsforhold. Framtidige og nåtidige hendelser påvirkes og utvikles med andre ord på bakgrunn av fortidas hendelser (Dicken, 2015; A. Karlsen & Isaksen, 2008; Stræte, 2006). I det siste har det imidlertid kommet ny litteratur på feltet og således blitt konstruert flere «path»-begreper. For eksempel har Isaksen og Trippel (2014) i sin analyse av regionale innovasjonssystem anvendt begreper som «path extension», «path renewal» og «path creation» (Isaksen & Trippel, 2014). Av hensyn til behovet for avgrensning har jeg imidlertid ikke valgt å gå dypere inn på disse begrepene.

De historiske røttene etterlater seg et «fotavtrykk», som kan være institusjoner definert som regler, vaner, normer, praksiser, konvensjoner og som legger føringer for framtidige handlinger (Stræte, 2006). Institusjonene kan imidlertid begrenses til å både være formell og uformell. Et eksempel på formell er regler og forskrifter (Mitra, 2012). Av hensyn til behovet for avgrensning vektlegges det i denne studien institusjoner av uformell form, jfr. avsnitt 2.3.1. Dagens entreprenøraktivitet i Budal er med andre ord, i henhold til overnevnt teori, formet av fortidas hendelser og praksiser. Praksisene og handlingene kan over tid bli så vanlig og legitim at behovet for uttalt begrunnelse forsvinner og kan foregå uten forhandlinger. Det blir en rutine der handlingens begrunnelse eller rettferdiggjøring er innlysende og uten tvist, og vi har utviklet det vi kaller konvensjoner. At en handling krever legitimering, vil si at handlingen ikke er

vilkårlig sett fra aktørens side. Konvensjoner blir derav bærere av praksisen og rettferdiggjørelsen (Stræte, 2011). I sin forståelse av konvensjoner har Stræte (2011) tatt utgangspunkt i konvensjonsteorien til Storper og Salais (1997). Et sentralt argument her er den felles forståelsen av hva som forventes av hver enkelt aktør i den gitte handlingen, der denne felles forståelsen kan tolkes som en «avtale». «Avtalen» utgjør gjensidige forventninger til handlingen, hvor denne «avtalen» er det vi angir som en konvensjon. Den er ikke formulert, men kan anses som en stilltiende norm, altså en form for kognitiv taus kunnskap. Konvensjoner kan relateres til spesifikke situasjoner, og gir seg utslag i måten ting gjøres på. Således kan det utvikles og dannes konvensjoner for et bestemt sosialt miljø eller en bransje (Stræte, 2011).

Som påpekt ovenfor, forsvinner over tid behovet for en uttalt begrunnelse eller nærmere rettferdiggjøring dersom en bestemt type handling gjentas og blir en rutine. Her kan det trekkes paralleller ved etablering av rutiner i evolusjonær økonomisk teori (Nelson og Winter (1982) i: Stræte, 2011). Den bestemte handlingen forventes i den gitte situasjonen og konteksten. Som en metafor på det, kan vi snakke om at «slik gjør vi det her». Denne forståelsen legger Flø (2008) til grunn i sin studie av et tungt forankra kulturelt fenomen i et bygdesamfunn, nemlig elgjakta. Elgjakta kan betraktes som en kollektiv aktivitet, der grunneierne i bygda gjerne deler jaktrettighetene med resten av bygda. Jakta blir derav et fellesgode for bygdefolket og uansett hva lovverket gir grunneierne muligheten til å gjøre, må det tas hensyn til bygdas sosiale regler. Denne uformelle institusjonaliserte aktiviteten kan derav karakteriseres som en form for dugnad, da bygdefellesskapet går sammen for å gjøre en felles aktivitet. Studien viser videre hvordan det over tid har dannet seg et bilde av hvilke handlinger som er legitime og ikke i dette bygdesamfunnet. Summen av disse handlingene har altså dannet et fast spor for hvordan elgjakta kulturelt skal være forankret, og dernest etablert en «sti» som framtidige hendelser formes av (Flø, 2008). Å bygge på en slik forståelse vil være formålstjenlig når de sosiale og kulturelle handlingsrammer for Budal skal analyseres og forklares, da historiske røtter legger føringer for nåtidig og framtidige hendelser for bygdefolket. Et lignende uttrykk kan i så måte legges til grunn i denne studien; «slik gjør vi det i Budal».

2.4.1 Innelåsning

Enkelte strukturerende mekanismer legger i ulik grad føringer for hvilken retning utviklingen vil ta. Den mest alvorligste formen for stivhengighet er såkalt «lock-in» eller på norsk «innelåsning» (A. Karlsen & Isaksen, 2008). Dersom regionen havner i en slik strukturell

begrensning, kan det redusere samfunnets kapasitet til å tilpasse seg eksterne endringer (Dicken, 2015). For igjen å bruke uttrykket «slik gjør vi det i Budal», kan en slik form for stivhengighet, nærmest være umulig å reversere, jfr. Stræte (2006), dersom den er sterkt forankret i budalssamfunnet – og oppleve fravær av utvikling. Stræte (2006) påpeker videre at det å bygge på de ressursene man allerede har, kan være et godt utgangspunkt for framtidig utvikling. Samtidig kan det også være en sperre for innovasjon, da nye impulser ikke kommer til, og fare for innelukking blir en realitet. Stivhengighet forklarer altså i større grad hvorfor det ikke skjer innovasjon, enn at det skjer (Stræte, 2006).

I sin forklaring om regionale nettverk påpeker (A. Karlsen & Isaksen, 2008) hvordan slike nettverk kan føre til positiv og negativ innelåsning av en regions næringsliv. Sterke regionale nettverk kan bidra til positiv innelåsning dersom bedriftene i regionen utvikler høy kompetanse innenfor et bestemt fagfelt, noe som igjen vil gi bedriftene konkurransefordeler. Skulle det imidlertid skje endringer i for eksempel markedet, kan sterke regionale nettverk føre til negativ innelåsning, da de tette nettverkene vil hindre tilførselen av nye idéer og ny kompetanse. Martin og Sunley (2006) påpeker i sin artikkel at det som gjelder for lokale bedrifter i mindre dynamiske regioner, er at de får tilgang på og innhenter ny læring og kunnskap som er oppnådd utenfor regionen, dersom bedriftene skal komme seg ut av en fase preget av negativ innelåsning.

2.4.2 Brudd med det etablerte – brytninger mellom konvensjoner

Nyskaping, selv om det nevnes som en nødvendighet i møte med det moderne samfunn, jfr. avsnitt 2.1.1, blir ikke alltid heiet fram av lokalbefolkningen. Nyskaping innebærer brudd med det etablerte - å skape noe nytt handler om å utfordre og endre lokale etablert praksiser, eierskap og fellesskap (Brandth et al., 2011). Ved å gå inn i nyskappingsprosesser, i brudd og forhandlinger, kan vi avsløre slike diskursive formasjoner og de handlingsrom de frembringer. Det gir oss derfor muligheten til å se på hva det blir forhandlet om – hvilke verdier og normaliteter som står på spill (Førde, 2010). Endringer skaper et potensial og grunnlag for konfrontasjon. Nye handlinger som skal rotfeste seg i ny praksis, må finne ny forankring og legitimitet, det vil si nye konvensjoner må etableres (Stræte, 2011). Aarsæther (2016) hevder imidlertid at dersom en praksis er blitt institusjonalisert, kan den ofte føre til treghet i den forstand at den overlever, til tross for at de behova den opprinnelig skulle dekke ikke lenger er til stede.

Metaforen bygdedyret, en rural variant av janteloven, blir ofte brukt for å skildre og forklare den lokale motstanden nyskapende personer i bygda møter (Førde, 2010). I sin artikkel om gårdsturismevirksomhet ser Brandth et al. (2011) nærmere på det sosiale spillet mellom de som er etablerere og det lokalsamfunnet virksomhetene etableres i. Ett av artikkelens hovedtemaer er de reaksjonene etablererne har møtt ved etablering. Reaksjonene tas til etterretning og virksomheten etableres deretter. Artikkelen henviser videre til Connerton (1989) når det forklares hvordan et samfunns kollektive hukommelse og felles mening reproduseres gjennom praksiser – islett av gjentakelse og kontinuitet. Dette er uskrevne regler som etablererne må gå i dialog med, dersom det er fellesressurser og -goder som legges til grunn for virksomhetsetableringen. Den lokale motstanden svekkes ved at etablererne i bygda inngår i et uformelt samarbeid, ved å bruke lokalt næringsliv og kultur i sin virksomhet. Etablererne unngår overforbruk av de lokale ressursene, ergo ivaretas fellesskapets interesser. Virksomhetsetablererne gir noe tilbake til bygda i form av pengemessige goder, samtidig som de bidrar til å styrke lokal identitet og stolthet. Bygda får økonomiske gevinst, og etablererne får tilgang til lokale ressurser. På den måten utvikler det seg et forhold bygget på gjensidighet (Brandth et al., 2011). Bygda, med sine uformelle overvåkings- og sanksjoneringsystemet, vil ligge i overflata og påse at disse endringene skjer i overenstemmelse med stedets kollektive moral, og dersom det oppstår en brytning, vil bygdedyret gjøre seg gjeldende og fungere som en bremsekloss for utvikling. Samtidig skaper de nære og uformelle bånd mellom lokalbefolkningen, typisk for tette transparente bygdesamfunn, lav terskel for kommunikasjon og høy terskel for brudd med de lokalt definerte sosiale spillereglene (Flø, 2008).

2.5 Oppsummering

For å oppsummere det teoretiske rammeverket, legges her kjernebegrepene frem. Entreprenørskap og *nyskaping* har fått økende betydning og betraktes som en viktig drivkraft for økonomisk utvikling. Det moderne samfunn påvirker måten vi som mennesker lever på, likeledes gir det seg utslag i måten bedrifter må fremstå. Det har ført til et større behov for nytenking dersom man skal holde tritt med den moderne samfunnsutviklingen, da norske bygdesamfunn i dag skal fremstå som levedyktig, framtidsretta og nyskapende. Den forståelsen som legges til grunn for entreprenørskap og nyskaping i denne studien, har tatt utgangspunkt i nyere forskning, hvor den *sosiale og kulturelle konteksten* for etablering har fått økende betydning.

I denne studien blir nyskappingsbegrepet innlemmet og begrenset til å gjelde fjellbygda Budal. For å forklare framveksten av det trebaserte håndverket som *lokal næringsspesialisering* i Budal, tas det her utgangspunkt i litteraturen om *industrielle distrikt*. Litteraturen knyttes særlig til studiene av industrielle distrikter i nordøstre og sentrale deler av Italia på 1970-tallet. Til tross for skalaforskjellen mellom industrielle distrikt og Budal, er det imidlertid mulig å gjenfinne beslektede utviklingstrekk som bidrar til framveksten av slike områder. Herunder trekkes begrepet *sosio-kulturelle faktorer* fram. Sosio-kulturelle faktorer bidrar til å skape positive holdninger hva gjelder etablering av små virksomheter. Samtidig er det faktorer som stimulerer til formelt og uformelt samarbeid mellom bedriftene. For å avdekke hvilken type kunnskap som er avgjørende for å gjennomføre en nyskappingsprosess og for å utvikle ny kunnskap, belyses begrepet *kunnskapsformer*.

En regions historiske arv legger sterke føringer for kommende handlinger, og kan være en forklarende faktor for fraværet av endring og utvikling. Den historiske dimensjonen forstås her ut fra et evolusjonært perspektiv der begrepene *stivhengighet* og *innelåsning* fremheves. Nyskaping fører imidlertid til brudd med det etablerte. Endringer i *institusjonaliserte normer og praksiser* skaper et potensial og grunnlag for konfrontasjon. Ved å gå inn i nyskappingsprosesser, i brudd og forhandlinger, kan vi avsløre *diskursive* formasjoner og handlingsrom. Nye handlinger som skal rotfeste seg i ny praksis, må således finne ny *forankring* og *legitimitet*, altså nye *konvensjoner* må etableres.

Overnevnte kjernebegrep danner grunnlaget for hvordan den analytiske delen av studien bygges opp. Begrepene begrunner det empiriske materialet, og belyser mekanismene bak funnene. Å bemerke seg de ulike kjernebegrepene bak det teoretiske rammeverket vil derav være formålstjenlig, da det vil gi en dypere forståelse for funnene og konklusjonene som trekkes til slutt.

3 Metode

Dette kapitlet redegjør for forskningsprosessen og de overveielser og valg som er tatt underveis hva gjelder datagenerering og analyse. Formålet med kapitlet er å gi innblikk i hvordan jeg metodisk har gått frem for å best mulig kunne besvare problemstillingen, og hvilke typer muligheter og utfordringer det har gitt. Først vil de metodiske valgene bli gjennomgått, deretter redegjøres det for forberedelsene og gjennomføringen av datagenereringen, der intervju ble anvendt for å generere data. Avslutningsvis blir kvalitativ analyse presentert, før forskningens kvalitet og etiske hensyn diskuteres.

3.1.1 Forskningsprosessen

Forskning består av en rekke elementer som må henge sammen. Når og hvordan de enkelte elementer og sammenhenger avklares er derimot ikke avgjørende for forskningens resultat. Selve forskningsprosessen trenger altså ikke nødvendigvis å følge en forhåndsgitt plan, en detaljert oppskrift, fra problemunnfangelse til ferdig resultat (Andersen, 2013). Gjennomføringen av min forskningsprosess preges i stor grad av ei slik tilnærming. Som en naturlig del av å gjøre kvalitativ forskning, må man være innstilt på å justere eget prosjekt, handlinger og kanskje til og med idéer idet man møter feltet for første gang (Tjora, 2017). Jeg valgte derfor å gå inn i forskningsprosessen med en fleksibel og åpen holdning ovenfor eventuelle endringer og uforutsette hendelser. Dette har i ettertid vist seg å være hensiktsmessig, da jeg etter hvert som jeg fordypet meg mer i valgt tematikk, endret tilnærming og omfang av oppgaven. Et eksempel som kan trekkes frem her er i forhold til oppgavens omfang. I begynnelsen var planen å gå mer historisk til verks, hvor budalssamfunnets eldre historie skulle utgjøre en stor del av oppgaven. Med eldre mener jeg her fra den tiden Budal fikk permanent bosetning, altså fra slutten av 1500-tallet (Solem, 2006). Av hensyn til behovet for avgrensning og tilgang på historiske kilder, så jeg det heller hensiktsmessig å fokusere på historien fra den nære fortid.

I starten av forskningsprosessen valgte jeg å utforme en plan for gjennomføringen av studien, slik at prosessen skulle få en hvis struktur og fremgang. Planen inneholdt overordnede punkter for når de ulike stadiene i prosessen skulle gjennomføres. En romslig tidsramme ble ilagt de ulike stadiene, slik at det var rom for eventuelle endringer og uforutsette hendelser. Dette viste

seg i ettertid å fungere bra og planen ble, med noen få unntak, overholdt. Datagenereringen i denne studien har hovedsakelig funnet sted i fjellbygda Budal. Avstand og kostnader ved feltarbeid har derfor ikke vært særlig problematisk, da jeg bor i underkant av en time unna. En annen faktor som har påvirket forskningsprosessen er rekruttering av informanter. Med tanke på at Budal er et lite lokalsamfunn, med 459 innbyggere, jfr. seksjon 4.1, gav det føringer og begrensninger i forhold til rekruttering av mulige informanter. Med et begrenset antall lokale entreprenører bosatt i Budal, ble prosessen i starten preget av mye usikkerhet. Usikkerheten gjenspeilet seg i frykten for å bli avvist, noe som gjorde startfasen litt tung. Disse bekymringene skulle imidlertid vise seg å være uberettiget, da samtlige informanter jeg kontaktet sa seg velvillig til å delta i studien.

Under hele forskningsprosessen har jeg skrevet dagbok hvor tanker, idéer og refleksjoner rundt oppgaven har blitt notert etter hvert som de har dukket opp. I teorien er dette anbefalt som et verktøy, slik at man i ettertid kan gå tilbake å lese hvilke tanker man hadde under prosessen (Dowling, 2016). Selv ser jeg nytteverdien i form av økt helhetsforståelse av egen forskningsprosess. Likedan har dagboka vært et nyttig hjelpemiddel i arbeidet med dette metodekapitlet, da jeg lettere kunne skrive det så detaljert og transparent som mulig.

3.2 Metodisk tilnærming

Samfunnsvitenskapelig metode har til hensikt å bidra med kunnskap om hvordan virkeligheten ser ut, og vi må da gå metodisk til verks. Å bruke en metode innebærer å følge en bestemt vei mot et mål (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2016). I denne studien så jeg det hensiktsmessig å anvende kvalitativ metode, da denne metoden gir svar på spørsmål som omhandler individuelle opplevelser, sosiale prosesser/strukturer og menneskelige omgivelser (Winchester & Rofe, 2016). Strukturene som analyseres kan være sosiale, kulturelle, økonomiske, politiske eller miljømessige (ibid.). For denne studien er særlig den sosiale og kulturelle strukturen i fjellbygda Budal av betydning, da jeg søker etter å identifisere sosio-kulturelle faktorer som påvirker nyskaping i dette bygdesamfunnet. I forlengelsen av dette anser jeg derfor kvalitativ metode som formålstjenlig.

Videre har jeg valgt å gjøre en casestudie, da casestudier som forskningstilnærming gjør det mulig å gripe det særegne med mennesker og samfunn (Andersen, 2013). Valget av case er således gjort for å vise fram bredden og mangfoldet i det trebaserte tradisjonshåndverket i

Budal. I tillegg kan casestudier trekke ut essensen av komplekse sammenhenger, uten krav om gyldighet fra andre beslektede case, samtidig som styrken ligger i forståelse og forklaringer av handlinger og prosesser (ibid.). I denne studien er det særlig tradisjonelle entreprenørielle handlinger som undersøkes, og hvilke institusjonaliserte normer og praksiser som ligger til grunn for handlingene. Dette er hensyn som er tatt på bakgrunn av faglig begrunnelse, selv om valg av metode også kan bestemmes på bakgrunn av praktiske hensyn (Tjora, 2017). Begrensning av tid, tilgangen på aktuelle informanter og på grunn av min personlig- og faglig interesse for det norske bygdesamfunn, ble Budal et naturlig casevalg for meg. Samtidig er Budal ei bygd som kan sies å være ei «motstrøms-bygd», sammenlignet med mange andre norske bygdesamfunn, noe som også ligger til grunn for valg av Budal som studieområde. Et eksempel som kan knyttes opp mot uttrykket «motstrøms», er budalsungdommens trend hva gjelder flytting tilbake til bygda, jfr. seksjon 1.2.

Formålet med denne studien har vært å bidra til innsikt i hvilke faktorer som påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid. I studien har jeg valgt å intervjuer ulike lokale entreprenører i Budal, samt personer med et syn fra sidelinja når det kommer til bygdesamfunnet og den entreprenørielle aktiviteten. De ulike rollene har således gitt studien ulike perspektiv hva gjelder nyskaping i Budal.

3.2.1 Casestudie

En casestudie viser til studier av en enhet med formål å forstå en større samling av (lignende) enheter hvor man samler så mye data som mulig om et avgrenset eksisterende fenomen (casen) (Gerring, 2004; Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2011). Andersen (2013) påpeker at casen som undersøkelsesenheter ikke må forveksles med hvor undersøkelsen finner sted. For eksempel i en studie av en beslutningsprosess i en organisasjon, er prosessen casen og organisasjonen er undersøkelseskontekst (ibid.). I denne studien er altså tradisjonsbygda Budal undersøkelseskonteksten, mens selve fenomenet er nyskaping. Å studere et enkelt-tilfelle eller et mindre antall tilfeller av et fenomen, gir deg muligheten til å utforske nyansene som ligger i dybden av dette fenomenet, samt muligheten til å se på den kontekstuelle påvirkningen og forklaringen til fenomenet (Baxter, 2016), noe som har vært nyttig å gjøre i casestudiet av Budal. Fra et akademisk ståsted er casestudier egnet til å bekrefte eksisterende forklarende konsepter, avkreftede konsepter/teorier, eller å utvikle nye forklarende konsepter (ibid.).

Yin (2014) arbeider med to dimensjoner i designet av casestudier, hvor den ene gjelder spørsmålet om hvorvidt man arbeider med én enkeltcase eller flere caser, altså flercasestudier. Den andre dimensjonen omhandler spørsmål knyttet til hvorvidt man anvender en eller flere analyseenheter (Yin, 2014). I denne studien er Budal den overordnede analyseenheten, videre kan det sies at bygdas entreprenører utgjør flere analyseenheter, og dette kan derav sies å være en flercasestudie. Jeg finner det derfor vanskelig å definere denne studien eksakt, da grensen mellom fenomenet og dets kontekst er utydelig. Likevel velger jeg å definere studien som en singel-case studie, der Budal er en case som omfatter flere caser, altså studien er et «embedded case» - en studie med flere analyseenheter (ibid.).

3.3 Intervju som forskningsmetode

Casestudier trekker på en rekke forskningsmetoder, hvor jeg som tidligere nevnt har benyttet intervju. Intervju er en utbredt som en hovedmetode for å generere data (Andersen, 2013), hvor det som forskningsmetode kan sies å bli brukt på bakgrunn av fire hovedgrunner. For det første kan intervju brukes for å fylle et kunnskapshull, som andre metoder ikke dekker i like stor grad. Likeledes kan intervju bli brukt for å søke kompleks oppførsel og motivasjoner. For det tredje åpner intervju opp muligheten for å samle et mangfold av meninger, holdninger og erfaringer - hvor intervjuer kan vise forskjeller, men også enighet blant gruppen av informanter. Den fjerde og siste hovedgrunnen er at intervju åpner opp for refleksjon, både hos forskeren og informanten. Sammenlignet med bruk av spørreskjema som metode, åpner intervju opp muligheten for at informantene kan gå i dybden der hvor de har mye å fortelle (Dunn, 2016). I denne studien ble intervju som forskningsmetode valgt på bakgrunn av samtlige overnevnte hovedgrunner. Særlig ble informantenes mulighet til å reflektere over egne erfaringer og meninger rundt studiens tema vektlagt, da dette kunne gi meg innsikt i det entreprenørielle miljøet og aktiviteten i Budal.

Intervjuing tillater også rom for digresjoner fra informantens side, noe som også ble lagt til grunn for valg av forskningsmetode. Temaer som kanskje ikke var tenkt ut på forhånd kan i så måte bli belyst, og senere vise seg relevant for studien (Tjora, 2017). Til tross for at jeg i forkant av intervjuene hadde utarbeidet ulike guider, noe jeg vender tilbake til i avsnitt 3.3.2, ble det ofte belyst temaer som jeg ikke hadde tenkt ut på forhånd. Tjora (2017) omtaler en slik situasjon for intersubjektiv. En viktig diskusjon hva gjelder intervjuing som forskningsmetode, er

hvordan man skal forholde seg til data som kommer ut av en slik situasjon (ibid.). I ettertid ser jeg at rom for slike digresjoner var den største fordel med å bruke intervju som forskningsmetode, siden det gav meg innsikt i temaer som skulle vise seg å bli sentral i arbeidet med den empiriske analysen. Her kan temaer knyttet til budalssamfunnets lag- og foreningsliv trekkes frem som et eksempel.

En kan også møte enkelte utfordringer ved å anvende intervju som forskningsmetode. For mitt vedkommende var den største utfordringen å ikke la den personlige kjennskapen, interessen og nysgjerrigheten for budalssamfunnet ta overhånd i intervjusituasjonen. Mitt bekjentskap og engasjement hva gjelder bygdesamfunn og Budal, samt hvordan det har farget min rolle som forsker, blir nærmere diskutert i henholdsvis avsnitt 3.5.1 og 3.6.1. I forlengelsen av personlig engasjement ble det i enkelte intervjuer stilt spørsmål som allerede var besvart, da jeg forglemt det som hadde blitt fortalt tidligere. Dette er noe som kan være irriterende for informanten (Robertson (1994) i: Dunn, 2016). Selv opplevde jeg at denne problemstillingen var av liten betydning, da informanten gav et mer utfyllende svar som kunne suppleres med det som allerede hadde blitt sagt. I ettertid, i arbeidet med den empiriske analysen, har dette gitt meg nyttig og dypere forståelse av oppgavens tema. Å benytte semi-strukturerte intervju var således en fordel, da det gav meg denne muligheten til å være fleksibel i en intervjusituasjon. I avsnitt 3.3.2 følger en videre redegjørelse for valg av semi-strukturerte intervju.

Å lykkes med et semi-strukturert intervju krever nøye planlegging og detaljert forberedelse (Dunn, 2016). I videre arbeid vil forberedelse og gjennomføring av feltarbeidet bli presentert.

3.3.1 Rekruttering av informanter

Ved rekruttering av informanter legger man til grunn at vedkommende kan uttale seg om det aktuelle temaet på en reflektert måte. Informantene er i så måte ikke tilfeldig utplukket, og utvalget omtales som strategisk. I casestudier avgrenses utvalget av informanter av en naturlig enhet som eksisterer uavhengig av undersøkelsen (Tjora, 2017). Idet jeg tok valget om å gjøre en casestudie av fjellbygda Budal, satte det samtidig sine begrensninger for hvem jeg i studien kunne inkludere og ekskludere. Siden Budal kun har 459 innbyggere, jfr. seksjon 4.1, satte det sine begrensninger for hvor mange informanter med entreprenøriell bakgrunn det var mulig å rekruttere. Ettersom denne studien krevde informasjon om bygda, relasjonene mellom bygdefolket og virksomhetsetablererne, tanker og erfaring rundt entreprenørskap og nyskaping,

måtte aktørene ha lokal kunnskap, sterke lokale bånd, samt kjennskap til næringsvirksomhet. Videre måtte virksomheten være lokalisert i Budal, da fokuset i studien er på det trebaserte håndverket som lokal næringsspesialisering.

Jeg hadde fra starten av vært i kontakt med en lokal ildsjel og tidligere næringslivsleder for å høre om han ville la seg intervju. Med sine gode historie- og lokalkunnskaper om Budal, kunne vedkommende være til hjelp slik at jeg fikk mer innsikt i hva som kunne være av interesse å studere. Vedkommende sa seg villig til å delta i studien og ble derav en av mine tre nøkkelinformanter. Andersen (2013) omtaler en nøkkelinformant som «personer som antas å ha særlig god oversikt over og innsikt i et spørsmål forskeren ønsker å få belyst» (Andersen, 2013, s. 120). En nøkkelinformant kan således bidra med kunnskap og oversikt som kan knyttes til større eller mindre deler av det caset man studerer (ibid.). Videre brukte jeg mitt personlige nettverk til å finne frem til andre kandidater som kunne fylle rollen som nøkkelinformant. Valget falt på tidligere næringssjef i Midtre Gauldal kommune og en lokal historiker som jeg visste hadde god kjentskap til bygdas generelle historie. For meg var det viktig at disse tre personene kunne gi meg et syn fra sidelinja hva gjelder bygdesamfunnet og den entreprenørielle aktiviteten i Budal. I tråd med Andersen (2013) anser jeg derfor de tre som kvalifiserte for rollen som nøkkelinformant.

Videre ble informanter fra Budal med entreprenøriell bakgrunn rekruttert. Også de lokale entreprenørene i Budal ble rekruttert via mitt personlige nettverk. I første omgang ble samtlige entreprenører, som jeg kjente til via mitt personlige nettverk, i bygda inkludert. Videre ble det gjort antagelser basert på hvem av disse som kunne uttale seg om sine egne opplevelser og erfaringer og i så måte gi meg innblikk i noe som kunne knyttes til casen som sådan. Antagelsene ble gjort på bakgrunn av mitt allerede bekjentskap til lokalbefolkningen og det entreprenørielle miljøet i Budal. Noen av informantene har drevet virksomhet mindre enn ett år, mens andre har holdt på i over ti år. Totalt ble seks lokale entreprenører fra Budal rekruttert til denne studien. Av de seks kan to entreprenører kategoriseres som «tradisjonsfølgere». Dette gjelder trappefabrikken Svardal Trapp AS og Budalsstolen – originalen. De gjenværende fire kan kategoriseres som «tradisjonsutfordrere», og disse er kjøttforedlingsbedriften FUMO AS, Bjørkan Regnskap AS, Maureggens Gårdsutsalg og Bjerkli Landbruksservice. Nedenfor følger en informantliste der jeg beskriver informantenes personlige og faglige virke samt entreprenørielle virksomhet. I seksjon 3.6 følger en videre redegjørelse hva gjelder konfidensialitet.

Tabell 1: Informantliste

Utvalg	Informantkategori	Virke	Virksomhet/art/bransje	Kategorisering i empirisk analyse
1	Nøkkelinformant I	Historiker, forfatter og ulike roller innenfor næringslivet i Budal, deriblant tidligere styreleder for Budalshjerte AS og Budalsmøbler A/L.		Tidligere næringslivsleder og lokal ildsjel
	Nøkkelinformant II	Historiker med lokal tilhørighet.		Historiker fra Budal
	Nøkkelinformant III	Tidligere næringssjef i Midtre Gauldal kommune.		Tidligere næringssjef i Midtre Gauldal kommune
2	Entreprenør i Budal		FUMO AS. - Bearbeiding, konservering og salg av viltkjøtt. I tillegg tilbys catering til alle typer sammenkomster til bedrifter og privatpersoner.	Innehaver FUMO AS
	Entreprenør i Budal		Bjørkan Regnskap AS - Regnskapskontor.	Innehaver Bjørkan Regnskap AS
	Entreprenør i Budal		Maureggens Gårdsutsalg. - Gårdsutsalg med kjøtt og kjøttvarer.	Innehaver Maureggens Gårdsutsalg
	Entreprenør i Budal		Svardal Trapp AS. - Produksjon og salg av tretrapper.	Innehaver Svardal Trapp AS
	Entreprenør i Budal		Budalsstolen – originalen. - Håndverksproduksjon og salg av Budalsstoler. Håndlages etter samme fremgangsmåte og maler som tidligere, jfr. avsnitt 4.2.1. Er i dag bygdas største stolprodusent.	Innehaver Budalsstolen – originalen
	Entreprenør i Budal		Bjerkli Landbruksservice. - Mekanisk verksted med salg og reparasjoner av landbruksutstyr.	Innehaver Bjerkli Landbruksservice
	Entreprenør i Budal			

3.3.2 Utarbeiding av intervjuguide

I denne studien har jeg valgt å benytte semi-strukturerte intervju, da denne formen for intervjuing har en hvis grad av forhåndsbestemt rekkefølge, samtidig som det gir rom for fleksibilitet (Dunn, 2016). Semi-strukturert intervju bruker ofte en intervjuguide, som er en liste over temaer og generelle spørsmål som man ønsker å gjennomgå i løpet av et intervju (Johannessen et al., 2016). Temaene som listes opp er vanligvis tatt fra eksisterende litteratur på et tema (Dunn, 2016). Intervjuguiden kan inneholde klart formulerte spørsmål eller nøkkelbegreper som er ment å veilede intervjueren i riktig retning (Hay, 2016).

Intervjuguiden i denne studien ble bygd opp etter inspirasjon fra Tjora (2017) og hans struktur for dybdeintervju, og ble inndelt i fire faser; innledning, erfaring, fokusering og avslutning. Innlednings- og erfaringsfasen fungerte som en praktisk informasjonsdel, hvor oppgavens tema og valgt problemstilling ble presentert. Likedan ble det stilt spørsmål for å kartlegge informantens erfaring og kjennskap til valgt tema og problemstilling. Dette for å varme opp intervjusituasjonen, slik at informanten skulle føle seg komfortabel og trygg i situasjonen, før han/hun ble nødt til å reflektere (ibid.). Deretter fulgte en større del med refleksjonsspørsmål rundt tre overordnede temaer, som sammen danner kjernen i intervjuet. Hvert tema besto av flere hovedspørsmål med tilhørende oppfølgingsspørsmål. Personlig liker jeg å ha ferdigformulerte og fullstendige spørsmål, og intervjuguiden ble utformet deretter. Den avsluttende fasen fungerte som en fin overgang til mer alminnelig prat, og ved samtlige intervju opplevdes dette helt naturlig. Med tanke på at mine informanter representerer ulike roller, så jeg det som hensiktsmessig å ikke stille helt like spørsmål. Det ble således utarbeidet ulike versjoner av intervjuguiden til de to informantkategoriene⁴. Intervjuguidene var nokså like, men enkelte spørsmål ble justert etter informantenes relevans og rolle/posisjon. Dette gjaldt i all hovedsak informantkategori 1, nøkkelinformant, hvor det ble utarbeidet tre varianter der enkelte spørsmål var ulike⁵. Etter første intervju var jeg imidlertid nødt til å endre litt på intervjuguiden til informantkategori 2, entreprenører i Budal, da informanten flere ganger under intervjuet gav uttrykk for at ordvalget var vanskelig og lite forståelig, særlig gjaldt dette

---

⁴ Vedlegg B-E baseres på de to informantkategoriene.

⁵ Vedlegg B-D.

faguttrykk. Dette ble, i tråd med Tjora (2017), tatt til etterretning og intervjuguiden ble bearbeidet og faguttrykk ble erstattet med mer «dagligdagse» ord.

Den fleksibiliteten semi-strukturerte intervju åpner opp for, gir informanten muligheten til å utdype de ulike temaene i intervjuguiden, uten at den må følges slavisk (Dunn, 2016). Samtidig kan en slik fleksibilitet resultere i at praten går utenfor tema. I slike tilfeller var jeg bevisst på at intervjuet likevel måtte drives framover, og brukte i så måte intervjuguiden til å hente meg inn igjen. Som nevnt i seksjon 3.3 kunne også mitt personlige engasjement ta overhånd i intervjusituasjonen. I slike situasjoner var også intervjuguiden til god hjelp, da jeg enkelt kunne hekte meg inn på temaet og spørsmålene for å drive intervjuet videre.

3.3.3 Gjennomføring av intervju

Samtlige ni intervju ble gjennomført i november og desember 2018. For forskeren er intervjuet en godt planlagt situasjon, men for de fleste informanter er den uvant (Tjora, 2017). Å ha tid til å snakke litt vidt til å begynne med kan føre både til en mer avslappet situasjon hvor informanten føler at det er greit å snakke åpent om personlige erfaringer, samtidig som det er anledning til å tenke høyt og hvor digresjoner er tillatt. Å skape en slik atmosfære rundt en intervjusituasjon er en viktig forutsetning for å lykkes med dybdeintervjuer (ibid.). Mine intervjuer ble alltid innledet med prat som omhandlet hverdagslige gjøremål og synlige ting rundt oss, noe jeg følte la grunnlag for en avslappet og uformell intervjusituasjon. I så måte følte jeg at jeg som forsker og informanten fikk en god interaksjon oss imellom allerede fra starten av intervjusituasjonen.

Alle de ni intervjuene ble gjort i personlig møte, enten på den intervjuedes arbeidsplass, hjemme hos vedkommende eller på et annet møterom. Bestemmelse av sted ble i første omgang overlatt til informantene, slik at de fritt kunne velge et sted hvor de følte seg trygge og komfortable (Tjora, 2017). Ved et tilfelle ble bestemmelse av sted overlatt til meg. Ved å benytte meg av mitt personlige nettverk, fikk jeg tilgang til et klasserom på Gauldal skole- og kultursenter. Her kunne vi sitte uforstyrret og konsentrere oss om intervjuet, forhold som kan være av betydning i enkelte intervjusituasjoner (ibid.). Samtlige intervju ble avholdt under forholdsvis rolige omstendigheter, og støy har i så måte hverken påvirket selve intervjusituasjonen eller transkriberingsjobben.

Hvert intervju varte mellom en og tre timer, det ble gjort lydopptak på min personlige mobiltelefon og senere transkribert for analyse. Å benytte en eller annen form for lydopptak gav meg som intervjuer muligheten til å konsentrere meg mer om det informanten sier, sørge for god kommunikasjon og flyt i samtalen, samtidig som det gir meg en visshet om at jeg får med meg det som blir sagt (Tjora, 2017). Detaljerte lydopptak og transkripsjoner er vesentlig for en god analyse (ibid.). Dersom jeg har basert min empiriske analyse på notater og hukommelse alene, kunne viktig data ha forsvunnet i prosessen da det ikke er mulig å notere like hurtig som det informantene snakker (Yin, 2014). Det gjorde valget om å gjøre lydopptak enkelt, og samtlige informanter gav tillatelse til lydopptak – etter forespørsel, jfr. Tjora (2017). I ettertid virker lydopptak å være en god løsning, siden opptakene har fungert som en mulighet til å justere feltnotatene og til å skrive ut sitater korrekt.

3.4 Kvalitativ analyse

Analyse av datamateriale starter på mange måter parallelt med datagenereringen, der den kvalitative analysen har som mål å gjøre mening ut av data ved å prøve å forstå og sette ting sammen til en helhet (Crang & Cook, 2007). I casestudier finnes det imidlertid ingen bestemt arbeidsmåte for hvordan man skal gå frem når man skal gjøre analyse av datamateriale (Yin, 2014). I forhold til min studie startet analysen allerede i felten, og har i grunnen pågått helt til studiens slutt. I ettertid er jeg glad analyse av datamateriale startet så tidlig i forskningsprosessen, da empirien i begynnelsen ikke pekte i en klar analytisk retning. Selv om analysen har tatt relativt lang tid, har jeg til gjengjeld blitt godt kjent med datamaterialet. I videre arbeid vil jeg gå gjennomgå prosessen med å bearbeide og analysere datamaterialet som ble generert gjennom intervjuene.

3.4.1 Bearbeiding av datamateriale

Etter endt feltarbeid hadde jeg store mengder datamateriale som skulle bearbeides, og fremfor alt hadde jeg ni intervju som skulle transkriberes. Dermed startet jobben med å transformere fra muntlig intervjusamtale til skriftlig tekst, dette for å gjøre intervjusamtalen tilgjengelig for analyse (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2015). Det finnes imidlertid ingen objektiv oversettelse fra muntlig skriftlig form (Kvale (1997) i: Tjora, 2017). I tråd med Tjora (2017) sin anbefaling hva gjelder fullstendig transkribering, ble samtlige intervju i sin helhet transkribert,

for å sikre at ingen potensiell nyttig informasjon så tidlig i forskningsprosessen skulle bli utelatt. Det var svært tidkrevende å transkribere ord for ord, og i ettertid ser jeg at det ikke hadde vært nødvendig, da hovedpoengene uansett ville kommet fram. Allikevel ser jeg nytteverdien av transkriberingsjobben i form av økt kjennskap til eget datamateriale og en mer helhetlig forståelse av studien. Transkripsjon innebærer også etiske spørsmål, i enkelte intervju er det viktig å beskytte konfidensialiteten både til informanten og til de personene og institusjonene som nevnes i intervjuet (Kvale et al., 2015). Etter endt intervjuperiode ble opptakene og transkripsjonene trygt lagret på min personlige passordkrevde datamaskin, og deretter slettet.

3.4.2 Kategorisering og koding

Etter gjennomført transkribering startet prosessen med å systematisere datamaterialet. I første omgang ble materialet delt opp i færre enheter og markert som foreløpige funn, samtidig som jeg noterte mulig relevant litteratur under hvert funn. Dette ble gjort for å få en overordnet oversikt over innsamlet materiale og en mulig teoretisk vinkling, noe som er i tråd med anbefalingene til Kvale et al. (2015).

Videre kodet jeg enhetene, med utgangspunkt i Dunn (2016) sin fremgangsmåte for koding, derimot har jeg gjort tilpasninger i forhold til min egen prosess. I første steg skal man utvikle et foreløpig kodesystem, en kode-matrise, hvor man utarbeider en liste over synlige temaer som har vist seg i forskningen, koble opp mot litteratur, samt tidligere notater om funn og memos (ibid.). Memos gjengir tanker og refleksjoner forskeren har gjort i løpet av forskningsprosessen, som kan inkorporeres som data i videre forskningsarbeid, gjerne i form av notater (Cope, 2016). I denne fasen benyttet jeg meg av Word for å organisere de gjennomgående temaene, samtidig som jeg noterte meg mulig relevant litteratur. Dette for at jeg så tidlig som mulig skulle begynne tankeprosessen rundt en justering av teoretisk vinkling på oppgaven. Neste steg er å utarbeide transkripsjonen for analyse ved å tilpasse det til databehandlingsprogrammet, eller skrive ut en kopi dersom kodingen skal gjøres manuelt (Dunn, 2016). For mitt vedkommende var alternativet manuell koding, og transkripsjonen ble således skrevet ut. I tredje steg skal man angi koder til tekst ved å bruke håndskrevne notater på transkripsjonen (ibid.). I mitt tilfelle ble hvert tema gitt sin egen farge. Ved fjerde steg innhenter man lignede tekster som er kodet på samme måte. Her ble all tekst limt inn i eget Word-dokument og mulige sitater ble markert. Ved femte og siste steg skal man se gjennom temaene, og vurdere mangfoldet under hvert tema. Her skal man benytte kryssreferanser i tilfeller der to temaer diskuteres sammen, samtidig som

man vurderer likheten mellom temaene (ibid.). Først i denne fasen jeg begynte å se sammenhenger og mønstre i materiale og begynte å sette opp en disposisjon til analysen.

3.4.3 Kobling av teori og empiri

I empirisk forskning går teoretisk referanseramme og data/empiri under ett, hvor målet i samfunnsvitenskapelig forskning er å integrere teori og empiri (Johannessen et al., 2016). Etter å ha kategorisert og kodet datamaterialet, skal jeg som forsker analysere intervjumaterialet, og kan deretter vurdere om jeg skal arbeide deduktivt, induktivt eller abduktivt. En kan også velges å bruke en kombinasjon av de tre (Kvale et al., 2015). Ved induktiv tilnærming går man fra empiri til teori, der man etter endt datagenerering skal finne generelle mønstre som kan gjøres til teorier eller generelle begreper, mens deduktiv tilnærming handler om å teste teorien opp mot datamaterialet, altså du går fra teori til empiri (ibid.). En abduktiv tilnærming er en mellomting mellom deduktivt og induktivt, hvor man tar hensyn til forskerens teoretiske bakgrunn. En slik tilnærming vil altså kunne påvirke forskningsprosessen, da denne kunnskapsbasen kan påvirke og gi perspektiver for fortolkninger av dataenes meningsinnhold (Thagaard, 2013). I forhold til min forskningsprosess har min egen kunnskapsbase påvirket i stor grad mine valg hva gjelder tolkning av materialet. For eksempel har jeg selv bodd i ei bygd hvor jeg fikk se verdien av et godt samhold og samarbeid da lokalbutikken ble nedlagt, og lokalbefolkningen stilte på dugnad i håp om å få den gjenreist. Jeg kan dermed konkludere med at jeg har arbeidet mest ut ifra en abduktiv tilnærming.

3.5 Forskningens kvalitet

I vurderingene av forskningens kvalitet og verdi er det flere aspekter det må tas hensyn til. I videre arbeid drøftes de tre kriteriene reliabilitet, validitet og overførbarhet, hvor disse tre fungerer som indikatorer på den kvalitative forskningens kvalitet (Tjora, 2017).

3.5.1 Reliabilitet

Reliabilitet omhandler oppgavens resultater og hvorvidt de er troverdig. Altså, om de samme forskningsresultatene vil fremkomme dersom undersøkelsen gjentas ved en senere anledning av andre forskere (Kvale et al., 2015).

Bak all type forskning vil forskeren ha ett eller annet engasjement for forskningens tema, hvor dette engasjementet betraktes som en helt nødvendig ressurs. I tillegg anses forskerens engasjement som støy og kan således påvirke forskningsresultatene. Innenfor kvalitativ forskning er det imidlertid ikke mulig med en fullstendig nøytralitet mellom forsker og resultat (Tjora, 2017). I forlengelsen av dette bør jeg som forsker reflektere over eget personlige engasjement og kunnskap om oppgavens tema (ibid.). Som påpekt i seksjon 1.2 er mitt personlige forhold og engasjement til bygde-Norge og Budal hovedårsaken til at jeg valgte å gjennomføre denne studien. Jeg har selv bodd i nabobygda til Budal, Hauka, og kjenner derav lokalbefolkningen og budalssamfunnet fra før. Samtidig er jeg personlig engasjert og interessert i det norske bygdesamfunn og de verdiene og holdningene man finner i slike små lokalsamfunn. Likedan er jeg engasjert i hvordan det moderne samfunns krav om nyskaping påvirker et bygdesamfunn som Budal. Med denne kunnskapen og engasjementet om budalssamfunnet, følte jeg meg godt forberedt til intervjuene og kunne i så måte stille gode og reflekterte oppfølgingsspørsmål. Likedan kunne jeg tidlig i forskningsprosessen gå dypere inn i de ulike roller og mekanismer innad i bygdesamfunnet, da jeg allerede hadde relativt gode kjennskap til bygda. Samtidig kan denne forhåndskunnskapen ha hatt en innvirkning på oppgavens resultater, da jeg på forhånd antok at bygdefolket hadde en entreprenør i magen, men at de ønsket å drive for seg selv og ikke nødvendigvis ekspandere.

For å styrke studiens pålitelighet har jeg valgt å gi leseren en detaljert beskrivelse av fjellbygda Budal i form av eget kontekstkapittel – se kap. 4. Likedan har jeg lagt vekt på å gi en åpen og detaljert framstilling av fremgangsmåten for hele forskningsprosessen. Dette er også noe Johannessen et al. (2011) anbefaler å gjøre for å styrke oppgavens reliabilitet.

3.5.2 Validitet

Validitet i kvalitative undersøkelser omhandler «i hvilken grad forskerens framgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten» (Johannessen et al., 2011, s. 244). Herunder inngår teoretiske funn, begrepsmessig klarhet og metodiske vurderinger (ibid.). Likedan knyttes validitet til hvorvidt forskerens tolkninger er gyldige eller ikke (Kvale et al., 2015). Andersen (2013) trekker frem begrepet validitet som en styrke ved casestudier, da forskerne i kraft av omfattende og detaljert kunnskap vil kunne oppnå høy grad av validitet. Den viktigste kilden til høy grad av validitet er at forskningen pågår

innenfor rammene av faglighet, forankret i relevant forskning, samt at metodologisk treffsikkerhet med utgangspunkt i problemstillinger og forskningsspørsmål bestandig må veie tungt (Tjora, 2017). Validiteten kan kontrolleres ved å være i dialog med et forskersamfunn (ibid.). I tråd med dette kan altså studiens funn kontrolleres ved at man som forsker er tilknyttet et forskningsmiljø som således kan gi et kritisk syn på studien. I løpet av hele forskningsprosessen har jeg hatt jevnlig kontakt med min veileder ved NTNU, som både har bekreftet, men også gitt meg et kritisk syn på studiens fortolkninger. Herunder kan det nevnes diskusjoner hva gjelder aktuelle teorier og perspektiver for oppgaven, samt tidligere forskning innenfor samme tema. Dette er noe som kan styrke studiens validitet.

3.5.3 Generaliserbarhet

Dersom resultatene av en studie vurderes som rimelig hva gjelder reliabilitet og validitet, gjenstår spørsmålet om resultatene primært er av lokal interesse eller om de kan overføres til andre tilfeller (Kvale et al., 2015), eller hvorvidt funn i denne oppgaven kan overføres til andre case om samme fenomen (Baxter, 2016). Spørsmålet blir dermed hvorvidt funnene er generaliserbare (Kvale et al., 2015). I all hovedsak begrenses generalisering til kvantitative studier, altså statistisk generalisering, men det kan i tillegg være relevant ved kvalitative studier, altså analytisk generalisering. Enkelte akademiske forfattere hevder imidlertid at man kan snakke om overførbarhet heller enn generalisering innenfor kvalitative studier (Tjora, 2017). I forlengelsen av dette mener Tjora (2017) at generalisering ikke bør begrenses til bruk av slik overførbarhet, da det ligger en innsnevring i hva slags form for generalisering man kan tenke seg fra kvalitative studier, og på grunn av at generaliserbarhet er godt etablert som en kvalitetsindikator (ibid.). Av den grunn velger jeg å bruke generalisering når der er snakk om i hvilken grad forskningsresultatene kan overføres til andre caser om samme fenomen.

Tjora (2017) belyser tre former for generalisering i kvalitativ forskning. Disse tre er henholdsvis naturalistisk generalisering, moderat generalisering og konseptuell generalisering. Ved naturalistisk generalisering kan leseren selv vurdere hvorvidt funnene vil ha gyldighet, mens ved moderat generalisering kan forskeren selv beskrive i hvilke situasjoner resultatene vil kunne være gyldige. Ved konseptuell generalisering er man ute etter å framstille funn i form av konsepter, eksempelvis typologier, begreper eller metaforer. Den siste formen er imidlertid mest vanlig ved en stegvis-deduktiv induktiv metode (Tjora, 2017).

Denne oppgaven har i utgangspunktet hatt som mål å bidra med en konseptuell generalisering ved å kunne tilføre konsept som kan være relevant for andre tilfeller enn akkurat Budal. Særlig har metaforen «slik gjør vi det i Budal» fremstilt funn i studien. Datagrunnlaget knyttes opp mot fjellbygda Budal, og er derfor ikke direkte generaliserbart ovenfor andre bygdesamfunn. I tillegg har studien tatt utgangspunkt i det tradisjonelle trebaserte håndverket, noe som også gjør datagrunnlaget i liten grad direkte generaliserbart. På en annen side kan man si at forskningsresultatene heller kan overføres til bygdesamfunn som til en viss grad ligner på budalssamfunnet og bygdas næringsspesialisering. I tillegg er kravet om nyskaping noe som angår samtlige norske bygdesamfunn i dag, og ikke bare budalsamfunnet. Særlig ser vi en økende trend hva gjelder rekreasjonsnæringa som ei viktig tilleggsnæring for mange lokalsamfunn, jfr. avsnitt 2.1.1. Nyskaping bringer mange positive aspekter til bygdesamfunnet, men som denne studien viser, frembringer nyskaping også lokale reaksjoner når rådende praksis i et bygdesamfunn utfordres og/eller brytes. Dette gjør at studien kan ha verdi for den generelle forståelse hva gjelder nyskaping i bygde-Norge, i møte med nyere tid. Det bør imidlertid understrekes at det er leseren selv som må avgjøre hvorvidt oppgavens resultater er generaliserbare utover Budal, da det er vanskelig å garantere for en direkte overførbarhet.

3.6 Forskningsetiske refleksjoner

Som forsker er det flere etiske aspekter man må reflektere over og ta hensyn til. Etikk kan defineres som forskerens fremtreden, ansvar og forpliktelser ovenfor de som er involvert i forskningen, herunder allmennheten og subjektene i forskningen (Dowling, 2016). Dette forskningsprosjektet ble høsten 2018 meldt inn og godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD), da forskningsprosjektet registrerer personidentifiserbare data (Tjora, 2017).

Et sentralt grunnprinsipp for en etisk forsvarlig forskningspraksis er kravet om konfidensialitet, hvor jeg som forsker må hindre bruk og formidling av informasjon som kan skade informantene. Datamaterialet må da vanligvis anonymiseres (Thagaard, 2013). I min studie var det ingen av informantene som ytret ønske om å være anonyme. Jeg fikk dermed fritt velge hvordan de skulle kategoriseres i den empiriske analysen. Likedan er det i studier der små bedrifter er caser, umulig å garantere anonymitet og informantenes arbeid og rolle(r) kan derav bli gjenkjent (Tjora, 2017), noe som også ble poengtert overfor informantene i

informasjonsskriv (se vedlegg A). I denne studien er fjellbygda Budal identifiserbar og siden studien blant annet har tatt utgangspunkt i lokale entreprenører, begrenses det også hvor mange aktuelle informanter det ikke er mulig å identifisere. I et så lite og kompakt bygdesamfunn som Budal, hvor alle kjenner alle, er det derav altså få kjennetegn som skal til før man blir gjenkjent. Det er derfor i denne studien vanskelig, og kanskje nesten umulig, å anonymisere informantene - iallfall de lokale entreprenørene. Når det er sagt, representerer informantene i denne studien ikke seg selv som enkeltindivider, men står som representanter for det entreprenørielle miljøet i Budal. Av den grunn er personlig informasjon, presentert i den empiriske analysen, veldig begrenset. For at informantene likevel skulle få innblikk i hvordan de hadde blitt referert, ble anvendt sitat i oppgaven sendt ut i ettertid. Informantene fikk således muligheten til å foreta en sitatsjekk og en godkjenning, om ønskelig. Noe som er i tråd med anbefalingene til Tjora (2017).

Et annet etisk aspekt i forskningen omhandler informert samtykke. Dette betyr at de som deltar i forskningen får informasjon om undersøkelsens formål, samt hva en slik deltakelse vil innebære. Videre sikrer et slikt samtykke at de involverte deltar frivillig, og informerer dem om deres rett til å trekke seg fra undersøkelsen (Kvale et al., 2015). I forkant av intervjuene ble det via mail sendt ut en skriftlig invitasjon til å delta i studien til samtlige informanter. I tillegg til selve invitasjonen utformet jeg et lengre skriv hvor jeg fortalte kort om meg selv og formålet med min studie. Et informasjonsskriv og en samtykkeerklæring ble lagt ved som vedlegg i mailen (se vedlegg A). Samtykkeerklæringen ble signert i forkant av intervjuene.

I tillegg til de overnevnte etiske hensyn hva gjelder konfidensialitet og informert samtykke, kan også min rolle som forsker påvirke studiens resultat. I det videre arbeidet vil derfor overveielser knyttet til min rolle som forsker bli belyst.

3.6.1 Min rolle som forsker

Både min rolle som forsker og person er avgjørende for kvaliteten på den vitenskapelige kunnskapen og de etiske beslutninger som tas (Kvale et al., 2015).

Wadel, Wadel og Fuglestad (2014) trekker frem Paulgaard (1997) i forklaringen på det å gjøre feltarbeid i egen kultur. Noe av det som trekkes fram som utfordrende og problematisk ved slike studier, er at kjennskap til kulturen innebærer en fare for å ta visse sider ved den for gitt.

Av den grunn stiller ikke forskeren spørsmål ved enkelte forhold, da han tar det som en selvfølge. Forskeren og de han studerer har felles kunnskap, verdier og grunnleggende antakelser, og noen forhold vil derav ikke bli oppdaget og reflektert over, og unnslipper analysen. Dette kalles for kulturblindhet (Wadel et al., 2014). Som nevnt i seksjon 1.2 har jeg bodd i nabobygda til Budal, samtidig som jeg har møtt mine informanter ved ulike anledninger, og i så måte hadde vi etablert en relasjon før studien. Graden av bekjentskap til bygdesamfunn kan dermed sies å være rimelig god. Dette har nok i stor grad påvirket hvordan jeg har håndtert kontakt- og intervju situasjoner med informantene og måten jeg har tolket mitt datamateriale. I forhold til sistnevnte var det i starten av analysearbeidet vanskelig å skille mellom det jeg visste på forhånd om et bygdesamfunn, og det jeg ikke visste. For eksempel vet jeg fra tidligere at samhold og dugnad står sterkt i enkelte bygdesamfunn. Det var derfor vanskelig å ha et såpass åpent blikk slik at man kunne analysere hvilke iboende verdier man finner i dugnadskulturen. På en annen side følte jeg graden av bekjentskap til bygdesamfunn gjorde det lettere å kommunisere med informantene, da jeg kunne gjenkjenne sosio-kulturelle bygdeverdier.

4 Empirisk kontekst for nyskaping i Budal

Lokalsamfunn representerer mangfold og variasjon. De er forskjellige, og det finnes ikke én fortelling som passer alle (Villa & Haugen, 2016). For å enklere forstå sammenhengen i den empiriske analysen, ser jeg det hensiktsmessig å ha et eget kapittel som gir innblikk i budalssamfunnet. I dette kapitlet presenteres fjellbygda Budal; bygdas geografiske avgrensing, sysselsetting og næringsstruktur, organisasjonsliv samt en karakteristikk av folket i Budal. Deretter presenteres den nokså kjente pinnestolen «budalsstolen» – stolen som har gjort bygda kjent over hele landet, og som var viktig både sosialt og økonomisk i mange generasjoner. I dag er stolen å betrakte mer som et hobbyhåndverk og bygdesymbol for Budal. Avslutningsvis presenteres fortellingen som omhandler etableringen til trondheimsfirmaet Budalstolen AS. Etableringen skapte sterke reaksjoner i Budal, da det ble kjent at firmaet hadde redesignet den klassiske stolen og skulle ut på det norske og internasjonale markedet. Fortellingen trekkes frem som et ytterliggående eksempel på brudd med det tradisjonelle håndverket, der hensikten er å få frem budalsstolens spesielle betydning for bygdesamfunnet og bygdefolket i Budal. De påfølgende sidene er i hovedsak basert på bakgrunnsinformasjon jeg har fått gjennom intervjuene jeg har hatt, dersom annet ikke er angitt.

4.1 Den vidstrakte fjellbygda

Fjellbygda Budal ligger sør i Midtre Gauldal kommune, en kommune som består av flere gode jord- og skogbruksbygder. Kommunesenteret Støren ligger omlag E6 fem mil sør for Trondheim (Almás, 2016). Fra gammelt av, før det ble så enkelt at man bare kunne sette seg inn i en bil og kjøre, lå Budal avsides til, og gårdene lå spredt. For mange nede i hoveddalføret, kan vel fjellbygda ha fortont seg som et litt mystisk land, fjernt og nært på samme tid (Solem, 2006). Budal er på mange måter som bygdesamfunn flest, samtidig kan bygda sies å være motstridende. I vårt sterkt integrerte moderne samfunn har usikre framtidsutsikter innenfor tradisjonelle bygdenæringer ført til pessimisme i mange bygder (Borch & Førde, 2010). Mens flere bygder sliter med fraflytting og forgubbing, har folketallet i Budal holdt seg noenlunde stabilt. Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at folketallet i dag er på 459, fordelt på seks grunnkretser (Statistisk sentralbyrå, 2019). Samtidig er Budal ei bygd med relativt stor næringsaktivitet, hvor gamle håndverkstradisjoner fortsatt holdes i hevd. Som vi skal se må dette ha sine særforklaringer.

Som en ser av kartet, deles bygda mer eller mindre i to parallelle seterdaler, Synnerdalen og Endalen. Seterdalene er i dag svært populære utfartssteder for turgåere, jegere og fiskere fra inn- og utland. I enden av Synnderdalen (på kartet navngitt som Storbudalen) ligger Forollhogna (1332 moh.), Midtre Gauldals høyeste fjell (Statens Kartverk, 2018). Fjelltoppen er i dag en del av Forollhogna Nasjonalpark, som i 2001 ble opprettet med det formål om å bevare et stort, sammenhengende og urørt fjellområde i Midt-

Figur 4.1: Geografisk avgrensning av Budal (Kartverket, [ingen dato]).

Norge. Nasjonalparkens totalareal er på ca. 1060 km² og store deler av Synnerdalen og Endalen ligger innenfor dette arealet. Et sentralt mål for vernet er å ta vare på biologiske kvaliteter og et særpreget naturlandskap, hvor du blant annet finner landets mest produktive villreinstamme (Fagutvalget for Forollhogna, 2005). Seterdalene i Budal representerer et landskap som er preget av variert og kontinuerlig bruk gjennom lang tid. Rik vegetasjon har gitt grunnlag for aktiv seterdrift, slått og utmarksbeite langt tilbake i tid. Seterdalene i Budal står i dag oppført på Landbruksdirektoratets liste over «Utvalgte kulturlandskap» i jordbruket (Landbruksdirektoratet, 2019b). Disse kulturlandskapene utgjør et eksklusivt nasjonalt utvalg, hvor formålet med vernet er å ta vare på et særpreget natur- og kulturlandskap med tilhørende planteliv, der seterlandskapet med seterbebyggelse, setervoller og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart (Forollhogna Nasjonalparkstyre, 2012).

Ved bygdesenteret Ennodden finner du i dag butikk, kafé, skole, barnehage, regnskapskontor, pub samt Budal kirke. Kirka er ei såkalt Y-kirke, med grunnplan formet som en Y. Kirka ble i stor grad planlagt og satt opp egenhendig av bygdefolket. Før representanter fra kirkelige myndigheter rakk å gjennomføre befarings av tiltenkt tomt og kirkegård og likedan bestemme byggemåte, var kirka allerede reist. Kirke sto ferdig i år 1754 (Solem, 2006).

4.1.1 Sysselsetting og næringsstruktur

Budal er, i likhet med mange andre norske bygder, et bygdesamfunn hvor næringslivets fundament og drivkraft er basert på jordbruk. Fremdeles er jordbruket den viktigste

grunnpilaren i næringslivet. Samtidig er Budal ei fjellbygd som i utgangspunktet er marginal i forhold til bosetting og gårdsdrift. Det meste av jordbruksjorda ligger på om lag 500 meter over havet, og kornproduksjon er dermed uaktuelt. Forholdene ligger imidlertid godt til rette for grasproduksjon, både fremme i bygda og i seterdalene (Almås, 1984). De fleste gårdsbruk er likevel så små at det trengs tilleggsnæring. Tidligere ble utmarksressursene i langt større grad enn i dag utnyttet for å skaffe tilleggsinntekt. Alt tidlig på 1800-tallet tok den senere så kjente produksjonen av budalsstolen til (Gjerdi & Linder, 2018). Sammen med annen håndverksvirksomhet gav dette viktige biinntekter for bygdefolket. I seksjon 4.2 følger en videre beretning om denne næringsvirksomheten. En annen viktig næringsvirksomhet i Budal har vært strikkedesignbedriften Budalshjerte AS. Virksomheten ble etablerte i 1995, men avviklet sin drift i år 2009 (Regnskapstall, [ingen dato]).

I Synnerdalen og Endalen drives det fortsatt aktiv setring, og området er representativt for seterdaler i trønderlagsregionen. Antallet har blitt noe redusert de siste åra, men for den som tar turen til Budal og seterdalene for første gang, gjør det likevel inntrykk å se såpass mange aktive setre innenfor et relativt begrenset område (Landbruksdirektoratet, [ingen dato]). Til gjengjeld er setervollene et populært sted for ferie og fritid for familier i Budal, slik at rekreasjon på denne måten er innvevd i hverdagen. I tillegg har det de senere åra kommet en del hyttebebyggelse i området. Seterdalene er lite preget av moderne tekniske inngrep, og fortsatt finnes det setervoller hvor melken på gammelt vis blir videreforedlet til smør, gomme og ost. En voksende offentlig og privat tjenesteytende sektor i Trøndelagsregionen (Sliper, 2019) har i tillegg skapt nye muligheter for budalingene. I dag er flere budalinger, i tillegg til gårdsdrift, ansatt i ulike virksomheter utenfor bygda. Pendling, både til kommunesenteret Støren og til Trondheim, har for mange budalinger blitt en del av hverdagen. I tillegg til overnevnt næringsvirksomhet, finner man i Budal i dag en frisørsalong, et firma som forvalter hyttetomter, to regnskapskontor, et laftefirma og et botiltak for domfelte som prøveløslattes fra forvaring, for å nevne noen.

4.1.2 Organisasjonslivet

Organisasjonslivet står sterkt i Budal. Bygda innehar i dag både husflidslag, ungdomslag, Huslag, skytterlag, jakt-og fiskerlag, bygdeutviklingslag og idrettslag, for å nevne noen. De fleste av disse er til dels svært aktive og mer aktive enn i mange andre bygder. Dette gjelder for eksempel Budal Ungdomslag, som årlig setter opp en egenprodusert revy. Likedan har Budal Bygdeutvikling vært en aktiv og viktig bidragsyter i bygda siden etableringen i 2006.

Utviklingslagets formål er å gjøre produkter og tilbud i Budal bedre kjent, samt være en viktig støttespiller for utvikling i bygda ("budal.net," 2019). Kulturlivet generelt, og musikklivet spesielt har vært og er fremdeles en viktig sosial felles interesse i Budal. Sett utenfra har fjellbygda en stor bredde i den musikalske aktiviteten, med kor, korps, band og egen tradisjonell folkemusikk (Budal Musikkhistorielag, 2016). Veldig mange driver med musikk og det kan tolkes dit hen at det er svært få som ikke har noe forhold til den musikalske aktiviteten. Særlig i eldre tid, da kampen for tilværelsen var mye hardere enn i dag, får man dyp respekt for hvordan bygdefolket hadde krefter og vilje til å dyrke sine musikalske evner. Mye tyder på musikken var et viktig lyspunkt i hverdagen for folket i Budal.

4.1.3 Lokalbefolkningen

Skulle vi våge oss på en karakteristikk av folket i Budal, ved hjelp av det budalingene selv har fortalt i denne studien, måtte det bli at de er nøkterne, selvhjulpne, nøysomme, ærekjære og arbeidsomme. Det er det personlige inntrykket jeg selv sitter igjen med etter endt intervjurunde. Samtidig virker de åpne for det som er nytt, og vil gjerne ha sitt eget preg på det som blir laget. Almås (1984) beskriver også en lignende oppfatning av folket i Budal i sitt forskningsarbeid – se avsnitt 1.3.1 for videre redegjørelse av den studien. Den lokale tilpasningen er noe du blant annet finner i dagens virksomhetsetableringer, samt musikk- og kulturliv. Denne egenrådigheten i tilpasningsprosessen til det hjemlige understreker i stor grad deres kulturbevissthet (ibid.). Budalingene er stolte av bygda si og det de sammen har klart å få til, noe som kommer tydelig frem gjennom intervjuene. Budalingene lærte seg tidlig å bli selvhjulpne, noe man måtte være da livbergingen helst måtte baseres på mer enn bare en geskjeft og avstanden til nabobygdene var lang. Denne holdningen er fortsatt å finne i Budal, selv om mobiliteten hos lokalbefolkningen kan sies å ha økt. I tillegg har nok den utsatte stillinga som avsides fjellbygd, med relativt karrige ressurser, tvunget budalingene til å samarbeide. Man var i stor grad nødt til å dra lasset sammen om man skulle overleve (Eggset, 2006). Uformelt byttearbeid, gjensidig hjelp og dugnad er holdninger som i stor grad preger lokalbefolkningen også den dag i dag. Et eksempel på en slik uformell struktur finner vi i skikken med å ta med seg proviant av forskjellige slag til ulike arrangementer. På den måten blir det servert mat uten økonomisk utlegg for arrangøren (ibid.).

4.2 Den klassiske norske folkestolen – Budalsstolen

Budalsstolen er selve symbolet på livet i Budal. Stolproduksjonen har gitt store ringvirkninger i bygda, både symbolsk, sosialt og økonomisk. Budalingen Per Gunnar Voll uttalte for noen år tilbake i Trønderbladets sommermagasin at «man kan gå så langt å si at den var grunnlaget for bygdas eksistens i en periode, og bidro til sårt tiltrengte og nødvendige varer og midler for å

overleve, blant budalingene» (Solveig Tofte et al., 2017, s. 46). Dette sier ikke rent lite om stolens betydning for bygda. Den eldste budalsstolen vi kjenner til er fra år 1807 (Gjerdi & Linder, 2018). Stolene har blitt brukt til alt fra alterstol i kirka, til kjøkkenstol (Solveig Tofte et al., 2017). I starten ble stolen produsert småindustrielt og så å si samtlige gårder i bygda innredet et snekkerverksted, hvor mesteparten av produksjonen foregikk i vinterhalvåret. Tømmer ble hugget og fraktet ned fra fjellområdene og deretter transportert videre til et av bygdas mange sagbruk. Lokale

Figur 4.2: Her ser vi John Storrø med en liten last budalsstoler. Stolene ble videresendt med bilruta til Trondheim og solgt på Martnan. I bakgrunnen ser vi Budal Samvirkelag. Bildet stod på trykk i Adresseavisen 19.februar 1964 (Brissach, 2013).

kraftverk ble i tillegg bygd opp flere steder i bygda, noe som gav strøm til stolproduksjonen. Stolene ble produsert etter en felles mal, hvor bena er tappet opp i setet og ryggbuen og ryggspilene er tappet ned i setet (Budalsstolen Originalen, 2015). Ofte ble det laget 10-12 stoler i slengen, for å få en rasjonell produksjon (John Lerli, 2015). De dreide stolbeina og skråspilene i ryggbuen er typiske kjennetegn ved stolen (Gjerdi & Linder, 2018). Det finnes imidlertid ulike varianter av stolen, alt etter hvor i bygda de ble laget, men hoved-malen var den samme. Å sette sammen de ulike delene er et arbeid som krever kunnskap og mestring av de riktige teknikkene. Denne nokså spesielle utformingen gir stolen en solid konstruksjon og hever stolens bruksverdi (Budalsstolen Originalen, 2015), og kan være en forklarende faktor for hvorfor den har holdt seg over så mange år. Den småindustrielle produksjonen foregikk suksessivt helt fram til 1965. Frem til da hadde stolene vært en viktig handelsvare. Stolene ble byttet i varer på Budal Samvirkelag, og samvirkelaget fraktet og solgte stolene videre til blant annet Martnan i Trondheim. På den måten ble stolen spredt utover hele landet.

I 1965 ble den kooperative møbelfabrikken Budalsmøbler A/L etablert og stolproduksjonen ble i større grad effektivisert. I flere år kunne produksjonen være på rundt 5000 stoler årlig. Fabrikken ble organisert som et andelslag, åpent for hele bygda. På det meste hadde Budalsmøbler 15 ansatte (Almås, 2016). Formålet bak etableringen var å skaffe arbeid til lokalbefolkningen og samtidig ta vare på det tradisjonelle håndverket, da det på den tiden sto i fare for å dø ut. Andelslaget som organisasjonsform ble av budalingene valgt for å markere at det var håndverkere som gikk sammen for å drive industriell produksjon. Da fabrikken ble organisert, la man stor vekt på å sikre at foretaket fremdeles skulle gi tilleggsinntekt til bygdas bønder. Det ble etablert ei ordning slik at hver enkelt ansatt fikk muligheten til å tilpasse både arbeidstid og arbeidsinnsats, ut ifra mengde arbeid på gården. Budalsmøbler var dermed nøye tilpasset budalssamfunnet og bygdefolkets behov for arbeid alt etter døgn- og årssyklus (Almås, 1984). Fabrikken var en betydelig arbeidsplass i bygda helt til den opphørte i 2006 ("Budal," 2017).

4.2.1 Dagens stolproduksjon

I dag er det kun et fåtall håndverkere i Budal som besitter den kunnskapen som må til for å kunne produsere det originale håndverket. Dagens produksjon har blitt noe effektivisert for å komme etterspørselen i møte og for å holde kostnadene nede, men fortsatt blir stolen håndlaget etter samme fremgangsmåte og maler som tidligere (Budalsstolen Originalen, 2015). I tillegg ble det i 2016 reist en tre meter høy budalsstol midt i Enodden sentrum. Stolen kan betraktes som et varemerke og symboliserer livet og kulturen i Budal, og hvordan bygdesamfunnet gjennom generasjoner har blitt formet. Den gedigne stolen har blitt produsert på eget initiativ etter en idé av historiker og forfatter Per Gunnar Voll (Eid, 2016). Budalsstolen står også i dag oppført på Norges Husflidslags landsomfattende dugnad «Rødlista». Formålet bak Rødlista er å bevare tradisjonelle husflids- og håndverksteknikker som står i faresonen for å bli glemt. I dette tilfellet er det det håndverksmessige ved stol-

Figur 4.3: Her ser vi en variant av budalsstolen - en spisestuestol med armlener. Stolene blir i dag håndlaget etter samme fremgangsmåte og maler som har blitt brukt kontinuerlig gjennom generasjoner. I dag er det bare et fåtall håndverkere i Budal som besitter denne kunnskapen (Budalsstolen Originalen, 2015).

produksjonen som har blitt dokumentert (Norges Husflidslag, 2017). I forbindelse med rødlisteprojektet organiserte Budal Husflidslag høsten 2016 et omfattende registrerings- og fotograferingsarbeid, hvor målet var å registrere alle stolene som er blitt laget i Budal (Solveig Tofte, 2016). Et annet viktig mål med prosjektet var å arrangere kurs, slik at yngre krefter kunne få muligheten til å lære seg kunsten å lage stolen slik at kunnskapen og håndverket ble bevart (Norges Husflidslag, 2017). De siste åra har det blitt arrangert flere kurs hvor samtlige har vært fullbooket. Det kan tolkes dit hen at stolproduksjonen har gått fra å være en næringsmessig produksjon til et mer hobbyhåndverk.

4.2.2 Budalstolen AS – et redesign

Som beskrevet ovenfor har budalsstolen vært særst viktig for fjellbygda. Utover det rent næringsmessige kan stolen betraktes som et bygdesymbol for Budal. Et bygdesymbol som gir uttrykk for budalssamfunnets sosiale og kulturelle verdier, og har således vært en identitetsmarkør for Budal. Hvor budalssamfunnet økonomisk sett ville stått i dag, dersom denne produksjonen ikke hadde funnet sted, vet ingen. Det som i alle fall er sikkert, dette håndverket står et budalshjerte nært. Jeg vil avslutningsvis trekke fram en sak som omhandler etableringen av trondheimsfirmaet Budalstolen AS. Etableringen skapte sterke reaksjoner i Budal og ble møtt med sinne og forargelse blant lokale stolprodusenter, i bygdeutviklingslaget og i husflidslaget. Saken fikk store medieoppslag rundt om i Trøndelag og fortsatt er denne saken sår for budalingene.

Det hele startet i 2014, da selskapet Budalstolen AS ble etablert. Formålet bak etableringen var å tilpasse den tradisjonelle stolen til dagens krav når det gjaldt sittekomfort, holdbarhet og produksjon. Den nye og moderne versjonen ble utviklet av den erfarne industridesigner Ole Petter Wullum (Budalstolen, 2019) og Steinar Skjerdingsstad (Hageskal, 2015c). Produksjonen ble lagt til henholdsvis Danmark og Slovakia, hvor firmaet inngikk et samarbeid med Europeiske møbelhåndverkere. Tanken var at selve salget skulle administreres via en tilhørende handelsportal (Nakrem, 2015). Handelsportalen er for øvrig å finne den dag i dag. Sommeren 2015 ble det for allmennheten kjent at Budalstolen AS hadde lansert en moderne versjon av det tradisjonsrike håndverket. Reaksjonene lot ikke vente på seg (Hageskal, 2015a). Til tross for at aktørene i Budal ble invitert til å ta del i handelsportalen, hvor markedsføring og salg skulle være en del av samarbeidet, skapte bedriftsetableringen sterke reaksjoner i Budal (Nakrem,

2015). Nedenfor er det blitt innhentet avisoverskrifter og utklipp, som gjenspeiler hvilke lokale reaksjoner denne saken skapte:

«Denne stolen setter sinnene i kok i Budal» (Hageskal, 2015c).

«Budalingene er i harnisk – du koddar ikke med hjertet til en budaling, i alle fall ikke når det gjelder budalsstolen» (John Lerli, 2015a).

«Det er ikke uten grunn at budalingene mener det hadde vært bedre å banne i kirka, enn å lage en «moderne» versjon av stolen, produsert i Danmark og Slovakia, og selge den under det gamle navnet» (Solveig Tofte et al., 2017).

«Budalsstolen har fått egen nettside – budalingene slår tilbake mot det de mener er falskneri» (John Lerli, 2015b).

Firmaets bruk av budalstolnavnet, valg av materiale, stolens utforming, samt lavkostland som lokasjon for produksjon var det budalingene reagerte sterkest på (Hageskal, 2015a). Trondheimsfirmaet begrunnet navnevalget med å si at det gav en god beskrivelse på deres produkt, samtidig var navnet ledig i Brønnøysundregisteret. De mente Budalsstolen fortsatt burde være allemannseie (Nakrem, 2015). I et forsøk på å sikre seg eneretten til varemerket «Budalsstol», søkte både møbeldesignerne og Budal Bygdeutvikling Patentstyret om retten til navnet (Hageskal, 2015). Med kun elleve dagers mellomrom havnet de to søknadene på Patentstyrets kontorpult. Samtidig ble det meldt om at dersom det ikke ble noen enighet, ville saken havne i ankeinstansen til Patentstyret og i verste fall i retten (Hageskal, 2015b). Senhøsten 2015 ble utfallet i saken gjort kjent i media. Budal Bygdeutvikling fikk avslag i søknaden om enerett til varemerket «Budalsstol» (Hageskal, 2015a). Siden avgjørelsen i saken falt har det vært rolig i media, men all omtale har ført til økt interesse lokalt for det tradisjonsrike håndverket, hvordan stolen produseres og dens betydning for budalssamfunnet. Her kan overnevnt arbeid i forbindelse med registrering- og fotograferingsarbeid, igangsetting av kurs og bygging av den gedigne budalsstolen, jfr. avsnitt 4.2.1, trekkes fram.

5 Empiri og analyse

I dette kapitlet presenterer jeg studiens funn og knytter disse til litteratur og tidligere forskning. Dette for å kunne analysere hvilke faktorer som påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn som Budal. Kapitlet er strukturert rundt de to underproblemstillingene som samlet skal kunne gi svar på hovedproblemstillingen. Først presenteres hvilke institusjonaliserte normer og praksiser som ligger til grunn for dagens entreprenørielle aktivitet i Budal. Deretter går studien nærmere inn i konkrete nyskappingsprosesser og ser på hvilken måte nyskaping skriver seg inn i lokale diskurser i budalssamfunnet. De tre seksjonene er strukturert etter følgende tredeling; tradisjonsfølgere, tradisjonsutfordrere og tradisjonsbrytere. Motivasjonen for denne tredelingen ligger i muligheten den gir hva gjelder innsikt i vedlikehold og brytningsprosesser fra ulike ståsted. Et slikt perspektiv vil således stadfeste den rådene entreprenørielle praksis i Budal og dens legitimitet samt hvordan brytninger skriver seg inn og utfordrer bygdas tradisjonelle verdier. Tredelingen anses derfor som formålstjenlig for studien av nyskaping i Budal. Første seksjonen knyttes opp mot litteraturen om industrielle distrikt, for å forklare framveksten av det tradisjonelle trebaserte håndverket i Budal. I tillegg har jeg valgt å knytte denne seksjonen opp mot de lokale entreprenørene som har valgt virksomhetsetablering der bygdas entreprenørielle tradisjoner følges. Dette for å belyse hvilke institusjonaliserte normer og praksiser som er forankret i dagens entreprenørielle aktivitet i Budal. Videre tar seksjon to for seg tradisjonsutfordrere, altså entreprenører som velger virksomhetsetablering der de entreprenørielle tradisjonene utfordres. Siste og tredje seksjon ser på entreprenører som velger virksomhetsetablering som bryter med de entreprenørielle tradisjonene, og kategoriseres som tradisjonsbrytere. Ved å gå inn i konkrete nyskappingsprosesser, som i andre og tredje seksjon, kan vi kaste lys over hvordan nyskaping skriver seg inn i lokale diskurser i budalssamfunnet. Sammen vil de tre påfølgende seksjonene, med tilhørende avsnitt, gi teoretisk og empirisk innsikt i hvilke faktorer som påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid. I videre fremstilling blir samtlige informanter kategorisert ut ifra personlig og faglig virke samt entreprenøriell virksomhet – se tabell 1 for fullstendig informantliste.

5.1 Tradisjonsfølgere

En del av hovedproblemstillingen er å finne ut hvilke institusjonaliserte normer og praksiser som ligger til grunn for dagens entreprenørielle aktivitet i Budal. For å begrense studiens omfang hva gjelder entreprenøriell aktivitet, tar studien utgangspunkt i bygdas trebaserte håndverksvirksomhet. Her fremkommer faktorer som kan forklare den første underproblemstillingen; *hvilke institusjonaliserte normer og praksiser ligger til grunn for dagens entreprenørielle aktivitet i Budal?* Avslutningsvis oppsummeres de viktigste funnene som skal kunne gi svar på hvilke institusjonelle normer og praksiser som utgjør grunnlaget for den entreprenørielle aktiviteten i Budal i dag. Her har jeg kommet frem til at tillitsbasert samarbeid, sterkt samhold og en felles forståelses- og forventingsramme hva gjelder bidrag til fellesskapet utgjør de institusjonelle normer og praksiser. Særlig kommer dette til uttrykk i bygdas dugnadsvilje. Samarbeid er forøvrig en gjennomgående faktor i den empiriske analysen. Hovedfunnene fra seksjon 5.1 tas med videre og diskuteres i seksjon 6.1.

5.1.1 Tradisjonsbygda

Det er tradisjoner her oppe, det er en tradisjon for nesten alt. Måten ting gjøres på, måten folk samhandler på, alt slik er ganske tradisjonsbundet.

Innehaver Maureggens Gårdsutsalg

Tradisjoner står sterkt i Budal. En forståelse av hvordan ting skal gjøres, hvordan kulturen skal fremstå og hva som forventes av bygdefolket er noe som tydelig har festet seg. Som overnevnt sitat forteller finner man i Budal tradisjoner for nesten alt. Her kan setertradisjoner, musikktradisjoner, tradisjoner for ulike lag- og foreninger, dugnadstradisjoner og håndverkstradisjoner trekkes frem som eksempler, jfr. kap. 4. Sistnevnte står, som tidligere nevnt, sentralt i denne studien. Likevel kan det ene tradisjonen ikke utelukke den andre, da den geografiske avgrensningen som avsides fjellbygd har lagt opp til at folket i Budal i større grad har vært nødt til å samhandle. Likeledes har et innbyggerantall på rundt 500 gjennom flere generasjoner, jfr. seksjon 4.1, satt sine naturlige begrensninger for hvor mange ulike personer som har blitt eksponert for de ulike aktivitetene. Tradisjonene i Budal har i så måte dannet sitt grunnlag og blitt overført fra generasjon til generasjon innenfor bygdas sosiale og kulturelle miljø. I nyere tid har imidlertid mobiliteten til folket i Budal økt og eksponeringen er således ikke lenger geografisk avgrenset til å gjelde kun budalssamfunnet. Dette er også i tråd med mer generelle samfunnsendringer og globalisering, der endringene gir seg utslag i norske

bygdesamfunns krav om nyskaping, jfr. avsnitt 2.1.1. Ifølge Almås et al. (2008) påvirker endring og utvikling våre forankrede forestillinger om hva bygdene representerer, og skillet mellom bygd og by har derfor blitt mindre. I lys av den moderne samfunns- og næringsutviklingen vil, ifølge historikere, det gamle bondesamfunnet og de iboende, menneskeskapte verdiene etterhvert forsvinne, jfr. Lorentzen og Dugstad (2011). Når det gjelder Budal, er imidlertid min oppfatning noe annet, da hovedinntrykket jeg har fått fra mine ni informanter er at overnevnte tradisjoner fortsatt står sterkt. Sånn jeg ser det, står Budal i dag frem som en sterk representant for den norske tradisjonsbygda og følgelig for den immaterielle kulturarven - som vi skal se må dette ha sine særforklaringer.

5.1.2 Håndverk som lokal næringsspesialisering

Budal er et bygdesamfunn der næringslivets fundament og drivkraft er basert på jordbruk. Samtidig er Budal ei fjellbygd som i utgangspunktet er marginal i forhold til gårdsdrift. Mesteparten av jordbruksjorda ligger på om lag 500 meter over havet, og det setter sine naturlige begrensninger for hva som er næringsmessig mulig, jfr. avsnitt 4.1.1. For å skaffe gården tilleggsinntekt ble håndverksvirksomhet generelt og produksjon av budalsstolen spesielt, særs viktig for bygdas mange bønder utover 1800-tallet. Stolen ble produsert etter en felles hoved-mal, med innslag av ulike varianter alt etter hvor i bygda den ble laget, jfr. seksjon 4.2. Stolproduksjonen var således et nærings supplement til ordinær gårdsvirksomhet, og lokale tilpasninger hva gjelder arbeidstid og arbeidsinnsats ble gjort deretter, jfr. seksjon 4.2.

Det er jo i Budal en kultur for håndverkstradisjoner og slike ting, og det har det bestandig vært. Snekkerverksted på alle gårder i Budal, der gubbene gjorde budalsstoler på snekkerloftet. Det var veldig utpreget og det er fortsatt en kultur for det, men der er litt utdøende. Innehaver Svardal Trapp AS

I starten ble stolen produsert småindustrielt på snekkerloft på så å si samtlige av gårdene rundt omkring i Budal, før etableringen av Budalsmøbler A/L i 1965 effektiviserte, standardiserte og administrerte stolproduksjonen, jfr. seksjon 4.2. Bygdas relativt enkle tilgang på rike skogsområder, herunder furu- og bjørkeskog, kan være en naturlig forklaring på hvorfor det akkurat ble tre som grunnmateriale for lokal næringsaktivitet. I ei fjellbygd som Budal er det lite forekomster av treslag som hegg og selje, og dette var materiale som stolprodusentene mer eller mindre var avhengige av dersom ryggbuen på budalsstolen skulle bli av god kvalitet. For å supplere dro derfor budalingene ned til slekt og bekjente i Gauldalen for å hugge og hente

tremateriale derifra. Folket i Budal gikk således kollektivt sammen og organiserte denne næringsvirksomheten, der enkelte personer hadde administrativt ansvar, mens andre sto for de mer praktiske oppgavene. I tillegg tok kvinnene i bygda en større rolle hjemme og i fjøset, slik at mennene kunne bruke mesteparten av tiden i skogen, på snekkerloftet og senere på Budalsmøbler A/L.

Det var jo sagt den gangen Budalsmøbler A/L startet opp, at målet var at hvert tre som ble hugget her oppe i Budal skulle forlate bygda i form av en budalsstol. Innehaver Maureggens Gårdsutsalg

Videre er Budal ei forholdsvis vidstrakt og marginal fjellbygd med langstrakte fjellvidder, og store deler av bygdas totalareal er ubebodd. Bebyggelse areal og folket er lokalisert i henholdsvis bygdesenteret Enodden og de to parallelle seterdalene Synnerdalen og Endalen, jfr. seksjon 4.1. I vinterhalvåret er det naturlig nok mindre aktivitet i seterdalene, og i dag er det ingen helårsbolig lokalisert innerst inn i de to dalene. Seterdalene har dessuten ingen veiforbindelse ut av bygda, med mindre man følger turstiene over fjellet. For enkelthets skyld kan man si at veiforbindelsen ut av bygda går via Enodden sentrum, og den geografiske konsentrasjonen av både folk og håndverksbaserte mikrobedrifter er således relativt avgrenset og kompakt. Går man lengre tilbake i bygdehistorien var Budal betydelig isolert fra resten av samfunnet, da helårs veiforbindelse ikke var mulig. Folket i Budal levde av den grunn et adskilt liv og måtte livnære seg deretter. I forlengelsen av dette resonnementet er det også nærliggende å tro at det lokale nettverket, både mellom lokalbefolkningen og de lokale mikrobedriftene, ble formet og utviklet deretter. Her kan det trekkes linjer til teorien til Isaksen (1994a) hva gjelder utviklingen av spesialiserte produksjonsområder, da det i Budal muligens er lokale forklaringer og betingelser for at det nettopp ble trebasert håndverk som lokal næringsspesialisering (Isaksen (1994a) i: Isaksen & Spilling, 1996).

5.1.3 En «industriell atmosfære»

I videre arbeid tas det utgangspunkt i litteraturen om industrielle distrikt og artikkelen til Belussi og Caldari (2008), for å forklare framveksten av det tradisjonelle trebaserte håndverket som lokal næringsspesialisering i Budal. Med forbehold om en mye mindre skala i Budal enn i italienske industrielle distrikt. Litteraturen knyttes til studier av industrielle distrikter i nordøstre og sentrale deler av Italia på 1970-tallet (Isaksen & Spilling, 1996). I sin artikkel har Belussi og Caldari (2008) tatt utgangspunkt i arbeidet til Alfred Marshall (1919/1920), om at dersom

flere bedrifter er lokalisert i et bestemt område over lengre tid, gir det området visse egenskaper som igjen kan være fordelaktig for bedriftene, og blir en del av det Marshall kaller for en «industriell atmosfære» (Belussi & Caldari, 2008).

Håndverkets faglige forankring

En sentral karakteristikk for slike områder fremskaffet i overnevnt litteratur, er knyttet til lokalt forankret fagkunnskap og ferdigheter. I henhold til avsnitt 5.1.2, er trebasert håndverk en lokal næringsspesialisering i Budal, og den lokale kunnskaps- og ferdighetsakkumulasjon kan naturligvis ha blitt formet deretter.

Vi hadde jo et snekkerverksted hjemme, så man var jo med litt der og fikk prøvd litt. Så kanskje interessen har vært med derifra, fått den der, medfødt. Pappa holdt jo på med dreining, ordnet skåler og slikt. Innehaver Budalsstolen - originalen

Gjennom generasjoner har folket i Budal lært hvordan de kan bearbeide et tremateriale til å bli et fysisk produkt. Herunder kan budalsstolen trekkes frem som et eksempel, men i tillegg kan lafting, produksjon av krocketspill, dreining av skåler, kjevler, kaketrinser og produksjon av kjøkken nevnes. Som nevnt i avsnitt 5.1.2 foregikk håndverksproduksjonen på så og si samtlige gårder i bygda og på tilhørende snekkerloft frem til etableringen av Budalsmøbler A/L i år 1965, jfr. seksjon 4.2. Dette tatt i betraktning, kunne det altså tenkes at flere snekkerloft på gårdene ble stående mer eller mindre ubrukt. Inntrykket jeg har fått fra mine informanter er imidlertid at håndverksproduksjonen fremdeles var en viktig del av det hverdagslige gårdslivet også etter at Budalsmøbler A/L ble etablert. På den måten ble også de andre beboerne på gården, unge og gamle, eksponert og gjort kjent med den type håndverksaktivitet. For mens far eller bestefar i huset satt på snekkerloftet og arbeidet, kunne barna ta turen over gårdsplassen for å se og observere hvordan de jobbet med utførelsen av håndverket. I tillegg til å observere kunne også den yngre garde prøve ut ulike saker av håndverket gjennom handling og praksis, og på den måten få prøvd ut og utviklet sine praktiske ferdigheter. I henhold til overnevnt sitat kan også den lokale kunnskaps- og ferdighetsakkumulasjon og interessen for håndverk være nedarvet. Sånn jeg ser det har nok arv vært av betydning for utviklingen av den utbredte håndverksinteressen i bygda. Uten at jeg skal si det for sikkert, tror jeg nok dersom man har sett nærmere på slektshistorien og blodsbandet til de av entreprenørene som følger den entreprenørielle håndverkstradisjonen med å lage budalsstoler, så ville man ha funnet

håndverkere i flere slektsledd tilbake. Av hensyn til behovet for avgrensning har jeg imidlertid ikke valgt å utdype og følge slektshistorien til folket i Budal i denne oppgaven.

Den geografiske korte avstanden mellom hjemmet og arbeidsplassen har nok også vært en medvirkende årsak til at man i større grad kunne følge håndverksprosessen fra begynnelse til slutt – altså fra et helt bjørke-/furutre til en ferdig budalsstol. På den måten fikk man muligheten til å opparbeide seg erfaring og kunnskap om samtlige faser av prosessen. I henhold til avsnitt 5.1.2 er budalssamfunnet relativt avgrenset og kompakt, og av den grunn kunne det også være korte avstander mellom hvert snekkerloft og hver håndverker i enkelte deler av bygda. Oppsamlingen av ferdigheter, erfaring og kunnskap knyttet til trebasert håndverk, ble derav vesentlig for utviklingen av denne typen kvalifikasjon i Budal. Her kan det trekkes linjer til Isaksen og Asheim (2008), da en konsentrasjon av bedrifter innenfor samme bransje resulterer i akkumulering av erfaring og kunnskap.

Gjennom generasjoner har altså folket i Budal lært og utviklet felles praktiske ferdigheter og fremgangsmåter som et resultat av det å arbeide sammen, og slik har det foregått siden produksjonen av budalsstolen begynte på 1800-tallet, jfr. avsnitt 5.1.2. Kunnskapen og ferdighetene som ligger i utførelsen av et trebasert håndverk, ble således en naturlig del av den lokale kunnskaps- og ferdighetsakkumulasjon hos lokalbefolkningen og budalssamfunnet som sådan. Dette er noe som også har teoretisk forankring, og her kan Isaksen og Asheim (2008) og Mitra (2012), og kunnskapsformen *syntetisk* og uttrykket «*learning by doing*» trekkes frem som forklarende, da håndverkskunnskapen i Budal er et resultat av erfaring og praksis som er opparbeidet innenfor et bestemt og avgrenset geografisk område.

Sideliggende virksomhet/handel og tilgang på spesialiserte maskiner

Videre i litteraturen om industrielle distrikt påpekes betydningen av sideliggende virksomheter som velger å etablere seg i det industrielle området, og hvordan bedriftene sammen kan hjelpe og utfylle hverandre, jfr. Belussi og Caldari (2008).

I lys av utviklingen av det trebaserte håndverket, finner man også i Budal virksomhetsetableringer som mest sannsynlig har blitt etablert på bakgrunn av håndverket. Herunder kan etableringen av flere lokale sagbruk og høvleri nevnes som et eksempel.

Det har hele tiden vært en tradisjon for sagbruk og høvleri. Sagbruk har det jo vært i alle kretser i Budal, og det er det den dag i dag og. Lokale sagbruk som driver med saging og høvling, i mindre skala da selvsagt, men de holder jo på. Innehaver Svardal Trapp AS

På det meste fantes det et større sagbruk i hver grunnkrets, altså totalt seks sagbruk, jfr. seksjon 4.1. Hvem som hadde det administrative ansvaret for etableringen, og likedan den daglige driften er imidlertid mindre kjent. På bakgrunn av informasjon fått fra mine informanter, er mitt inntrykk at det i all hovedsak var bønder fra bygda, og som således hadde sagbruk som tilleggsnæring. Før det kom motorisert kjøretøy til Budal var hesten en viktig transportør av tømmeret som skulle anvendes til stolproduksjon. Av den grunn var lokalbefolkningen i større grad avhengig av å bygge og etablere et sagbruk der tømmeret ble hugget, da hesten satte naturlige geografiske begrensninger for hvor langt tømmeret kunne fraktes. På den måten ble tømmeret bearbeidet og gjort klart for videre håndverksarbeid innenfor et relativt geografisk avgrenset område. I forlengelsen av dette var også denne etableringen tidsbesparende, da håndverkerne kunne innhente nytt tremateriale til stolproduksjonen rimelig raskt og dermed kunne produksjonen holde en jevn progresjon. Et sagbruk gav også bygda arbeidsplasser, samtidig som det var en viktig sosial møteplass for bygdefolket. I tillegg åpnet dette opp muligheten for at lokalbefolkningen i større grad kunne diskutere og vurdere arbeidet som ble gjort i forbindelse med stolproduksjonen, og eventuelle endringer i forhold til produksjon kunne gjøres deretter. Samtidig kunne de låne snekkerutstyr av hverandre når de møttes.

I dag har imidlertid antall aktive sagbruk gått ned og det som tidligere var å regne som en lokal næringsvirksomhet, er nå i større grad en hobbyaktivitet i Budal. Likevel er det en liten andel av den eldre delen av lokalbefolkningen som møtes på de sagbrukene som eksisterer og har sitt daglige virke. Dette tatt i betraktning er det i dag snakk om et langt mindre produksjonsvolum sammenlignet med når stolproduksjonen var på sitt største. Den moderne samfunns- og næringsutviklingen og kapital har nok også satt sine begrensninger for lokal sagbrukproduksjon, da utenlandske leverandører utkonkurrer lokale sagbruk på både pris og produksjonstid. I dag transporteres det tremateriale fra utlandet til Budal og til den lokale næringsaktiviteten, herunder til trappefabrikken Svardal Trapp AS.

I forlengelsen av etableringen av lokale sagbruk og høvleri, fulgte også utbygging av lokale vannkraftverk. I Budal begynte denne utbyggingen for fullt først på 1900-tallet. Før den tid

foregikk stolproduksjonen manuelt, og rå muskelkraft ble bruk for å få dreiebenken til å gå rundt. Med vannkraftverk kom også elektrisiteten og på den måten ble stolproduksjonen modernisert, maskinell, og følgelig mer effektivisert.

I begynnelsen av 1900-tallet kom dette med elektrisitetsutbygging og utbygging av vannkraftverk [...], og da var det en haug med budalinger som hivde seg på og skulle lage vannkraftverk [...]. Samtidig fikk du da den effekten med at når noen først hadde satt i gang og alle så nytten av det, da ble man ikke stående alene med dette her. Da kom hele den her lagånden i bygda, folk stilte opp på dugnad og fikk i stand disse elektrisitetsverkene.
Historiker fra Budal

Overnevnt sitat forteller om ei optimistisk holdning og interesse for nye tekniske løsninger. Når lokale behov har gjort seg gjeldende eller tiden har lagt til rette for at det kan gjøres noe nytt, har folket i Budal vært nysgjerrige, oppmerksomme, foretaksomme og grepet de mulighetene som har vært. Sitatet forteller også om en sterk dugnadsvilje til at disse elektrisitetsverkene skulle bli realisert. I tråd med dette synet kan også den iboende motivasjonen og mentaliteten hos lokalbefolkningen for det å være selvhjulpen trekkes inn – man skal klare ting selv. Den geografiske beliggenheten som avsides fjellbygd har i mer eller mindre grad tvunget lokalbefolkningen til å være løsningsorienterte og mindre avhengig av ekstern hjelp utenfra. Terskelen for finne på noe nytt eller gjøre noe nytt er kanskje derfor lavere, enn den ville vært for mange andre. Er man vant med å klare seg selv, og det oppstår en situasjon hvor man faktisk er nødt til å ha flere føtter å stå på for å berge seg, så er man kanskje bedre rustet for å finne på noe nytt, da du er vant med å klare deg selv og finne på nye ting når det oppstår nye behov. Man er i stor grad nødt til å improvisere, og nødt til å finne løsninger på ting.

Budal er jo en utkant, og du må i større grad være selvhjulpen med ting. Det er nok noe som har stimulert budalingene i ganske stor grad, at har du behov for å få reparert et eller annet. Eller om det var noen du måtte skaffe deg, så var det ikke bare å dra en kjapp tur på butikken og kjøpe det, du ble faktisk nødt til å reparere og ordne det selv, være litt oppfinnsom og innovativ for å finne løsninger på ting. Historiker fra Budal

På den måten har budalingene vært vant til å gjøre ting på eget initiativ, samtidig finne nye muligheter og løsninger på de problemene som har oppstått. Videre kan man altså si at

etableringen og utviklingen av sagbruk, høvleri og vannkraftverk har bidratt til at håndverkerne og håndverksproduksjonen i bygda i stor grad ble selvstendig og uavhengig av ekstern hjelp.

Når det gjelder organisering av transport, var Budal Samvirkelag en viktig bidragsyter for de lokale stolprodusentene. Som nevnt i avsnitt 5.1.2 dro flere stolprodusenter ned til Gauldalen for å supplere og hente tremateriale, herunder smågreiener til budalsstolens ryggbue. Greinene ble kappet ned, buntet sammen og deretter lagt i veikantene slik at bilen til Budal Samvirkelag kunne ta med buntene tilbake til bygda når de returnerte fra Trondheim og Martnan. På den måten fikk stolprodusentene fraktet viktig materiale oppover til bygda. I tillegg har Budal Husflidslag vært en viktig aktør i forhold til lokal næringshusflid i Budal, og i henhold til sitatet nedenfor ble husflidslaget etablert allerede på slutten av 1800-tallet. Kvinneandelen i bygda strikket votter, jakker og andre klesplagg, mens mennene produserte budalsstoler. Næringsaktiviteten knyttet til husflid var dermed betydelig for budalssamfunnet, og etter hvert ble strikkeaktiviteten såpass omfattende at lokalbefolkningen tok valget om å sette aktiviteten i mer organisatoriske rammer, og i år 1995 ble strikkedesignbedriften Budalshjerte AS etablert, jfr. 4.1.1. Herunder ble det gått til innkjøp av strikkemaskiner, og som effektiviserte og avlastet husflidsdamene. Budal Husflidslag hadde rollen som forhandler, og de lokale håndverkerne fikk muligheten til å levere varer inn til dem. Deretter tok husflidslaget ansvaret for den videre prosessen med utsending og salg, og var altså et viktig mellomledd for bygdas håndverkere. Likedan spilte husflidslaget en rolle i forhold til markedsundersøkelser. Representanter fra husflidslaget dro ut av bygda, innhentet informasjon og videreformidlet det til bygdas håndverkere når de kom tilbake. På den måten hadde Budal Husflidslag en viktig rolle både med tanke på informasjon, administrative oppgaver og som mellomledd for bygdas husflidsaktivitet.

Det var noen lyse hoder en gang i tiden som kom på at de skulle organisere stolproduksjonen litt mer. På slutten av 1800-tallet fikk du Budal Husflidslag, og der sto det noen karer i spissen som kunne organisere og formidle mye av denne stolproduksjonen. Jeg lurer kanskje på om det var noen av disse butikkdriverne. De tok initiativ til å starte opp med husflidslaget og på den måten organisere og systematisere dette litt, både omsetningen og det at man kunne samarbeide når man skulle ut på markedet og Martnan for å få solgt stolene. Historiker fra Budal

I henhold til overnevnt sitat har både Budal Samvirkelag og Budal Husflidslag hatt en viktig administrativ rolle i forbindelse med stolproduksjonen. Begge ble av den grunn en sentral samarbeidspartner for bygdas håndverkere. En ting var å få stolene produsert, en annen ting var å få vist frem stolene og likedan introdusere dem for handelsmarkedet. I tillegg til å utgjøre et viktig transportledd, hadde også Budal Samvirkelag sine forretningskontakter i Trondheim og Martnan som de lokale håndverkerne kunne dra nytte av. Samvirkelaget ble av den grunn en distributør for bygdas stolprodusenter, og hadde det videre ansvaret for frakt og salg. Til gjengjeld fikk håndverkerne varer på butikken, jfr. seksjon 4.2, i tillegg til et økonomisk utbytte ved et eventuelt salg. På den måten tjente både Budal Samvirkelag og bygdas håndverkere penger. I dag er det imidlertid langt enklere å komme i kontakt med et potensielt marked slik som for eksempel en handelsmartna enn det var da, og likedan få annonsert sine produkter. Dette reiser spørsmål om hvordan man i gamle dager ble gjort oppmerksomme på de mulighetene som var av salgssteder. Inntrykket jeg har fått fra mine informanter, er at i Budal fantes det en del ledende og sentrale menn som var interessert i å samarbeide med resten av lokalbefolkningen. I tillegg var de dyktig til å se mulighetene som fantes og mye tyder på at de hadde god forretningsans. Videre var det flere i Budal som abonnerte på aviser og tidsskrifter, og på den måten blitt gjort oppmerksomme på mulighetene som fantes utenfor bygdesamfunnet.

Kvalifisert personell innenfor trebasert håndverk

Videre i litteraturen om industrielle distrikt påpekes betydningen av tilgangen på kvalifisert arbeidskraft. Når slike områder vokser frem, vil det naturligvis gi seg utslag i det lokale arbeidsmarkedet, og etterspørselen etter kvalifiserte arbeidstakere øker. Samtidig har framveksten utviklet en høy lokal kunnskaps- og ferdighetsakkumulasjon, og i kjølvannet av dette vil ikke arbeidsgiver ha noe problem med å anskaffe kvalifiserte arbeidstakere. I lys av framveksten av håndverksindustrien vil det altså etableres nye arbeidsplasser, samtidig som arbeidsgiver ikke vil ha noe problem med å anskaffe kvalifiserte arbeidstakere, jfr. Belussi og Caldari (2008). I Budal vil det være snakk om personell med kvalifikasjoner innenfor trebasert håndverk.

Budal har som tidligere nevnt siden først på 1800-tallet utviklet kunnskap om trebasert håndverk, og i starten foregikk den småindustrielle produksjonen på så å si samtlige gårder i bygda og etter hvert på fabrikken Budalsmøbler A/L. I perioden rundt 1950-1970-tallet, da det trebaserte håndverket utviklet seg til å bli lokal næringsspesialisering i Budal, fantes det derfor

tilstrekkelig kvalifisert personell som disponerte de kvalifikasjoner som måtte til for å kunne utføre et håndverk. Arbeidsgiver hadde av den grunn ingen betydelig utfordring med å skaffe og ansette kvalifisert arbeidskraft. Med framveksten av spesialiserte maskiner i forhold til håndverksproduksjonen, meldte også behov for kvalifiserte reparatører og leverandører seg. Et nærliggende eksempel er her utbygging av bygdas vannkraftverk, og i forlengelsen av denne nyetableringen ble det behov for kvalifisert mannskap som kunne tjene de ulike maskinene. Ei slik utbygging gav også bygda arbeidsplasser. Med rikelig tilgang på kvalifisert personell innenfor trebasert håndverk ble budalssamfunnet i enda større grad uavhengig av ekstern kompetanse og erfaring. I tillegg til å ha tilgang på spesialiserte maskiner og sideliggende virksomheter, fikk man nå også tilgang på kvalifisert personell, og dette innenfor et relativt begrenset geografisk område. Spesialiserte maskiner og utstyr lokalisert i ett og samme område har således gjort det mulig for lokale håndverkere å utnytte og basere sin næringsvirksomhet på bygdas ressurser. I likhet med teorien til Belussi og Caldari (2008) og A. Karlsen og Isaksen (2008) hva gjelder nærhet til kvalifisert personell, kan denne nærheten mellom ulike aktører innad i bygdesamfunnet ha gitt Budal og de håndverksbaserte mikrobedriftene et konkurransemessig fortrinn.

Håndverksproduksjonen ble således en kollektiv og interaktiv prosess mellom ulike lokale aktører i Budal. I tråd med dette synet kan den iboende motivasjonen, evnen og mentaliteten hos lokalbefolkningen for det å være selvhjulpen, trekkes inn. Inntrykk jeg har fått fra mine informanter er at lokalbefolkningen strekker seg langt både ovenfor hverandre og bygdesamfunnet, slik at de i størst mulig grad skal slippe å være avhengige av hjelp fra andre utenfor bygdesamfunnet. For dersom det ikke er noen individuelle aktører som tar i et tak, slår den kollektive ånden i bygda inn og sørger for at problemer og utfordringer blir løst.

Folk er vant til å ta i et tak, løsningsorientert i ulike sammenhenger og vilje til å stille på dugnad [...] en kollektiv ånd som går på innsatsvilje, folk opplever glede av det å være med på slikt og få det til å fungere og, de legger sin ære å ikke stå fast med noe. Hvis det er noen praktiske utfordringer så er budalingen veldig ivrig på å hive seg rundt og finne løsningene og finne måter å gjøre ting på. Historiker fra Budal

I nyere tid, de siste 30 årene, har det i imidlertid i Budal blitt en betydelig nedgang i tilgangen på kvalifisert personell innenfor trebasert håndverk, og den tidligere lokale kunnskaps- og ferdighetsakkumulasjon er derav begrenset til å gjelde kun noen få håndverkere og virksomheter.

Slik jeg ser det er nedgangen i andel kvalifisert personell innenfor trebasert håndverk, en naturlig konsekvens av nedgangen i antall håndverksbaserte mikrobedrifter. På spørsmål om hvordan ressurstilgangen i Budal er i dag i forhold til kvalifisert personell, svarer innehaveren av trappefabrikken Svardal Trapp AS følgende:

Når det gjelder folk, så er det mye bra folk å få tak i her i nærheten egentlig. Både på snekkersiden, og ikke minst når det gjelder reparatører og vedlikehold av ting. Blant annet fra nabolaget så får jeg hjelp til reparasjon av avanserte maskiner, for her er det en som er utdannet automasjonmekaniker, så han tar alt av reparasjoner [...]. Det er til og med en i nærområdet her som er programmerer, og som er ekspert på tegning og programmering. Så nei du trenger ikke å ut så langt for å finne ekspertise.

Innehaver Svardal Trapp AS

I henhold til overnevnt sitat finner man i Budal i dag godt kvalifisert personell innen en rekke fagområder både på snekkersiden, men også i forhold til reparasjoner og vedlikehold av diverse produksjonsutstyr. Videre er det i Budal et landbruksverksted som kan bistå med sveisehjelp og reparasjon av traktorer og annet maskinelt kjøretøy. Lokale håndverksentreprenører får dermed kvalifisert hjelp til ulike faser av sin produksjonsprosess. For trappefabrikken Svardal Trapp AS som jobber med produksjon av tretrapper er dette av stor verdi, og innehaveren betrakter tilgangen på kvalifisert personell som den mest verdifulle ressursen i Budal i dag, og vedkommende ser ingen grunn til å innhente ekstern ekspertise for å få hjelp i sitt daglige virke. Selv om innehaveren av Svardal Trapp AS har tilgang på kvalifisert personell til sin trappefabrikk i dag, ser vedkommende en negativ utvikling i forhold til rekruttering av kvalifisert personell innenfor trearbeid.

Rekruttering er litt problematisk innenfor vårt fag. Det er en tendens til forgubbing, og det er vanskelig å få tak i lærlinger og yngre mannskap [...]. Det er klart, det er viktig for at når man skal fortsette å utvikle seg, at neste generasjon kan ta over og drive. Innehaver Svardal Trapp AS

I henhold til overnevnt sitat er det i dag færre ungdommer som velger trearbeidsutdanning, og på nærmeste videregående skole finnes det i dag ingen trearbeidsfaglinje. I forhold til Svardal Trapp AS kan mangel på kvalifiserte arbeidstakere innenfor håndverksfaget være en hemsko for fremtidig utvikling av håndvirksomheten. Dette er også noe som gjelder i forhold til dagens

stolproduksjon i Budal, da det er kun et fåtall håndverkere som besitter de kunnskaper og ferdigheter som må til for å utføre håndverket, jfr. avsnitt 4.2.1.

Industriell ledelse

Videre i litteraturen om industrielle distrikt har Belussi og Caldari (2008), i forlengelsen av Marshalls arbeider, supplert med to karakteristiske aspekter for de bedrifter som er lokalisert i slike områder. I forlengelsen av en «industriell atmosfære» finner man fordelene knyttet til industriell ledelse, hvor bedriftene i dette området har en felles forståelse hva gjelder entreprenøriell aktivitet og aktivitetens iboende normer og praksiser.

Du har noen som får i gang noe og er litt ildsjel i starten, men så kan de ganske så fort tillate seg og slippe av seg ansvaret litt og så overtar liksom det kollektive. Så hvis først kollektivet finner ut at dette er noe å legge ned litt entusiasme i, så går det av seg selv etter hvert. Og hvis det kollektive ikke finner ut at det er noe å legge ned entusiasme i, så er det kanskje ikke liv laga uansett. Historiker fra Budal

I henhold til overnevnt sitat legges det særlig vekt på *det kollektive*, og i forhold til stolproduksjonen har fellesskapet stått sentralt og vært en viktig faktor. For at alle leddene i produksjonen skulle bli gjort var man mer eller mindre avhengig av å samarbeide med hverandre og enhver rolle i bygda var likestilt. Lokalbefolkningen og de håndverksbaserte mikrobedriftene var således nødt til å samarbeide med andre lokale aktører, og dette var noe de hadde en forståelse for. Historikeren fra Budal forteller videre om ei holdning hvor den typiske ildsjel-rollen gradvis blir overflødig, såfremt fellesskapet ser verdien i aktiviteten som settes i gang. Dette kommer frem i overnevnt sitat. Med andre ord kan man si at dersom interessen blant lokalbefolkningen for aktiviteten er såpass stor, så trår fellesskapet til, gjør sine respektive oppgaver og ildsjelen kan derfor trekke seg tilbake for jobben vil uansett bli utført. Når det kollektive finner den entreprenørielle handlingen legitim, har altså lokalbefolkningen en forståelse for at da må man bidra med sine ressurser slik at aktiviteten skal gi positive resultater og avkastning tilbake til bygdesamfunnet. Dette ser man spesielt i forhold til stolproduksjonen, hvor hele bygdesamfunnet bidro med sine materielle og immaterielle ressurser. Slik jeg ser det delte lokalbefolkningen en sterk felles forståelse for hvor verdifull denne stolproduksjonen var for bygda. Den kollektive interesse for å få samtlige produksjonsfaser til å fungere optimalt slik at det ble lokal verdiskaping, var såpass homogen at en eventuell lederrolle var unødvendig. Samtidig ligger det ei latent holdning hos lokalbefolkningen knyttet til ei forventning om at

samtligge innbyggere skal bidra til fellesskapet, hvor de som sluntrer unna blir sosialt «straffa». På den måten har også bygdesamfunnet utviklet en kontrollmekanisme som sørger for at bygdesamfunnets forventninger blir overholdt. Dette er noe jeg vender tilbake i avsnitt 5.1.5. Dette poenget kjenner vi igjen fra en studie av Almås (1984) og prosjektet «Lokale samfunnsorganisasjon», da vanlige bedriftslederroller ble overflødige fordi samspillet og samarbeidet mellom de håndverksbaserte mikrobedriftene og omgivelsene var såpass godt utviklet og tilpasset den totale livssituasjonen til folket i Budal.

Introduksjon og aksept av nye idéer i produksjonsprosessen

Budalingene har ofte vært raskt frempå og flinke til å gripe de mulighetene som samfunnet og tiden rundt har gitt dem og lagt til rette for at det skal kunne gjøres noe nytt. Historiker fra Budal

I Budal finner vi i dag en betydelig aksept for innføring nye idéer, og i henhold til Belussi og Caldari (2008) og Marshalls arbeider, blir gode idéer som introduseres i industrielle områder raskt akseptert, da de ligger i den «industrielle atmosfæren» og er forankret i det lokale sosiale nettverket. Når det gjelder budalssamfunnet, er denne aksepten noe som også har historisk forankring. Etter hvert som det trebaserte håndverket utviklet seg som lokal næringsspesialisering i Budal, dukket det også opp muligheter for å gjøre endringer og forbedringer i forhold til produksjonsprosessen. For eksempel kom elektrisiteten for fullt over hele landet på 1900-tallet, og moderniserte derav det norske samfunnet. Denne utbyggingen åpnet også opp mulighetene for at ikke bare byene, men også lokalsamfunnene rundt om i landet kunne nyttiggjøre seg av denne nyvinningen og bli i større grad modernisert. Samtidig er man avhengig av at enkelte personer står frem og viser gründervilje slik at disse nyvinningene blir realisert. Når det gjelder budalsamfunnet, har lokalbefolkningen, sånn jeg ser det, vært raskt frempå og grepet de mulighetene som har blitt introdusert i markedet. Samtidig har de vært åpne og nysgjerrige ovenfor nye muligheter, de har vært fremoverlent og løsningsorienterte. Denne evnen til å være i takt med endringer og innovasjoner, kjenner man igjen fra litteraturen om industrielle distrikt og betraktes som et karakteristikk av industrielle distrikt, jfr. (Marshall og Paley Marshall (1879) i:Belussi & Caldari, 2008). Dessuten er et inntrykk jeg har fått fra mine informanter, det som går på mestring av ulike arbeidsoppgaver og aktiviteter – de legger sin ære i å ikke stå fast med noe. Dette ser vi særlig i forhold til vannkraftverkutbyggingen, da mange budalinger kastet seg rundt og fikk i stand denne utbyggingen. I tillegg var de nok klar over at en slik utbygging ville kunne gi strøm til stolproduksjonen, som igjen ville avlastet

enkelte deler av den manuelle håndverktørførelsen. Dette åpnet igjen muligheten for å produsere et større kvantum, og på den måten få økt verdiskaping innad i bygdesamfunnet.

Det var noen som fanget opp det og tok initiativ og satte det i gang, men da fikk du samtidig den effekten med at når noen først hadde satt i gang og alle så nytten av det, så ble man liksom ikke stående for seg selv med dette her. Da kom hele den her lagånden i bygda og dro i gang dugnad og fikk i stand disse elektrisitetsverkene. Historiker fra Budal

Den geografiske beliggenheten som avsides fjellbygd har nok også vært en medvirkende faktor for denne aksepten hva gjelder nye idéer. Når man bor i en utkant, som i enkelte perioder ikke hadde veiforbindelse, jfr. avsnitt 5.1.2, er man i større grad nødt til å klare seg selv og ikke være avhengige av andre. Av den grunn er kanskje terskelen for å finne på noe nytt eller gjøre noe nytt lavere enn den ville vært for mange andre mer bynære strøk. Dette har nok til en hvis grad tvunget budalingene til å være mer kreative. Her kan det trekkes linjer til mentaliteten og holdningen knyttet til det å være selvhjulpen. Folket i Budal var i stor grad avhengige av å klare seg selv, og hadde kanskje derfor ei mer åpen holdning og en større aksept for at enkelte i lokalbefolkningen var frempå og interessert i nye løsninger som ville gagne hele bygdesamfunnet. At det ble introdusert noe nytt i budalssamfunnet, var således ingen stor overraskelse. I henhold til overnevnt sitat var det viktig at bygdefellesskapet også så nødvendigheten og nytten av det som ble introdusert. Først da kom lag- og dugnadsånden i bygda frem, og de nye idéene ble forankret i det lokale sosiale nettverket. I henhold til litteraturen om industrielle distrikt og Belussi og Caldari (2008) utgjør nye idéer derfor en del av den «industrielle atmosfæren».

5.1.4 Samhold og samarbeid

Dersom flere bedrifter er lokalisert innenfor et geografisk avgrenset område, gir det rom og mulighet for samarbeid og konkurranse de imellom, jfr. Belussi og Caldari (2008). For å enklere forstå relasjonen mellom de lokale bedriftene i Budal og de lokale entreprenørene, ser jeg det hensiktsmessig å først belyse samholdet og samarbeidet innad i budalsamfunnet. Dette fordi Budal er et såpass kompakt og transparent bygdesamfunn, og samarbeidsforholdene mellom de lokale bedriftene mest trolig har blitt formet deretter.

Samhold er budalssamfunnets grunnpilarer. I ei så lita bygd som Budal har de i stor grad vært nødt til holde sammen og dra lasset i lag, dersom man skulle overleve i den karrige fjellbygda. I tillegg lå Budal, før det ble permanent vei, avsides til og avstanden til nabobygdene var lang. Selv om mobiliteten hos bygdefolket i nyere tid kan sies å ha økt, ligger den historiske faktoren fremdeles til grunn i budalssamfunnet. Særlig gjør den historiske faktoren seg gjeldende i stolproduksjonen, som utover 1800-tallet utviklet seg til å bli en omfattende kollektiv entreprenøriell aktivitet. Samtlige seks av dagens lokale entreprenører påpekte gjennom intervjuene det gode samholdet i bygda. Innehaveren av Maureggens Gårdsutsalg forteller følgende om bygdas samhold:

Samholdet er jo sterkt her oppe da, veldig sterkt samhold. Altså, du kan sitte og pirke på naboen, men man må ikke sitte lenge før naboen er der likevel. Da er de sterke og samlende, de er veldig sånn her oppe. Innehaver Maureggens Gårdsutsalg

Bygdas samhold og samarbeid kommer særlig til uttrykk i bygdas dugnadsvilje. Viljen til å gjøre en egeninnsats som gagnar fellesskapet og bygda synes å være sterk, og folket i Budal ser stor glede av å oppleve noe sammen som lokalbefolkning. Inntrykket jeg har fått fra mine informanter er tydelige holdninger hva gjelder nødvendigheten av å dra lasset sammen, viljen til å stille opp for hverandre samt holde sammen som medmennesker. Samtidig er gjensidig avhengighet viktig for å bidra og opprettholde fellesskapet. Samtlige i bygda må ta i et tak, gjøre jobben sin og på den måten bidrar alle til opprettholdelse av fellesskapet og lokalsamfunnet.

Den nødvendigheten av å trekke lasset sammen, den har vært der siden Budal ble bosatt helt sikkert. Små sosiale forskjeller, alle har vært jevnstilt og stilt opp for hverandre. Den ene dagen er det jeg som trenger hjelp, og den andre dagen er det du. Historiker fra Budal

I forskningsprosjektet «Innovative bygdemiljø – samfunn – kollektivt entreprenørskap i bygdenivå» (Borch & Førde, 2010, s. 14), har samfunnsentreprenørens rolle for nyskapende aktiviteter blitt belyst. I forbindelse med dette prosjektet har Alsos (2010) sett nærmere på hvilken rolle disse ildsjelene og samfunnsentreprenørene spiller for aktiviteter på bygdenivå. Selv om nyskapende aktiviteter i et bygdesamfunn som oftest involverer mange personer, er det likevel noen enkeltpersoner som er mer sentrale i forhold til igangsetting og gjennomføring enn andre. Herunder spiller ildsjelene og samfunnsentreprenørene en viktig rolle, da de ser

mulighetene, tar aktive grep og utnytter dette til å oppnå samfunnsmessige mål som vil gagne fellesskapet (Alsos, 2010). På spørsmål om de føler det skiller seg ut noen typisk ildsjel i Budal i dag, er det ingen av mine informanter som kan trekke frem noen enkeltpersoner mer enn andre. Et sitat fra den lokale historikeren kan bidra til å avklare dette.

Ildsjeler har det vel vært i Budal og, men jeg har kanskje inntrykk av at Budal er et lokalsamfunn som er mindre avhengig av ildsjeler enn mange andre plasser, nettopp fordi at; er formålet viktig nok, så stiller folk opp uten at det trenger å være en ildsjel som liksom trekker så veldig i trådene. Jeg tror kanskje du er mer avhengig av ildsjeler mange andre plasser, enn det du er akkurat i Budal da. Historiker fra Budal

I tråd med overnevnt sitat er Budal et bygdesamfunn som er mindre avhengig av ildsjeler, sammenlignet med andre bygder. Alsos (2010) framhever imidlertid i sitt forskningsarbeid at ildsjeler spiller en viktig rolle hva gjelder igangsetting og gjennomføring av nyskapende aktiviteter på bygdenivå. Når det gjelder budalssamfunnet, viser funn i min studie at denne ildsjel-rollen er mindre fremtredende, og kanskje derav mindre betydningsfull for at nyskapende aktiviteter skal bli realisert. Det interessante i forhold til overnevnt sitat er betydningen av *formålet* bak aktiviteten. For dersom bygdesamfunnet ser nytten og verdien i den entreprenørielle handlingen, blir den akseptert, og den kollektive lagånden i bygda gjør seg gjeldende. Sånn jeg ser det er den kollektive dugnadsånden mye mer fremtredende enn den typiske individualistiske ildsjelen i Budal. Folket i Budal samarbeider godt seg imellom, og jeg har fått inntrykk av at samarbeidet fungerer bra og gir resultater. Herunder kan bygdas utstrakte samspill og samarbeid i forholdt til stolproduksjon nevnes som et eksempel, jfr. avsnitt 5.1.3. I forlengelsen av dette resonnementet reises spørsmålet om hva som ligger bak dette tilsynelatende velfungerende samarbeidsforholdet innad i bygdesamfunnet.

Det er mange som er interessert i at det foregår ting, starte ting og ser muligheten for å tjene noen kroner, skape arbeidsplasser og opprettholde folketallet og grunnlaget for bosetting. Det er iallfall viktig med tanke på å opprettholde skolen. Innehaver Bjørkan Regnskap AS

Funn i studien forteller om en lokalbefolkning med felles interesser og mål. Både unge og gamle er interessert i at det skal foregå ting i bygda og at tradisjoner skal holdes i hevd. Selv om de lokale entreprenørene uttrykker at de først og fremst er interessert i å skaffe seg et utkomme selv, er de likeså interessert i at deres virksomhetsetablering skal føre til verdiskaping i bygda

- enten i form av arbeidsplasser, eller som en støttefunksjon for allerede etablert næringsliv. Samtlige har ei formening og ei bevissthet om hvilke positive effekter virksomhetsetableringen vil få for bygdesamfunnet, og hva som er avgjørende for at et lokalsamfunn skal fungere. For lokale arbeidsplasser sikrer bosetting og rekruttering, som igjen danner grunnlag for alminnelige sosiale funksjoner og offentlige tjenester. De lokale entreprenørene har i tillegg vært vitne til at for eksempel aldershjemmet ble nedlagt, og de fikk således ei oppfatning av hvilke konsekvenser slike nedleggelse medfører. Dette er noe som også har teoretisk forankring, og her kan Becattini (2017) trekkes frem som forklarende, da felles opplevde verdier og holdninger i et lokalsamfunn er sosio-kulturelle faktorer som har blitt utviklet som en følge av framveksten av et industrielt distrikt. Ifølge Becattini (2017) er dette et lokalsamfunns viktigste egenskaper, og denne dominerende forståelsen for hvordan budalssamfunnet skal opprettholdes, kan være forklarende for hvorfor ildsjeler er mindre fremtredende i Budal, men en desto sterkere dugnadsånd og dugnadskultur.

Et sentralt argument fremskaffet i dugnadslitteraturen er normen om gjensidighet, samarbeid samt følelse av fellesskap, og der bygda danner den sosiale rammen. Videre er tilhørighet og stedsidentitet en viktig drivkraft for å drive dugnad, jfr. Lorentzen og Dugstad (2011). Håndverket generelt og budalsstolen spesielt er et viktig symbol for livet i Budal, og stolproduksjonen har gitt ringvirkninger i bygda både symbolsk, sosialt og økonomisk, jfr. seksjon 4.2. Videre viser funn i avsnitt 5.1.3 at denne produksjonen baserer seg på sosio-kulturelle egenskaper som gjensidighet, felles interesser, samhold og samarbeid i et arbeidsfellesskap som jobber mot det samme målet. Nedenfor følger et sitat som underbygger den sterke tilhørighetsfølelsen og identiteten folket i Budal har ovenfor hverandre og bygda som sådan. Her kommer samholdet tydelig frem i forbindelse med 17. mai.

Du feirer 17.mai her i Budal og det gjøres jo alle steder ikke sant, men det er noe med at da kommer både de som er i barnevogn og de som går med rullator. Du får med et veldig bredt spekter av lokalbefolkningen. Også har de, jeg tror ikke de tenker så mye på hva som egentlig ligger bak selve 17. mai-feiringen, men det er den samfølelsen, altså samfølelsen som budaling på ei 17.mai-feiring. Den er mye sterkere enn selve nasjonalfølelsen - den budalsfølelsen er mye sterkere [...] da er det en kultur etter min definisjon. De har veldig stor glede av å være med på dette sammen. Tidligere næringslivsleder og lokal ildsjel

Sammen har disse verdiene skapt en identitet og «vi»-følelse som budalingene føler en tilhørighet til, noe som også kommer frem under intervjuene. Summen av disse verdiene kan være en vesentlig årsak til at dugnadskulturen står sterk i Budal, og her kan Lorentzen og Dugstad (2011) trekkes frem som forklarende, da dette er drivkrefter for dugnadsdrevne prosjekter.

Funn i studien viser en betydelig utstrakt holdning knyttet til samhold og samarbeide innad i budalssamfunnet. Likedan liker og ser bygdefolket nytteverdien av det å samarbeide seg imellom. I forlengelsen av dette resonnementet vil det være naturlig å tenke at de lokale virksomhetsetablererne også har en betydelig forretningsmessig relasjon, siden de i stor grad samarbeider i private sammenhenger. I henholdt til avsnitt 5.1.3 viser funn et omfattende samarbeid og tette relasjoner mellom de håndverksbaserte mikrobedriftene når produksjonen av budalsstoler var på sitt mest produktive. Produksjonsprosessen ble delt opp i ulike faser, hvor enkelte jobbet på bygdas mange sagbruk og høvleri, håndverkere som bearbeidet selve håndverksproduktet, mens andre hadde ansvaret for å frakte og selge produktene. Denne prosessen var mer eller mindre gjensidig avhengig at de andre aktørene og mikrobedriftene innfridde dersom produksjon skulle bli suksessiv. Her kan det trekkes linjer til det A. Karlsen og Isaksen (2008) omtaler som utstrakt arbeidsdeling og produktspesialisering, da ulike aktører hadde hver sin del av produksjonsprosessen og var i stor grad tilpasset hverandre.

Dagens entreprenører i Budal har også et betydelig gjensidig samarbeid seg imellom og hjelper hverandre med det som er nødvendig. Entreprenørene i Budal trekker lokalt næringsliv og naboer med i prosjektene sine, både som ressurspersoner og arbeidskraft. Å kjenne til lokalbefolkningen og deres ressurser synes å ha stor betydning for de lokale entreprenørene.

Det er et godt samhold og godt samarbeid mellom dem som driver her oppe.

Det blir jo et veldig lite og lokalt miljø, der alle kjenner alle og kan hjelpe hverandre dersom det er noe som man lurert på eller trenger hjelp til. Det er veldig greit slik mot at man holder til i byen, det tror jeg ikke er så enkelt.

Innehaver Svardal Trapp AS

Det utstrakte samarbeidet mellom dagens virksomheter i Budal kan også begrunnes i det lokale småindustrielle nettverket. Hovedinntrykket jeg har fått fra mine informanter er at Budal er et kompakt og transparent bygdesamfunn, med nære og uformelle sosiale bånd mellom lokalbefolkningen – der alle kjenner alle. I tillegg finner man nære slektsbånd blant

lokalbefolkningen, men som det ikke er rom for å utdype her. Helt overordnet kan man derfor si at hele budalssamfunnet er et potensielt nettverk for de lokale entreprenørene.

I Budal kan man nesten si at hele bygda er et potensielt nettverk på et vis [...] du kjenner noen som kan hjelpe deg å trekke i de riktige trådene. Historiker fra Budal

De lokale entreprenørene bruker sitt lokale nettverk til å innhente lokal ekspertise og arbeidskraft, og ser verdien av å ha enkel tilgang på kvalifisert personell som kan reparere og fikse maskinelle problemer innen rimelig tid. Videre påpekes viktigheten av de nære relasjonene innad i bygdesamfunnet når man trenger en betydelig mengde med arbeidsfolk på rimelig kort tid, og terskelen for å si nei til å hjelpe hverandre er slik jeg ser det lav. Når det gjelder salg, ser de lokale entreprenørene nødvendigheten av å utvide nettverket, og ikke bare forholde seg til det lokale, da et innbyggertall på 459, jfr. seksjon 4.1 setter sine naturlige markedsbegrensninger for hvor stor omsetning som er mulig å oppnå lokalt. Det småindustrielle nettverket i Budal i dag er formet liksom mye på bakgrunn av nære private relasjoner, som via et mer profesjonelt nettverk. Slik jeg ser det kommuniserer og forholder de lokale virksomhetene seg til hverandre på et mer privat initiativ, heller en profesjonelt. De nære og uformelle bånd mellom entreprenørene i Budal skaper lav terskel for kommunikasjon og høy terskel for brudd på de lokalt definerte sosiale spillereglene. Her kan Lorentzen og Dugstad (2011) og Førde (2010) trekkes inn som forklarende, da brudd med fellesskapets normer gir seg utslag i sanksjoner og i en bygdekontekst i form av et såkalt bygdedyr.

De tette båndene kan for eksempel være noen lojalitetsbånd der som vil være hemmende, du føler forpliktelser ovenfor personer, forpliktelser og lojalitet som hemmer deg at du liksom ikke, skal du f. eks starte opp noe, så vil du kanskje ha med deg et lag av folk da, og da blir man kanskje nødt til å sette noen utenfor og utelat noen og der kan jo de båndene være at slike ting blir litt vanskelig å håndtere. Historiker fra Budal

De tette lojalitetsbåndene mellom de lokale entreprenørene gir seg også utslag i holdningene og motivene hva gjelder konkurranse innad i bygdesamfunnet. I henhold til Belussi og Caldari (2008) vil mange bedrifter innenfor et geografisk område åpne opp for konkurranse mellom bedriftene i det geografiske området. Mangel på konkurranse vil imidlertid gjøre miljøet lite dynamisk (ibid.). Funn i studien viser liten grad av konkurranse blant virksomhetene innad i bygdesamfunnet. Relasjonen mellom virksomhetene hva gjelder produkt, teknologi og

kunnskap bærer i liten grad av konkurransemessige holdninger og motiver. Dette er noe som både gjelder virksomhetsetableringer der bygdas entreprenørielle tradisjoner utfordres og de som følges.

Jeg ser ingen grunn å starte opp med gommekoking for eksempel, for det er det noen andre her oppe som driver med. Så slike ting ser vi jo på, og det gjør andre og. Innehaver FUMO AS

Inntrykket jeg har fått fra mine informanter er at de ikke ønsker å utkonkurrere de andre lokale entreprenørene, men heller velger å tilpasse seg og sin virksomhet deretter. Entreprenørene velger av den grunn å gå en ekstra runde i etableringsprosessen for å forsikre seg at man ikke havner i konflikt med noen. Samtidig er budalssamfunnet relativt åpent innad og samtidig transparente, slik at alle entreprenørene til enhver tid har noenlunde oversikt over hva de sambygdingene foretar seg.

Du bør ikke gå innpå «eneområder», for eksempel dersom det er noen som er enerådende i en hvis produksjon, så er det kanskje ikke så populært å utkonkurrere en nabo eller noen andre som skal ordne seg et utkomme av det. Det er ikke så hurt sånn uten videre, for da kan det gå utover andre, og det er ikke nødvendigvis like populært. Det er jo ikke det, og det er jo naturlig og egentlig. Det er et visst samhold i bygda i forhold til slike ting. Innehaver Bjørkan Regnskap AS

Videre er Budal et marginalt og sårbart bygdesamfunn, med knapphet på ressurser, jfr. avsnitt 4.1.1. Virksomhetsetablererne er i større grad avhengig av å spille på lag, gjøre hverandre gode og samarbeide med de andre etablerere. Nødvendigheten av å samarbeide prioriteres i større grad, enn nødvendigheten av å konkurrere.

5.1.5 Det sosiale limet

Organisasjonslivet står sterkt i Budal og evnen til å organisere synes også å være gjeldende i dag. Som beskrevet i avsnitt 4.1.2, er bygdas mange lag- og foreninger fortsatt svært aktive, deriblant Budal Ungdomslag. Organisasjonslivet er noe som appellerer til den jevne mann og kvinne i alle aldre og sammen skaper budalingene et felles miljø. I Budal er en stor del av lokalbefolkningen delaktige i foreningslivet, en stor andel av lokalbefolkningen blir derav integrert og stifter således bekjentskap med denne type aktivitet. Det kan tolkes dit hen at en

stor del av befolkningen besitter god kunnskap og rikelig erfaring, i forhold til det å skulle drive organisasjonsaktivitet innad i budalssamfunnet. Organisasjonslivet er en faktor som styrker den sosiale integrasjonen i budalssamfunnet, og skaper nære relasjoner innad i lokalbefolkningen.

Ta for eksempel musikken, sangen og ungdomslaget med revyer og alt slikt. Det er det som er limet, det er det som holder Budal i virksomhet. De liker å virke med det, det er en veldig viktig faktor. Tidligere næringslivsleder og lokal ildsjel

Med et innbyggerantall på 459, jfr. seksjon 4.1, er det selvsagt begrensninger for hvor mange ulike typer kvalifikasjoner som kan være representert i de ulike lokale lag og foreningene. Til gjengjeld viser folket i Budal seg som svært godt kvalifiserte til å organisere ulike aktiviteter, både i arbeids- og fritidssammenheng. Likedan tyder det på at det ligger ei latent holdning blant lokalbefolkningen om at det som eksisterer av lag- og foreninger fortsatt skal eksistere. Alle kjenner sine forpliktelser og den sosiale kontrollen sørger for at den som sluntrer unna blir sosialt «straffa». Hva som imidlertid ligger i denne «straffa», er det ikke rom for å utdype her. Samtidig oppfordrer den eldre generasjonene ungdommen til å ta del i dette fellesskapet og bidra. Folk som har vært aktive og har gode minner fra ulikt organisasjonsarbeid, oppmuntrer neste generasjonen til å gjøre det samme. Her kan det trekkes linjer til Becattini (2017) hva gjelder lokale institusjoner som overfører de tradisjonsbaserte verdiene og holdningene innad i lokalsamfunnet, hvor familien i dette tilfellet er den formidlende institusjon. På den måten holdes det liv i lag- for foreninger gjennom generasjoner. Som informanten nedenfor gir uttrykk for, er bygdas organisasjonsliv noe som kan tolkes å ha en form for hevd⁶ i budalssamfunnet. Det stilles av den grunn forventninger til lokalbefolkningen om å vise engasjement, og samtidig være delaktige i det som foregår i bygdesamfunnet.

Det er nok kanskje ei sånn holdning om at man slutter opp om det som faktisk er der fremdeles, og da er det sikkert en del ting som har slik hevd og for at det har eksistert så lenge. Som for eksempel ungdomslaget [...] det er noen tradisjoner som ligger der og gjør at ungdommen føler seg nesten mer eller mindre forpliktet til å være med der, på godt og vondt. Historiker fra Budal

Her kan man dra paralleller til avsnitt 5.1.4 hva gjelder samhold og samarbeid. Herunder viser funn at det stilles krav til samtlige innbyggere at man skal bidra til fellesskapet. Samtidig må

---

⁶ Begrepet *hevd* anvendes som oftest i en rettslig sammenheng og kan, i denne studien, sammenlignes med det å skulle insistere på at man eier noe etter langvarig bruk («Hevd», 2018).

man som vise interesse ovenfor bygdesamfunnet og hva som må til for at det skal holdes i gang. Her kan man dra paralleller til Blekesaune og Haugen (2016), da denne gjensidigheten og deltakelsen i felles aktiviteter skaper et sammensveiset lokalsamfunn basert på gjensidig støtte og tillit.

5.1.6 Oppsummering

Budal står i dag frem som en sterk representant for den norske tradisjonsbygda. Parallelt med framveksten av det tradisjonelle trebaserte håndverket som lokal næringsspesialisering, har budalssamfunnet utviklet enkelte egenskaper som er fordelaktige for de bedriftene som ligger lokalisert i bygda og utgjør den «industrielle atmosfære». Herunder kan lokal kunnskaps- og ferdighetsakkumulasjon, sideliggende virksomhet/handel, tilgang på spesialiserte maskiner og kvalifisert personell som både utøver håndverket, men som også håndterer annet maskinell nevnes. Videre viser funn at den felles entreprenørielle forståelsen er såpass betydelig at en eventuell lederrolle blir overflødig. I tillegg viser budalsamfunnet ei åpen holdning ovenfor nye idéer i produksjonsprosessen.

Selv om budalssamfunnet og det trebaserte håndverket ikke er av tilsvarende karakter og omfang som industrielle distrikt, har studien trukket sosio-kulturelle likheter mellom slike distrikt og Budal. Studien har således identifisert sosio-kulturelle faktorer som er av betydning for framveksten av håndverket som lokal næringsspesialisering i Budal. Her kommer det frem at samhold, tillitsbasert samarbeid både på privat og profesjonelt plan, selvhjelpenhet, gjensidighet, bidra til fellesskapet og sterke sosiale bånd er viktige faktorer, og som er institusjonalisert i fremstillingen av det trebaserte håndverket. I budalssamfunnet har det altså dannet seg en felles forståelse for hvordan den type aktivitet skal utrettes, samt hvilke normer og praksiser det innbefatter. I likhet med (Flø, 2008) hva gjelder institusjonaliserte aktiviteter i et bygdesamfunn, har jeg i denne studien valgt å oppsummere de institusjonaliserte normene og praksisene i metaforen «slik gjør vi det i Budal», for å forklare framveksten av den etablerte lokale næringsstrukturen i Budal og den entreprenørielle tradisjon.

Budal er et kompakt, transparent og et godt organisert bygdesamfunn og funn i studier viser et utstrakt samarbeid innad i bygdesamfunnet. Funn viser imidlertid en liten grad av konkurranse innad mellom entreprenørene og deres virksomheter, og det er kanskje her skalaforskjellen gjør

seg mest gjeldende. Samarbeid blir dermed en styrke, men samtidig en svakhet da det tette samarbeid med nære relasjoner hindrer de i stor grad å konkurrere.

5.2 Tradisjonsutfordrere

En del av hovedproblemstillingen er å finne ut på hvilken måte nyskaping skriver seg inn i lokale diskurser i Budal. Ved å gå inn i konkrete nyskappingsprosesser kan vi danne oss ei mulig forståelsesramme for hvordan etablert entreprenøriell praksis, og dens institusjonaliserte normer og praksiser utfordres og brytes når elementer av nyskaping gjør seg gjeldende ved virksomhetsetablering. For å begrense studiens omfang hva gjelder nyskaping, avgrenses nyskappingsbegrepet til at det skal være av nyhetsverdi for fjellbygda Budal, og ikke nødvendigvis for nærliggende bygdesamfunn, jfr. seksjon 2.2. I henhold til seksjon 5.1 tar studien utgangspunkt i bygdas trebaserte håndverksvirksomhet, og de institusjonaliserte normene og praksisene som ligger til grunn for denne entreprenørielle aktiviteten. Entreprenører som velger virksomhetsetablering der denne entreprenørielle tradisjonen utfordres og brytes, representerer derav noe nytt for budalssamfunnet. Seksjon 5.2 og 5.3 bygger imidlertid på hverandre, der sistnevnte tar for seg et ytterliggående eksempel på brudd med det tradisjonelle håndverket. For strukturens del oppsummeres de viktigste funnene etter hver seksjon, og sammen skal de to kunne gi svar på hvilken måte nyskaping skriver seg inn i lokale diskurser i Budal.

I seksjon 5.2 og 5.3 fremkommer elementer som kan forklare den andre underproblemstillingen; *på hvilken måte skriver nyskaping seg inn i lokale diskurser i Budal?* I denne seksjonen har jeg kommet frem til at nyskaping skriver seg inn i lokale diskurser hva gjelder en felles forståelse av opplevde verdier og holdninger, det skapes et kompromiss hvor egeninteressen moter kollektivets interesser og forventninger, uformelt samarbeid tuftet på gjensidighet mellom bygdesamfunnet og virksomhetsetablererne. Videre viser funn i seksjon 5.2 at nyskaping skriver seg inn i lokale diskurser med forhandling om etablert praksis, verdier og bygdeidentitet.

5.2.1 Bygdekollektivets interesser, verdier og forventninger

Hovedinntrykket er at det er mye felles verdier og felles tanker om ting, og de som prøver seg litt med ulike typer entreprenørskap, de tror jeg stort sett er veldig dyktig til å spille på lag med de her felles forventningene, fremtiden og felles oppfatninger av ting. Det er jo en grunn til at dem i stor grad har muligheten til å lykkes og tror jeg kanskje da. Historiker fra Budal

Ifølge historikeren er bygdekollektivets interesser og forventninger av betydning når noen velger å etablere ei virksomhet i Budal. I henhold til seksjon 5.1 viser funn i studien at lokalbefolkningen i Budal i stor grad har felles interesser og jobber mot et felles mål, og den entreprenørielle aktiviteten er en del av de institusjonaliserte normene og praksisene i metaforen «slik gjør vi det i Budal». De av entreprenørene som klarer å spille på lag med disse iboende bygdesamfunnsverdiene og forme virksomhetsetableringene deretter, vil få en aksept fra bygdesamfunnet og får derav en veldig god og lojal støttespiller. Dette ser vi tydelig gjennom stolproduksjonen, da hele bygda aksepterte denne entreprenørielle handlingen og bidro med både materielle og immaterielle ressurser. Bygdesamfunnet er derav en sentral og kanskje en avgjørende faktor for de som velger å etablere sin virksomhet i Budal. Inntrykk jeg har fått fra mine informanter er at dette er noe de har reflektert rundt og er i stor grad bevisste på å etablere noe som bygda aksepterer, for da vet de at de vil få en betydelig ressurs med på laget og sjansen for å lykkes blir derav større.

Du er avhengig av at du har den menneskelige ressursen der med deg, at du unngår å få den menneskelige ressursen imot deg hvis du prøver deg på noe form for entreprenørskap. For dersom du opplever av ulike grunner at du ikke får spilt på lag med den her menneskelige ressursen, da har du et betydelig problem vil jeg tro. Til gjengjeld, hvis du klarer å få folk med deg, så har du en kjemperessurs. Historiker fra Budal

Nytableringen FUMO AS arbeider med bearbeiding, konservering og salg av viltkjøtt. Likeså tilbyr de catering til alle typer sammenkomster både til bedrifter og privatpersoner. I så måte representerer denne bedriften noe nytt, i form av en ny næringsvei, i budalssamfunnet og utfordrer den tradisjonelle entreprenørielle praksisen. FUMO AS er i således i utgangspunktet ikke legitim. På spørsmål om hvordan aksepten i Budal var når denne virksomhet etablerte seg, svarer innehaveren følgende:

Jeg har fått voldsom til støtte på å starte opp noe her i alle fall. Både på at det skal bli drift i dette lokalet (les: i de gamle lokalene til Budalsmøbler A/L) og at vi kommer i gang med noe som skaper arbeidsplasser. Innehaver FUMO AS

Funn i seksjon 5.1 viser imidlertid at kommersialisering av nye idéer er noe som er akseptert i budalssamfunnet, da virksomhetsetableringer ligger i den «industrielle atmosfæren» og er forankret i det lokale sosiale nettverket i Budal, jfr. Belussi og Caldari (2008). Folk er innforstått med at fra tid til annen vil noe nytt introduseres og etablertes. Videre viser funn i seksjon 5.1 at *hva* som faktisk etableres i utgangspunktet ikke har noen betydning, da bygdesamfunnet og lokalbefolkningen i større grad vektlegger den verdiskapingen innad i bygdesamfunnet etableringen gir. I henhold til overnevnt sitat, ligger bygdekollektivets interesser og forventninger i at etableringen skal skape arbeidsplasser og fylle et fraflyttet industrilokale. Eksemplet med FUMO AS kan således på sikt bidra til verdiskaping i form av flere lokale arbeidsplasser. Etableringen blir et verdifullt supplement til eksisterende næringsliv, og på den måten bidrar entreprenøren til bygdefellesskapet. Dette var også motivasjon og interessen til entreprenøren når vedkommende valgte å starte egen virksomhet. Egeninteressen hos entreprenøren korresponderer med kollektivets interesser og forventninger hva gjelder virksomhetsetablering, og etableringen er i samsvar med de institusjonaliserte normene og praksisene i metaforen «slik gjør vi det i Budal».

Motivasjonen var å skape arbeidsplasser, og å bruke lokale råvarer.
Innehaver FUMO AS

Her kan det trekkes linjer til Becattini (2017) og den felles forståelsen av opplevde verdier og holdninger, da entreprenørens og bygdesamfunnets interesser i dette tilfellet er sammenfallende. Videre kan innehaverens personlige kjennskap og tilknytning til budalssamfunnet ha gitt vedkommende visse fordeler, da du som lokalt forankret lettere kan identifisere muligheter og trekke i de riktige trådene hva gjelder materielle og immaterielle ressurser. Dette poenget kjenner vi igjen fra en studie av Jack og Anderson (2002), da entreprenører som er forankret i den lokale strukturen lettere kan gjenkjenne muligheter og trekke inn og inkludere de riktige ressursene for virksomhetsetableringen, og på den måten skaffe seg et konkurransefortrinn.

Innehaveren av regnskapskontoret Bjørkan Regnskap AS fikk også positive reaksjoner ved sin virksomhetsetablering. Dette til tross for at også denne bedriften representerer noe nytt og utfordrer den tradisjonelle entreprenørielle praksisen, og er i utgangspunktet ikke legitim.

Det har alltid vært positivt og interesse for å starte opp og drive med ting her oppe, og det har det alltid vært for før var man jo nødt til å tilleggsaktiviteter. Det er ingen som har hatt noe negativt å si om det var noen som startet opp og dreiv med et eller annet – hørte aldri noe om det. Jeg opplevde aldri at det var noen som hadde motforestillinger i forhold til at jeg startet opp med regnskapskontor heller. Innehaver Bjørkan Regnskap AS

Vedkommende trekker inn den felles forståelse og nødvendigheten for at det foregår aktiviteter i Budal som en forklarende faktor for den oppnådde aksepten, da nedgang i næringsaktivitet kan virke negativt inn på fremtidig bosetting og rekruttering. Samtidig er introduksjon av nye idéer, jfr. avsnitt 5.1.3, noe som er kjent for folk i Budal, da de mer eller mindre var avhengige av å etablere tilleggsaktiviteter for å livberge seg og bli selvhjulpne i den avsidesliggende fjellbygda. Videre forteller innehaveren av Bjørkan Regnskap AS at etableringen skjedde på bakgrunn av innføringen av merverdiavgiftsloven og vedkommende registrerte således et behov for den type kunnskap i Budal. Dette var også noe som ville komme bøndene i bygda til gode, da regnskapsfaget ble mer og mer vanskelig å utføre for de uten kvalifikasjoner. På den måten kunne regnskapskontoret bidra bøndene i bygda med faglig kompetanse, og i stedet for å enten innhente ekstern hjelp utenfra, fikk de nå lokal hjelp. Dette førte igjen til at folket i Budal ble i større grad selvhjulpne, og mindre avhengige av ekstern hjelp. I tillegg var dette regnskapskontoret enerådende på sitt felt, og du fikk heller ingen konkurransevridende effekt ved etableringen. Her kan det også trekkes paralleller til Becattini (2017) og Lorentzen og Dugstad (2011) hva gjelder den homogene forståelsen av felles opplevde verdier og holdninger i et lokalsamfunn samt kulturen for dugnad. Virksomhetsetablereren i dette tilfellet erkjente et behov i lokalsamfunnet som vedkommende således ønsket å dekke. Å etablere et regnskapskontor ville således tjene lokalsamfunnet og fellesskapets interesser.

5.2.2 Større aksept – et utdøende bygdedyr?

De seks lokale entreprenørene forteller om ei bygd hvor janteloven og bygdedyret er lite framtrødende og har derav hatt liten innvirkning på deres virksomhetsetablering. Selv om bygdedyret og janteloven nevnes av samtlige seks, har bygdefolkets positive reaksjoner i større

grad blitt vektlagt når virksomheten skulle etableres. Det er lite som peker i retning av at de lokale etablererne i Budal er låst fast av et brautende bygdedyr som setter seg imot alt tilløp til endring i bygda. I stedet for å trykke ned de som velger å starte opp med en virksomhet, anerkjennes heller etableringen som en positiv tilvekst for bygdesamfunnet, noe som også funn avsnitt 5.1.3 og 5.2.1 begrunner.

*Bygdedyret kan være veldig stygt og ja, og det finnes her oppe, men vi har ikke opplevd så mye av akkurat det [...] det har med det å stikke frem nesens sin, du skal ikke være så langt frem med den, før noen kikker på deg, men jeg tror det bygdedyret er litt mer i dvale nå enn det var for en god del år siden, folk har en større aksept for at folk gjør ting annerledes. Innehaver
Maureggens Gårdsutsalg*

Som etablerer av et gårdsutsalg representerer innehaveren av Maureggens Gårdsutsalg derav noe nytt i budalssamfunnet, og kan således utfordre vante forestillinger og praksiser, altså utfordre «slik gjør vi det i Budal». Det har heller ikke vært tradisjoner tidligere for slike utsalg i Budal, men dersom man ser på andre lokalsamfunn har dette med kortreist mat og gårdsutsalg blitt en populær trend. Dette har nok folket i Budal også fått med seg, og således virket inn på innstillingene for hva som er mulig å etablere. Likedan utfordrer og utkonkurrerer ikke gårdsutsalget det tradisjonelle trebaserte håndverket. Sånn jeg ser det blir hennes etablering sett på som et verdifullt supplement til eksisterende næringsliv i Budal, og noe som ikke forstyrrer tradisjonene. En annen medvirkende årsak til hennes oppnådde aksept, kan knyttes opp mot kvinnerollen. I dette tilfellet kan det være mer legitimt med kvinne i gårdsutsalg, sammenlignet med et mannsdominert tradisjonelt håndverk. Av hensyn til behovet for avgrensning har jeg imidlertid ikke valgt å utdype dette i oppgaven.

Videre kan grunnen for den rådende positivismen ligge i at virksomhetsetablererne i denne studien operer relativt fritt innenfor de sosiale - og kulturelle etablerte handlingsrammer, altså innenfor det lokale etablerte system i Budal, jfr. Førde (2010). I henhold til systemet har de altså klart å oppnå en aksept for sin etablering og derav blitt lokalt forankret. I tillegg har alle seks entreprenørene bodd i Budal store deler av sitt liv, de er aktive i det lokale lag- og foreningslivet og kjenner derav lokalsamfunnet godt. Det personlige kjennskapet til bygda kan derav være en forklarende faktor for deres oppnådde aksept, men som jeg har valgt å ikke forfølge.

En annen nærliggende grunn kan være det stadig økende fokuset på levende bygder og krav om innovasjon og nyskaping, jfr. avsnitt 2.1.1. Bygdesamfunnene blir i dag, på lik linje med storsamfunnet, eksponert for den moderne økonomiens utvikling. Bygdene har blitt mer mangfoldige og bygdekulturen mer åpen for nye idéer og virksomheter. I tråd med det kan det tyde på folk i Budal i større grad har skjønt at det er lurt å motarbeide janteloven og heller oppmuntre og heie fram personer med tiltakslyst. I henhold til overnevnt sitat har altså aksepten for hva du velger å etablere blitt økende, sammenlignet for noen tiår tilbake i tid. Det er også noe som kan relateres og begrunnes i det moderne samfunns økende fokus på innovasjon og nyskaping.

Du ser for eksempel FUMO AS, men du finner sikkert noen som er negative til det og, men jeg tror de har et helt annet utgangspunkt enn det Budalsmøbler A/L hadde i sin tid. Det kommer av det er jo en ny generasjon, og i dag får vi helt annen input fra omverden rundt oss enn det man gjorde den gangen. Jeg tror at det er mer positivt, enklere eller lettere å komme i gang med noe nå enn det det var tidligere. Tidligere næringslivsleder og lokal ildsjel

I henhold til overnevnt sitat trekkes generasjonsskifte frem som en forklarende faktor for den oppnådde aksepten til kjøttforedlingsbedriften FUMO AS. I tillegg får vi i dag en helt annen input fra omverden rundt oss, sammenlignet med tiden da håndverket var på sitt mest produktive. Av den grunn kan det i dag være enklere og mer positivisme rundt etableringer hvor man prøver ut noe helt nytt. Inntrykk jeg har fått fra mine informanter er at budalssamfunnet også har vært et bygdesamfunn preget av jantelovmentaliteten. Dersom man går tilbake til 1960- og 1990-tallet, ville man mest trolig funnet en del ganske nedtrykkede mekanismer også i Budal, men at det likevel var mulig å oppnå aksept dersom etableringen var nøktern og ikke noe man gjorde for å vise seg frem. Videre var det viktig, for å bli akseptert, at etableringen var lokalt forankret og innrettet seg etter de institusjonaliserte normene og praksisene som man kjenner igjen fra metaforen «slik gjør vi det i Budal». I nyere tid har imidlertid denne aksepten blitt større, og normene tøyes for at man kan prøve å etablere noe man stikker seg frem med. Slik jeg ser det ville kanskje FUMO-prosjektet, dersom det hadde blitt realisert på 1970-tallet, blitt sett på som en litt «jålete» ting og folk har kanskje hatt liten tro på idéen. I dag har imidlertid lokalbefolkningen blitt mer åpen og ser viktigheten av at det i større grad tenkes nytt, og at ting gjøres helt annerledes enn det som har blitt gjort tidligere. Dette er igjen viktig dersom

Budal skal holde tritt med den moderne samfunns- og næringsutviklingen og klare å bevare sin immaterielle kulturarv hva gjelder seter- og håndverkstradisjoner.

Etter hvert skjønner folket i Budal at de må gjøre noe annet enn det som har vært gjort tidligere. De blir mer nødt, om de vil det eller ikke, men hvis de tar det valget om å være her så må de også ta det valget om å finne på nye ting som vi ikke har sett så mye av tidligere. Tidligere næringslivsleder og lokal ildsjel

Selv om vi i dag finner virksomhetsetableringer i Budal hvor den etablerte entreprenørielle praksisen utfordrer, er det fortsatt de gamle tradisjonene og de iboende forståelsesrammene som ligger til grunn i all entreprenøriell aktivitet. Selv om det moderne samfunnet gir nye input til folket i Budal, er det fremdeles bare noen få som tørr å fange opp en idé og gjøre business ut av det. Likedan er det få av de allerede etablerte virksomhetene som tørr å satse og utvikle noe ytterligere. Potensialet er mye større enn det de tørr å tenke seg, men det gjelder å komme seg over den terskelen. En forklarende faktor på hvorfor denne terskelen for å realisere noe nytt og annerledes er høy, kan være en dominerende eldre generasjon i bygdesamfunnet.

Vi har ikke klart å tilegne oss og omstilt oss sammenlignet med resten av verden, selv om vi ser det og får tilgang på informasjon, så har vi bakgrunnen vår; slik som vi har vokst opp, så har vi ikke klart den omstillingen slik som ungdommen har gjort. [...] Det er litt sånn; «det skulle vi ha gjort, men han far vil ikke, han tror ikke noe på dette her». Tidligere næringslivsleder og lokal ildsjel

Overnevnt sitat forteller om en eldre generasjon som fortsatt er ganske dominerende i bygdesamfunnet, og som påvirker ungdommen i en bestemt retning. Den eldre generasjon er derav en mer bremsekloss heller enn pådriver for å tenke nytt. Intensjonen bak trenger heller ikke å være av vesentlig alvorlig karakter og heller ikke vondt ment, men de har en helt annen ballast sammenlignet med den oppvoksende generasjon. Her får vi altså en generasjonsbrytning mellom den eldre og yngre generasjon i bygda. De eldre i bygda vil helst at ting skal være slik som de alltid har vært. Når det gjelder budalssamfunnet, så trenger man ikke å gå langt tilbake i tid før man finner en historisk dyd av nødvendighet, og hvor det var knapphet på ressurser. Av den grunn måtte man i større grad være nøktern, og man kunne ikke sløse med sine ressurser. I et så marginalet og adskilt bygdesamfunn som Budal måtte man i større grad tenke konsekvenser og ikke ta de altfor store sjansene. Til tross for at det typiske bygdedyret er mindre

synlig i dag, passer nok den eldre generasjon på at overveielser og valg blant ungdommen blir tatt på bakgrunn av hva som er mest fordelaktig for bygdesamfunnet som sådan. Dette ser bare i forhold til organisasjonsarbeidet, hvor den den eldre generasjon oppmuntrer ungdommen til å holde denne aktiviteten vedlike, jfr. avsnitt 5.1.5.

5.2.3 Innflytter versus lokalbefolkningen

Flertallet av virksomhetsetablererne i denne studien er født og oppvokst i Budal, og slik har det også vært historisk sett. De kjenner derav lokalbefolkningen og de ulike roller og mekanismer innad i budalssamfunnet. Likevel har det kommet folk flyttende til Budal med ønske om å være aktive og bidra i lokalsamfunnet. Når det gjelder bygdedyret og hvordan det skriver seg inn i lokale diskurser om subjektposisjoner, virker det for budalssamfunnet å være tvetydig. Det er enkelte idéer og personer som lettere blir akseptert, men samtidig er det vanskelig å konkretisere på forhånd hva og hvem som får denne aksepten. Av den grunn ligger det også muligheter for innflyttere hva gjelder virksomhetsetablering. Da dette med personer i større grad avhengig av personlighet og man oppfører seg ordentlig ovenfor andre personer. På direkte spørsmål om vedkommende tror det er lettere for innflyttere å opptre som entreprenører og etablere virksomhet enn for lokalbefolkningen, svarer tidligere næringssjef i Midtre Gauldal kommune følgende:

Dersom det kommer en person som vil etablere seg i Budal, så sier budalingene bare kjør på, det er helt i orden, men selvfølgelig så får man føle det hvis det går dårlig. De er dyktige til å ta med nye folk i styre og stell, slike som flytter inn. Det tyder på at dem vil gjerne bruke og nyttiggjøre seg av den ressursen. Tidligere næringssjef i Midtre Gauldal kommune

Bygda og lokalbefolkningen er også åpne ovenfor innflyttere som vil etablere seg i Budal, og viser i utgangspunktet ei positiv innstilling til det som realiseres. Bygdesamfunnet setter heller ingen begrensninger for hva de eventuelt kan bidra med av ressurser. I stedet viser bygdefolket innflyttere tillitt til å forvalte lokalsamfunnets verdier og ressurser i sin virksomhetsetablering.

Hvis der er et klart uttalt mål at her vil jeg gjøre noe som skal gagne budalssamfunnet, og lokalbefolkningen ser og skjønner det - ja da vil aksepten være god. Historiker fra Budal

Samtidig er det viktig at den som kommer flyttende ikke viser nedlatende holdninger ovenfor lokalsamfunnet, men heller viser ei fornuftig og forsvarlig holdning. Man skal ikke komme til Budal og kun tappe lokalsamfunnet for ressurser, men dersom du viser interesse for lokalsamfunnet, er en skikkelig person og gir noe tilbake til fellesskapet, og du vil oppnå aksept. Her kan det trekkes paralleller til Brandth et al. (2011) hva gjelder gjensidighet, da bygda lar nyskapende personer få utnytte lokale fellesressurser i sin virksomhetsetablering mot at det gis noe tilbake til bygda i form av pengemessige goder. Samtidig passer bygdesamfunnet på at etableringen skjer i overenstemmelse med de institusjonaliserte normene og praksisene som inngår i «slik gjør vi det i Budal», og en eventuell brytning med dette vil møte lokal motstand i form av et såkalt «bygdedyr», jfr. Flø (2008).

5.2.4 Oppsummering

Funn i studien viser en homogen forståelse innad i budalssamfunnet hva gjelder interesser, verdier og forventninger. Selv om enkelte lokale entreprenører velger virksomhetsetableringer hvor den entreprenørielle tradisjon utfordres, blir de likevel funnet legitim dersom entreprenørens egeninteresse og bygdekollektivets interesser er samsvarende. De blir altså akseptert fordi de er i samsvar med de institusjonaliserte normene og praksisene som inngår i «slik gjør vi det i Budal». I tillegg har de lokale entreprenørene en bevissthet rundt dette med nødvendigheten og verdien av den menneskelige ressursen, og dersom du klarer å spille på lag med denne, så får du en kjemperessurs og en god støttespiller. Videre viser funn i studien at den eldre garde av befolkningen i Budal kan være en bremsekloss i forhold til det å gjøre ting annerledes og på nye måter. Dette til tross for at de erkjenner mulighetene og potensialet som budalssamfunnet kan nyttiggjøre seg av i dag, og at samfunnet forøvrig er i endring. I tillegg viser funn at budalssamfunnet er avhengig og stiller krav til at samtlige, innbyggere så vel som lokalbefolkningen, bidrar til å opprettholde fellesskapet.

5.3 Tradisjonsbrytere

Jeg tror bygdesamfunnet er positiv og gjør det de kan for å få til å dra opp saker og ting. Hvis det er en mulighet, så tror jeg ikke bygdesamfunnet ødelegger her altså, det tror jeg på ingen måte. Det kan jo være hvis det er ting som skjer som direkte skjærer folk i øynene og liksom går på tvers av det de egentlig vil. Tidligere næringssjef i Midtre Gauldal kommune

Overnevnt sitat danner utgangspunktet for siste og tredje del av den empiriske analysen. Som funn i seksjon 5.1 viser, er det tradisjonelle håndverket og dets institusjonaliserte normer og praksiser lokalt forankret i Budal. Å bryte med praksisene og normene som inngår i «slik gjør vi det i Budal», skaper grunnlag for konfrontasjon. I videre arbeid vil saken som omhandler etableringen av trondheimsfirmaet Budalstolen AS bli trukket frem. Etableringen skapte sterke reaksjoner i Budal og ble møtt med sinne og forargelse blant lokale stolprodusenter, i bygdeutviklingslaget og i Huslaget. Fortellingen trekkes frem som et ytterliggående eksempel på brudd med det tradisjonelle håndverket. For nærmere beskrivelse og detaljer vedrørende etableringen - se avsnitt 4.2.2.

5.3.1 Håndverk versus industriell masseproduksjon

I henhold til seksjon 5.2 viser funn at tradisjonsutfordrere blir funnet legitime dersom entreprenørens egeninteresse og bygdekollektivets interesser samsvarer. Likedan blir de funnet legitime dersom de samsvarer med de institusjonaliserte normene og praksisene som inngår i «slik gjør vi det i Budal». I tillegg vil den lokale motstanden svekkes dersom forholdet mellom virksomhetsetablererne og bygda baseres på normen om gjensidighet. Overnevnt sitat forteller om et velvillig og tolerant bygdesamfunn som ikke uten grunn ønsker å ødelegge for aktiviteter og tiltak som settes i gang. Dette er også noe vi kjenner igjen fra seksjon 5.1 og 5.2, da bygda erkjenner virksomhetsetableringer og personer som ønsker å bidra til bygdefellesskapet, og folk med tiltakslust blir heiet frem. Overnevnt sitat forteller videre at dersom det skjer noe som *direkte skjærer* folk i øynene og *går på tvers* av det de egentlig vil, så reagerer bygdesamfunnet, og det var nettopp det som skjedde når trondheimsfirmaet Budalstolen AS redesignet den originale budalsstolen. Avisoverskrifter fra den tiden saken ble kjent gjenspeiler hvilke lokale reaksjoner denne saken skapte, og budalingene ville heller banne i kirka enn å se at det ble produsert en moderne versjon av den folkekjære stolen, jfr. avsnitt 4.2.2. Nyetableringen og tradisjonsbryteren skriver seg med andre ord inn i den lokale diskursen på en slik måte at det å skulle bli funnet verdig og legitim, virker uoppnåelig.

Det er to helt forskjellige produkter, og hvis de skulle selge begge produktene, så ville det blitt vanskelig å forklare hvorfor den ene var så mye dyrere enn den andre. Fordi de (refererer her til trondheimsfirmaet) sa hele tiden at det var en stol som var lik budalsstolen, og at den kunne selges til halv pris, og at det var ikke et godt utgangspunkt for salg. Tidligere næringsjef i Midtre Gauldal kommune

Den tidligere næringsjefen i Midtre Gauldal kommune betrakter den originale budalsstolen og den redesignede som to helt forskjellige produkter. I henhold til funn i seksjon 5.1 knytter budalsstolen lokalbefolkningen til en håndverkshistorie og et arbeidsfellesskap med utspring i en dugnadsbasert kultur og mentalitet. Stolen som sådan er en fysisk gjenstand som gjenspeiler denne immaterielle kulturarven, og har således etterlatt seg et «fotavtrykk» som legger føringer for framtidige handlinger. Her kan man dra paralleller til Stræte (2006), da framtidige handlinger påvirkes og utvikles av fortidas handlinger. For selv om budalsamfunnet både har immaterielle og materielle ressurser som tilsier at endring og utvikling i allerede etablert næringsliv er mulig, har de lokale entreprenørene i denne studien heller tro på ei moderat utvikling. På spørsmål om næringslivet i Budal kommer til å endre og utvikle seg i fremtiden, svarer innehaveren av Svoldal Trapp AS følgende;

Jeg tror mye kommer til å foregå på gammelmåten, liksom bare beholde de håndverkstradisjonene som har vært. For noen stor masseproduksjon av ting blir det aldri her oppe i Budal. Det blir liksom bare å holde de gamle håndverkene i hevd, og det er ikke dumt det for det er jo litt i vinden, og jeg tror folk er villige til å betale litt ekstra for en budalsstol som er gjort på gammelmåten sammenlignet med en som er produsert på en storfabrikk.

Innehaver Svoldal Trapp AS

I henhold til overnevnt sitat vil det aldri bli noen stor masseproduksjon i Budal, og ifølge de lokale entreprenørene er dette noe de verken forventer eller Budal som bygd har forutsetninger for å klare. Slik jeg ser det, er det heller ingen som har ambisjoner eller interesse for å ekspandere i noen særlig grad. Folket i Budal er heller interessert i at aktiviteter og tradisjoner i hovedtrekk skal utrettes slik som det har blitt gjort i generasjoner. Samtidig har lokalbefolkningen ei felles forestilling om at det fremdeles er nødvendig å gjøre ulike tilpasninger hva gjelder modernisering og arbeidsliv. Herunder kan trappefabrikken Svoldal Trapp AS trekkes frem som et eksempel, da bedriften for noen år tilbake anskaffet et topp

moderne produksjonsutstyr. I tillegg begrenses utviklingen av håndverksbaserte mikrobedrifter av mangel på rekrutter, da det er nedgang i interessen for faget blant unge.

I lys av den moderne samfunns- og næringsutviklingen betraktes endring og modernisering som en avgjørende faktor dersom et lokalsamfunn fortsatt skal eksistere (Haugen & Villa, 2017). Samtidig medfører nyskaping brudd med etablerte fellesskap, praksiser og eierskap (Brandth et al., 2011). Det nyetablerte trondheimsfirmaet Budalstolen AS resulterte i et brudd med det tradisjonelle håndverket. Å gå nærmere inn i denne etableringen kan avsløre hvilke diskursive formasjoner og handlingsrom som frembringes, og hvilke verdier og normaliteter som utfordres, jfr. Førde (2010).

Den lokale produksjonskonteksten

Parallelt med framveksten av det trebaserte håndverket som lokal nærings spesialisering i Budal, har institusjonaliserte normer og praksiser formet den entreprenørielle aktiviteten. Funn i seksjon 5.2 viser at de av entreprenørene som utfordrer tradisjonene, men samtidig klarer å spille på lag med disse iboende lokale verdiene, blir funnet verdig og forankres i den lokale sosiale og kulturelle strukturen. Likedan viser funn i avsnitt 5.2.1 at kjennskap til bygdekonteksten vil kunne gi et konkurransefortrinn. Det trebaserte håndverket i Budal er knyttet til den lokale bygdekonteksten i Budal, og de som ligger utenfor har derav ikke de samme forutsetningene for å kjenne de lokale mekanismene og den lokale diskursen. Dette poenget kjenner vi igjen fra studien til Piore og Sabel (1984) hva gjelder fleksibel spesialisering i industrielle distrikt, har aktørene som driver med masseproduksjon liten kunnskap om konteksten, de lokale forholdene forøvrig og hvilke produksjonsbetingelser som gjelder.

I sitt arbeid med etableringene av merkevaren Lofotlam, erfarer G. A. Karlsen (2010) at omstilling fra en tradisjonsbundet næringsvirksomhet til moderne markedstenkning som regel blir møtt med skepsis. Desto viktigere er det å kjenne til folka og likedan konteksten du skal etablere deg i. Videre påpeker G. A. Karlsen (2010) at dersom man skal bruke stedsnavn i merkevarebyggingen, må omstillingsprosessen forankres lokalt, mobiliseringen må skje innad i lokalsamfunnet, produsentene må få lov til å være delaktige i hele prosessen og man må ha samme forventninger til produktet som skal leveres (G. A. Karlsen, 2010).

I forhold til saken med de to designerne og Budalstolen AS, det som jeg synes var så dumt i denne saken, var at de laget en etterligning av budalsstolen. Det likte jeg veldig dårlig. Det var rett og slett å stjele noe som hørte til her oppe i Budal, men har de heller gått inn og hjulpet dem med å selge den opprinnelige budalsstolen, det har vært kjempefint, men ikke lage noe helt annet produkt og selge det og kalle det budalsstolen. Det skar seg for meg i alle fall. Tidligere næringslivsleder og lokal ildsjel

I henhold til overnevnt sitat opplevde folket i Budal at trondheimsfirmaet Budalstolen AS kom inn og stjal noe som tilhørte bygda. I denne sammenheng kunne det heller være fornuftig av trondheimsfirmaet å heller gå strategisk inn i budalssamfunnet og samarbeidet med lokalbefolkningen om en felles omstillingsprosess. I stedet ble etableringen møtt med sterke reaksjoner, men denne motstanden kunne i større grad vært unngått dersom trondheimsfirmaet hadde inngått et uformelt samarbeid med lokalbefolkningen i Budal. Dette er i tråd med teorien til Brandth et al. (2011), da lokal motstand svekkes når man inngår et samarbeid med gjensidighet som utgangspunkt.

Håndverkets faglige forankring

Det er jo det gamle håndverket da som ligger i bunn og grunn hele tiden. Det er det jo på trapper og, jeg lærte jo på gammelmåten av min far. Vi tegnet trappene ned på gulvet i full målestokk på gråpapir på den tiden. Innehaver Svardal Trapp AS

I henholdt til overnevnt sitat er det fremdeles entreprenører i Budal i dag som baserer sin virksomhet på den lokale fagtradisjonen og håndverkskompetansen. Selv om framveksten av digitale løsninger i større grad har påvirket og forenklet måten ting gjøres på, så ligger den gamle håndverkerekunnskapen som en grunnleggende forutsetning for dagens produksjonsmetode hva gjelder trearbeid. Funn i avsnitt 5.1.3 viser at den lokale kunnskaps- og ferdighetsakkumulasjon i Budal domineres av en syntetisk kunnskapsform, hvor læringen skjer gjennom praksis, jfr. Isaksen og Asheim (2008). Her kan man dra paralleller til taus kunnskap og Maskell og Malmberg (1999), da denne kunnskapsformen er bundet til konkrete handlinger i en bestemt kontekst (Maskell og Malmberg (1999) i: A. Karlsen & Isaksen, 2008).

I rapporten «Kulturhåndverk – avtrykk fra fortiden, uttrykk for øyeblikket, grunnlag for framtiden» påpeker Festervoll (2008) viktigheten av at *totalkunnskapene* i et håndverk læres og formidles, herunder kulturen og historien, dersom tradisjonelt håndverk skal gjenskapes i nye former. Denne forståelsen legger også innehaveren av trappefabrikken til grunn hva gjelder dagens håndverksproduksjon.

Det hører jeg de sier med budalsstolen, slikt gammelt håndverk, det er viktig å lære det på gammelt vis iallfall, selv om du produserer det på en mer moderne måte i dag, så er det viktig å ha den gamle kulturen og den kunnskapen i bunn. Det er veldig viktig. Innehaver Svardal Trapp AS

Når det gjelder trondheimsfirmaet Budalstolen AS og den redesignede budalsstolen, ble den utviklet på bakgrunn av kunnskap knyttet til industridesign, jfr. avsnitt 4.2.2. I likhet med teorien til Isaksen og Asheim (2008) hva gjelder kunnskapsformer, baseres trondheimsfirmaet seg i større grad på analytisk kunnskap der kunnskapen er tilgjengelig for allmenheten og nedtegnet. Denne kunnskapsformen fokuserer i større grad på kreativitet og nyskaping, og favner dermed i mindre grad den kulturen og historien som ligger i utførelsen av et håndverk. En kunnskapsform som analytisk utelukker vil altså utelukke den historiske og kulturelle verdien som ligger i utførelsen av den originale budalsstolen. Dette er verdier som knytter seg opp mot stolens utforming, som består av mange ulike deler bestående av tremateriale. I henhold til seksjon 5.1 er det en lang og kompleks håndverkshistorie som ligger bak stolens utforming, og da trondheimsfirmaet lanserte den nye stolen, fikk denne immaterielle kulturarven med en kilde til identitet, ingen plass og verdi.

De opparbeidede håndverksferdighetene og den lokale næringsspesialiseringen ble utelatt, og sånn jeg ser det favner ikke den kunnskapsformen som ligger til grunn hos trondheimsfirmaet, den bygdeidentiteten som kan knyttes opp mot det trebaserte håndverket. I forlengelsen av dette resonnementet kan det her trekkes linjer til den lokale reaksjonen i Budal etableringen skapte som kom tydelig frem i media. Valg av materiale og utforming av stolen var det folket i Budal reagerte sterkest på, jfr. avsnitt 4.2.2. Sånn jeg ser det ligger mye av identiteten til folket i Budal nettopp i utførelsen av håndverket og den historien og kulturen det innebærer. Nyskapingen skrev seg således inn i bygdas håndverkshistorie, en historie som lokalbefolkningen og bygdesamfunnet i Budal identifiserer seg med.

5.3.2 Industriell masseproduksjon ved eget initiativ

I forlengelsen av saken om etableringen av Budalstolen AS kan det trekkes paralleller til den tidligere budalsbedriften Budalshjerte AS. For å effektivisere produksjonen og samtidig redusere produksjonskostnadene, besluttet Budalshjerte AS i sin tid å sette bort selve produksjonen til Øst-Europa. I dette tilfellet ble altså beslutningen om industriell masseproduksjon, i et lavkostland som lokasjon for produksjon, tatt på eget initiativ. Produktdesign og utvikling av prototyper skulle imidlertid skje i Budal, og det ble argumentert for at kvaliteten på strikkeproduktene skulle bli tilsvarende karakter som ved lokal produksjon. Bedriften kom deretter i kontakt med en produsent i Øst-Europa, bestilte og mottok sin første leveranse, men der sa det imidlertid stopp og Budalshjerte AS gikk tilbake til sitt opprinnelige produksjonsapparat. Ved spørsmål om hvorfor Budalshjerte AS valgte å hoppe av, har vedkommende følgende tanker:

Jeg tror kanskje de så litt for mye på det at det skulle lages lokalt i Budal, og at det med å lage det en annen plass, da var det ikke riktig å kalle det Budalshjerte. Tidligere næringslivsleder og lokal ildsjel

I forhold til saken med trondheimsfirmaet Budalstolen AS kan det her trekkes følgende paralleller til Budalshjerte AS; lavkostland som lokasjon for produksjon og bruk av navnet «Budal». Lavkostland ble valgt på bakgrunn av effektiviserende og økonomiske faktorer. Det er faktorer som kan sies å ligge til grunn for valg av lokasjon hos begge firmaene. Det som imidlertid er mer interessant er akkurat hvorfor bruken av navnet «Budal» skaper reaksjoner. I henhold til overnevnt sitat kan det nesten virke som at virksomheten Budalshjerte AS angret på valg av navn, da virksomheten besluttet å sette bort selve produksjonen til Øst-Europa. For som sitatet over forteller, er det å bruke navnet med mindre produktet er laget lokalt som får budalingene til å reagere. Den samme reaksjonen møtte også trondheimsfirmaet når de offentliggjorde sitt firmanavn, jfr. avsnitt 4.2.2.

5.3.3 Samarbeid med eksterne aktører

Som beskrevet i avsnitt 4.2.2 ble de lokale stolprodusentene i Budal invitert til å ta del i trondheimsfirmaets handelsportal, hvor markedsføring og salg skulle være en del av samarbeidet. Siden det er en signifikant nedgang i antall lokale stolprodusenter i Budal, kunne det tenkes at et slikt samarbeidstilbud ville være forlokkende for aktørene i Budal. Aktørene i

Budal kunne dratt nytte av den kommersielle delen og kanskje fått økt salget av stolen, mens trondheimsfirmaet kunne dratt nytte av den faglige håndverksdelen som produsentene i Budal besitter. Budalingene kunne derav i større grad fokusert kun på selve produksjonen, men overlatt profilering, salg og markedsføring til trondheimsfirmaet. Et samarbeid som altså begge parter kunne dratt nytte av. Dette poenget kjenner vi igjen fra Brandth et al. (2011), da et forhold bygget på gjensidighet hvor begge parter kan dra nytte av etableringen kan svekke den lokale motstanden. Samtidig viser funn i 5.1.6 at budalingene er åpne for å samarbeide. Ved spørsmål om hvorfor de lokale aktørene valgte bort å inngå noe samarbeid, svarer den tidligere næringslivslederen og den lokale ildsjelen følgende:

Det er mitt, det skal være mitt, man skal liksom ikke la andre komme inn i dette her. Budalingene har ikke lyst å slippe noe fra seg. De føler de skal ha fullt herredømme over det som foregår. Da er vi inne på det at man skal verne om sitt eget, de er redde for å tappe «know-how» til andre. De låser seg litt for mye inne. Tidligere næringslivsleder og lokal ildsjel

I henhold til overnevnt sitat har folket i Budal ikke lyst til å slippe noe ifra seg, da de mister kontrollen over produksjonen. Likedan reagerte folket i Budal på trondheimsfirmaets valg av lavkostland som lokasjon for produksjon, jfr. avsnitt 4.2.2. Å flytte produksjonen ut av Budal ville medføre tap av kontroll over produksjonsprosessen, og her kan det igjen trekkes paralleller til denne mentaliteten rundt dyd av nødvendighet og den nødvendigheten av å ha sosial kontroll og råde over de få ressursene bygda har. Dette poenget kjenner vi igjen fra Becattini (2017) og studien av sosio-kulturelle faktorer i framveksten av industrielle distrikt.

Budal er som tidligere nevnt et marginalt fjellbygdesamfunn med knapphet på ressurser. Her kan det trekkes paralleller til holdningen og kulturen knyttet til dyd av nødvendighet hvor de i forlengelsen av dette har utviklet en evne til å tenke i det små, som igjen kan være en fordel dersom man skal prøve å etablere noe i et bygdesamfunn som Budal. Det må være noe som er liv laga innenfor visse avgrensninger og rammer og at man derav er i bedre stand til å se de mulighetene som ligger i det små.

En evne til å stikke fingrene i jorda og ha litt den holdningen at man kan starte en plass og så ser man litt hvordan det går. Det bedre å heller startet litt i det små og heller utvikle seg etter hvert, kontra enn å gå motsatt vei.
Historiker fra Budal

Det har i Budal utviklet seg en felles og alminnelig oppfatning av at man ikke trenger å tenke stort for å lykkes, men at det er like så akseptert at man tenker smått, og at det blir en felles virkelighetsforståelse som danner grunnlag for handling. Dette kan også være en medvirkende årsak for at det er en lav terskel for å tørre å prøve å etablere seg med noe i Budal. Masseproduksjon blir således en interessekonflikt og skriver seg inn og utfordrer den lokale diskursen, da de lokale entreprenørene og bygdesamfunnet er interessert i at det holdes på et jevnt nivå hvor det skapes arbeidsplasser til bygdas befolkning. Siden trondheimsfirmaet Budalstolen AS ønsket å masseprodusere stolen var ikke entreprenørenes egeninteresse og bygdekollektivets interesser i samsvar, noe funn i seksjon 5.2 viser er viktig dersom man skal få med seg bygdekollektivet i jobben man gjør. Å opparbeide seg tillit i lokalsamfunnet er også viktig dersom man trenger å mobilisere folk, skaffe de riktige ressursene og gode samarbeidspartnere. Viktigheten av dette kjenner vi igjen fra Rønning (2010) sin studie hva gjelder nærings- og lokalsamfunnsutvikling med landbruksnettverket Grimsbu gards- og grendeutvikling som utgangspunkt.

5.3.4 Oppsummering

Fortellingen om trondheimsfirmaet Budalstolen AS viser at nyskappingsprosesser innebærer nye diskurser med forhandling om etablert praksis, verdier og identitet. I dette tilfellet ble bygdas identitet gjenstand for forhandling, og folket i Budal gikk således kollektivt sammen og uttrykte sin misnøye. Det resulterte i en åpen konflikt som i verste fall kunne havnet i retten dersom partene ikke hadde kommet til enighet, jfr. 4.2.2. Videre har det blitt trukket paralleller mellom Budalstolen AS og det tidligere budalsfirmaet Budalshjerte AS for å understreke betydningen av navnet «Budal». Firmaet Budalshjerte AS blir således en viktig referanseramme når Budalstolen AS dukker opp, og som kan forklare reaksjonsmønstre.

6 Diskusjon

På grunnlag av den empiriske analysen og det teoretiske rammeverket diskuteres her funnene. Kapitlet er strukturert rundt de to underproblemstillingene, og hvilke faktorer som kan være med å påvirke nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn diskuteres. I henhold til den empiriske analysen har det kommet frem flere faktorer som kan være av betydning. Likevel er det enkelte temaer som er mer gjennomgående enn andre, og som blir trukket frem i forklaringen av hva som påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid. Kapitlet er bygd opp av tre seksjoner, der seksjon en og to diskuterer de temaene som belyser underproblemstillingene. Avslutningsvis samler jeg hovedfunnene i en tredje seksjon, der jeg diskuterer hvordan underproblemstillingene som helhet kan besvare hvilke faktorer som kan være med å påvirke nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid.

6.1 Entreprenørskap for fellesskapet

For å forklare framveksten av det tradisjonelle trebaserte håndverket som lokal nærings spesialisering i Budal, har jeg i denne studien tatt utgangspunkt i litteraturen om industrielle distrikt. Til tross for at budalssamfunnet og det trebaserte håndverket ikke er av tilsvarende karakter og omfang som industrielle distrikt, har begrepsapparatet fra litteraturen om industrielle distrikt vært hensiktsmessig for å analysere hvilke rådende normer og praksiser som ligger til grunn for dagens entreprenørielle aktivitet i Budal. Særlig trekkes uformelt samarbeid i form av dugnad fram som en viktig og grunnleggende sosio-kulturell faktor. Lokalbefolkningen har et utstrakt samarbeid, med underliggende lokale samhandlings- og forståelsesrammer. Den første underproblemstillingen trekkes igjen frem, for å kunne diskutere den ut fra den empiriske analysen.

Underproblemstilling 1: Hvilke institusjonaliserte normer og praksiser ligger til grunn for dagens entreprenørielle aktivitet i Budal?

Overnevnt underproblemstilling handler om å finne ut hvilke institusjonaliserte normer og praksiser man finner i den entreprenørielle aktiviteten i Budal i dag. Relatert til det teoretiske rammeverket og litteraturen om industrielle distrikt, er uformelt og gjensidig samarbeid i form av dugnad trukket frem som helt sentral for den entreprenørielle aktiviteten. Bygdas historiske

hovedlinjer viser også et ustrakt samhold og samarbeid innad i bygdesamfunnet. Særlig kommer den historiske faktoren til uttrykk i produksjon av budalsstoler. Videre kommer det frem at gjensidig tillit mellom aktørene er viktig for den kollektive arbeidsinnsatsen og det gjensidighetsbaserte fellesskapet.

Historiske tilbakeblikk gir et bilde av ei fjellbygd hvor kreativitet og entreprenørskapsånd har fått rom til å blomstre. Funn i studien viser at denne holdningen fortsatt eksisterer, og bygdefolket anerkjenner etableringer følger den entreprenørielle tradisjon. Talentfulle og ressurssterke budalinger har i liten grad blitt nedtrykt, noe som kanskje fordømmene våre om bygdesamfunnet ofte tilsier at man kan bli. I stedet har bygdesamfunnet vist dem respekt og gitt dem rom til å utfolde seg. Funnet er et eksempel på at entreprenørskap og nyskaping må forstås i lys av en sosial og kulturell kontekst, og at entreprenøren ikke opptre i noe vakuum, men i nær sammenheng med sine omgivelser. Dette støttes også av litteraturen, blant annet fra Hovland (2018), Borch og Førde (2010), Mitra (2012).

I tråd med det teoretiske rammeverket trekkes samarbeid frem som en viktig faktor for dagens entreprenørielle aktivitet i Budal. Særlig kommer samarbeid til uttrykk i bygdas dugnadsvilje. Budalssamfunnets dugnadsånd blir nærmere diskutert i avsnitt 6.1.1.

6.1.1 En levende dugnadsånd

Funn i studien viser at det gjensidighetsbaserte og langsiktige bytteforholdet er viktig for budalssamfunnet. Gezelius (2016) hevder imidlertid slike forhold er noe som tilhører fortiden og ikke det moderne samfunn. I forhold til bygdesamfunnet i Budal er det lite som peker i retning av en utdøende dugnadsånd. Hovedbildet er at denne kollektive arbeidsformen, med samlende og sosialiserende funksjoner, fortsatt er sterkt representert i budalssamfunnet. I forlengelsen av dette viser funn ei homogen forståelse hva gjelder verdier, holdninger og en sterk fellesskapsfølelse, hvor sistnevnte blant annet kommer til uttrykk i «vi» - følelsen som budaling. Dette er noe som også har teoretisk forankring, og her kan Becattini (2017) samt Lorentzen og Dugstad (2011) trekkes frem som forklarende, da de påpeker verdier som kjennetegner et geografisk avgrenset område. Den sterke dugnadsånden i Budal kommer til uttrykk i ulike former. I all enkelthet kommer ånden til uttrykk i skikken ved å ta med seg proviant av ulike slag til arrangementer, jfr. avsnitt 4.1.3. En mer omfattende dugnadsform kan knyttes opp mot den kollektive innsatsen hva gjelder produksjon av budalsstoler, og her viser

dugnadskulturen seg såpass sterk at vanlige bedriftslederroller ble overflødige, jfr. avsnitt 5.1.3 og Almås (1984). Videre viser funn i studien hvordan dugnaden har utviklet seg til å bli en fast institusjonalisert aktivitet, med klart definerte normer og regler for atferd. Dugnadstradisjon er innvevd i den lokale kulturen nærmest som ei plikt, understøttet av sterke forventninger fra naboer og sambygdinger om at tradisjonen skal holdes i hevd. Her kan tradisjonen med Budal Ungdomslag, og hvordan budalsungdommer gjennom generasjoner har holdt det gående, trekkes frem som et eksempel. Videre ligger det ei forventning om gjenyting, der muligheten for å motta arbeidskraft forutsetter at man selv må møte opp når andre trenger en hjelpende hånd. Forventing om gjenyting kjenner vi igjen fra antropologen Marcel Mauss og boka «The Gift» (1990 [1950]), hvor det i flere samfunn har utviklet seg et system for utveksling og forpliktelse hva gjelder gaver. Å ikke gjengjelde blir betraktet som umoralskt, og kan i verste fall være skadelig. Videre fungerer slike gaver som et bindeledd mellom familier og blir en form for en «kontrakt» som underbygger systemet. Av den grunn føler du deg mer eller mindre forpliktet til å gjengjelde, og ifølge Mauss tjener heller disse samfunnene på å praktisere gjenyting, da det skaper og opprettholder sosiale relasjoner i et lokalsamfunn (Mauss (1950) i: Anthropology, 2016). Det kan tolkes dit hen at lokalbefolkningen har tillit til hverandre og er derfor villige til å hjelpe andre, da man vet man får gjenytelse for det siden. Slik gjensidige forpliktelser er med på å holde samfunnet sammen. I tråd med Blekesaune og Haugen (2016) har derfor dugnadsaktiviteten utviklet budalsamfunnet til å bli et sammensveiset lokalsamfunn med sterkt samhold.

Logikken med å gi og ta kommer særlig til uttrykk i bygdas åpenhet overfor innflyttere. Funn i studien viser at innflyttere blir invitert inn i lokalsamfunnet av bygda og lokalbefolkningen og blir møtt med liten grad av tilbakeholdenhet og motstand. Bygda viser seg således som åpen for aktører som i utgangspunktet ikke er en del av den sosiale og kulturelle strukturen, men som inviteres til å bli en del av den. Inntrykket jeg har fått fra mine informanter er at budalssamfunnet gjerne vil nyttiggjøre seg av de ressursene innflytterne besitter, og stritter derfor ikke imot. I stedet viser budalssamfunnet interesse overfor innflyttere og de ressursene de besitter og gir dem tillitt til å utfolde seg. Samtidig viser funn viktigheten av at innflyttere viser lokal interesse, ikke bare bruker bygda som et middel for å egen vinning og ikke gjør handlinger kun ut fra egeninteressen. Dersom handlinger ut fra egeninteressen kolliderer med budalssamfunnets interesser, blir innflytterne møtt med sanksjoner. Jeg tolker det dit hen at man skal ikke tappe bygdesamfunnet for verdier, med mindre det gis noen form for verdi tilbake, da alle må bidra for at bygdesamfunnet skal opprettholdes. For de som kjenner

bygdesamfunnet vet hva som forventes og hva som er «normalt» å gjøre. Lokalbefolkningen kjenner den lokale moralske diskursen og handler deretter.

Ser vi på budalssamfunnet og dens næringsstruktur, er Budal ei fjellbygd som i utgangspunktet er marginal i forhold til bosetting og gårdsdrift, jfr. avsnitt 4.1.1. I eldre dager var nok en begrenset tilgang på ressurser mye mer betydelig enn det den er i dag. De få ressursene bygda hadde var de i stor grad avhengig av å ha for seg selv, dersom man skulle overleve i den karrige fjellbygda. Sånn jeg ser det, henger det i budalssamfunnet igjen en dyd av nøysomhet, og budalingene vil av den grunn ha fullt herredømme over den entreprenørielle aktiviteten. Dette poenget kjenner vi igjen fra Becattini (2017), da sosial kontroll er en sosio-kulturell faktor som påvirker avgjørelsen om å sette ut eller holde igjen deler av en produksjonsprosess. Budalssamfunnet hadde i utgangspunktet knappet av ressurser, og de få ressursene de hadde var de i stor grad avhengig av. All entreprenøriell aktivitet måtte derav holdes seg innenfor et visst handlingsrom slik at det ikke tappet samfunnet for ressurser mer enn det det gav tilbake. Å la eksterne aktører komme inn i produksjonsprosessen vil således føre til at folket i Budal mister kontrollen over egen håndverksproduksjon.

I likhet med teorien til Belussi og Caldari (2008) hva gjelder forholdet mellom konkurranse og samarbeid, viser overnevnt dugnadskultur et sterkt samarbeidsforhold mellom lokalbefolkningen og de håndverksbaserte mikrobefordene. Funn i studien viser imidlertid en liten grad av konkurranse og konkurransepregede holdninger innad i budalssamfunnet og mellom entreprenørene og deres virksomheter. Det er kanskje her skalaforskjellen mellom Budal og store industrielle regioner gjør seg mest gjeldende. Sånn jeg ser det blir bygdesamfunnet i Budal for transparent, og den forholdsvis lille befolkningsstørrelsen gjør at det blir for få personer å kunne spille på lokalt. Videre er de sosiale relasjonene såpass nære og sterk innad i bygda at et eventuelt konkurranseforhold ville kunne få negativ effekt i form av personlige konflikter. I tillegg har det utviklet seg, slik jeg ser det, en felles forståelse om at man skal velge det lokale framfor noe eksternt, til tross for at kanskje det eksterne kan levere varer og tjenester til langt billigere priser og på kortere tid. La oss si at for eksempel Svoldal Trapp AS har gått til et firma i Trondheim og hentet tjenester derifra fremfor å bruke naboen som sitter på akkurat den samme kompetansen. De tette lojalitetsbåndene vil være hemmende for et eventuelt konkurranseforhold, da du føler deg forpliktet til å velge de/dem du kjenner i lokalmiljøet. Det entreprenørielle miljøet i Budal bærer lite preg av utvikling og/eller bevegelse, og er i større grad statisk enn dynamisk. Dette er noe som også har teoretisk forankring, og her

kan Belussi og Caldari (2008) trekkes frem som forklarende, da en hvis grad av kombinasjon mellom samarbeid og konkurranse gjør miljøet i industrielle distrikt dynamisk.

6.2 Å utfordre og bryte med den tradisjonelle entreprenørielle praksis

Ved å gå inn i konkrete nyskappingsprosesser, i brudd og forhandlinger, har det kommet frem at nyskaping utfordrer den lokale diskursen hva gjelder bruk av navnet «Budal», altså bygdeidentiteten. Overordnet sett kan man si at virksomhetsetableringen som utfordrer den tradisjonelle etablerte næringsstrukturen, er i utgangspunktet ikke funnet legitim og må derav forhandle med lokalsamfunnet om kompromisser, gi og ta. Videre ser vi hvordan brytninger med den entreprenørielle praksisen skaper reaksjoner, og ved å gå inn i slik nyskappingsprosesser kan vi avsløre slike diskursive formasjoner og de handlingsrom de frembringer. Den andre underproblemstillingen trekkes frem, for å kunne diskuteres den ut fra den empiriske analysen.

Underproblemstilling 2: På hvilken måte skriver nyskaping seg inn i lokale diskurser i Budal?

Overnevnt underproblemstilling handler om å gå inn i konkrete nyskappingsprosesser, i brudd og forhandler, for å bedre forstå hvilke verdier og normaliteter som blir utfordret. Til tross for at enkelte entreprenører prøver virksomhetsetableringer som utfordrer de næringsmessige tradisjonene, er det fremdeles det trebaserte håndverket som ligger til grunn i den entreprenørielle aktiviteten. Å bryte med tradisjoner og den idealtypiske virksomhet, for heller å basere verdiskapingen på moderne markedstenkning og moderne industriell produksjon, viser seg således å være vanskelig for bygdesamfunnet i Budal. Den felles forståelse av hvordan ting skal gjøres, hvordan kulturen skal fremstå, og hva som forventes av bygdefolket er noe som har festet seg og derav lokalt forankret.

I videre arbeid diskuterer jeg det tradisjonelle lokalt forankrete håndverket opp mot det moderne internasjonalt orienterte masseproduksjonen. Som nyskapende representerer trondheimsfirmaet Budalstolen AS noe nytt som utfordrer vante forestillinger og praksiser i budalssamfunnet. Virksomhetsetableringer viser hvordan nyskappingsprosesser skriver seg inn i ulike lokale diskurser og faller utenfor de sosiale- og kulturelle etablerte handlingsrammer, altså utenfor den

lokale etablerte strukturen. I dette tilfellet innebar det forhandlinger om praksiser, verdier og bygdeidentitet.

6.2.1 Bygdeidentitet

Etableringen til Trondheimsfirmaet Budalstolen AS har tatt utgangspunkt i den tradisjonsrike budalsstolen. Som påpekt i seksjon 4.1, har stolen en stor symbolsk verdi for budalsamfunnet og lokalbefolkningen. Ved å gå inn i denne konkrete nyskappingsprosessen til trondheimsfirmaet Budalstolen AS, har jeg funnet ut at bruk av navnet «Budal» skaper grunnlag for forhandling og lokale reaksjoner i Budal. Å bruke navnet med mindre produktet er laget lokalt er det som får folket i Budal til å reagere og setter derfor grenser for handling. Etableringen skrives seg således inn i en lokal diskurs der bygdeidentiteten står på spill. Noe som også støttes av litteraturen som er brukt, og her kan Førde (2010) trekkes frem som forklarende, da nye praksiser utfordrer etablerte verdier, normer og representasjoner av et bygdesamfunn.

Selv om stolen i dag er å betrakte mer som et hobbyhåndverk og nivået av lokal kunnskapsakkumulasjon er relativt lavt, er budalsstolen fortsatt noe som skal tilhøre budalssamfunnet og folket der. Budalsstolen har i over 200 år blitt produsert lokalt i Budal, og gitt store ringvirkninger både sosialt og økonomisk for budalssamfunnet, jfr. seksjon 4.2. Budalsstolen representerer således et lokalt uttrykk for bygdesamfunnets sosiale og kulturelle miljø og som i over 200 år har vært en identitetsmarkør for Budal. Sammen har de sosio-kulturelle faktorene som inngår i «slik gjør vi det i Budal» skapt en bygdeidentitet som knytter lokalbefolkningen til en håndverkshistorie og et arbeidsfellesskap. Budalsstolen som sådan er en fysisk gjenstand som uttrykker og gjenspeiler denne identiteten, og synliggjør kulturen og kulturarven som ligger i det trebaserte håndverket. Da trondheimsfirmaet Budalstolen AS skrev seg inn i denne lokale diskursen, begynte å modernisere og ville masseprodusere den folkekjære stolen, ble disse iboende gjenstand for forhandling og utløste lokale reaksjoner.

Funn i studien viser at bruk av navnet «Budal» var det som skapte aller med reaksjoner innad i bygdesamfunnet. Å bruke stedsnavn og stedidentitet i merkevarebygging er noe som stadig blir debattert, og herunder kan G. A. Karlsen (2010) sitt arbeid med merkevaren Lofotlam trekkes frem som eksempel. Arbeidet med å skape merkevaren Lofotlam, fra å være en lokal råvare til en kjent merkevare, beskrives som en lang og krevende omstillingsprosess. Sammenlignet med Budal og budalsstolen hadde også sauehold lange tradisjoner i Lofoten, og disse tradisjonene

har formet livet og naturen i disse områdene. Selv om Lofotlam og budalsstolen er to forskjellige produkter, kan det likevel trekkes noen likhetstrekk hva gjelder stedsidentitet som utgangspunkt for varemerkebygging. G. A. Karlsen (2010) trekker frem mobilisering innad i bygdesamfunnet og lokal forankring som helt sentralt for å lykkes i slike omstillingsprosesser. Videre er det viktig at samtlige produsenter får være delaktige i hele omstillingsprosessen slik at de får muligheten til å drøfte saken og utviklingen, samt komme med innspill i forhold til eventuelle lokale tilpasninger. På den måten vil produsentene få føle tilhørighet til prosjektet, og prosessen forankres i samtlige aktører som bidrar. Videre påpekes viktigheten at det settes realistiske mål i forhold til forventninger, og at forutsetningene hos hver enkelt produsent avklares. Dette er viktig for å skape motivasjon til å gjennomføre endringene og at det blir skapt positive holdninger til dette. I henhold til omstillingsprosessen i Lofoten ble det gitt stimulerings tiltak for å rettfærdiggjøre arbeidsinnsatsen og for å gi honorar til de som tenkte nytt (G. A. Karlsen, 2010).

Overnevnt omstillingsprosess var i stor grad nøye planlagt, og hadde utarbeidet en strategi som de forholdt seg til. Dersom man sammenligner denne prosessen med Budal, budalsstolen og etableringen av trondheimsfirmaet, ser vi en helt annen mobiliseringsprosess. Her foreligger det ingen strategi, og budalingene ble selv overrasket når de fant ut om etableringen. Til tross for at samtlige lokale stolprodusenter ble invitert til å samarbeide med trondheimsfirmaet, viser funn i studien at folket i Budal er lite mottagelig for å la eksterne komme inn i håndverksprosessen. Dette gjør det vanskelig for den andre parten å gjøre lokale tilpasninger, da man har liten eller ingen kunnskap om hva som faktisk gjøres lokalt hva gjelder de ulike produksjonsfasene. I disse fasene ligger det også en kunnskapsform som er bundet til konkrete handlinger og en bestemt kontekst, og vi har det vi kaller taus kunnskap, jfr. Isaksen og Asheim (2008), og for å tilegne seg og identifisere den kunnskapen som ligger i utførelsen av budalsstolen forutsetter derfor observasjon av selve handlingen, jfr. J. Karlsen (2008). Det ble derav vanskelig for trondheimsfirmaet å tilegne seg den lokale håndverkskunnskapen i Budal, da de ikke var interessert i å inngå noe samarbeid. I tillegg er håndverk og masseproduksjon to kontrasterende produksjonsformer som bryter med hverandre, jfr. Piore og Sabel (1984). Videre påpekes viktigheten av å sette realistiske mål i forhold til forventninger og forutsetninger. Dersom man sammenligner trondheimsfirmaet og de lokale stolprodusentene i Budal, har de helt ulike forventninger og forutsetninger. I Budal viser funn at de ikke har noen interesse for å øke produksjonsvolumet noe særlig, og de har heller ingen forutsetninger for å kunne klare det i dag, både med tanke på beliggenhet og tilgangen på kvalifisert personell innenfor

håndverksfaget. Mangel på lokal forankring kan være en medvirkende årsak for at etableringen til trondheimsfirmaet ikke ble funnet legitim. Etableringen til trondheimsfirmaet førte imidlertid til mobilisering innat i budalssamfunnet, og her kan arbeid i forbindelse med registrering- og fotograferingsarbeid, igangsetting av kurs og bygging av den gedigne budalstolen, jfr. avsnitt 4.2.1, trekkes fram. Slik jeg ser det ble de nok mer bevisste rundt egen bygdeidentitet når noen begynte å røre ved tradisjonene.

6.3 Fra tradisjonelt håndverk til moderne markedstenkning

For å oppsummere har vi sett hvordan institusjonaliserte normer og praksiser legger føringer for dagens entreprenørielle aktivitet i Budal. Selv om enkelte entreprenører prøver virksomhetsetableringer som utfordrer og bryter de næringsmessige tradisjonene, er det fremdeles det trebaserte håndverket som utgjør grunnlaget for omtrent all entreprenøriell aktivitet i Budal i dag. Som Stræte (2006) argumenterer for, legger de historiske hendelser sterke føringer for nåtidige kommende handlinger. Ved å trekke inn Dicken (2015) sin forståelse av begrepet stiavhengighet og dets betydning for dagens entreprenørielle aktivitet i Budal, kan vi undersøke betydningen av budalssamfunnets historiske arv og hvordan det legger føringer og påvirker nyskaping. Dersom en bestemt type handling gjentas over tid og blir en rutine, forsvinner etter hvert behovet for en uttalt begrunnelse for hvorfor du akkurat handler slik som du gjør. Ingen stiller spørsmål ved din handling, da den er innlysende, uten noen form for uenighet, og det har blitt utviklet det Stræte (2011) kaller for konvensjoner. I tillegg til konvensjoner, kan også normer og praksiser danne et «fotavtrykk» for en bestemt type handling, og dette danner føringer for hvordan handlingene utspiller seg i framtiden i den gitte konteksten, jfr. Stræte (2006). De tradisjonelle entreprenørielle handlingene i Budal har i denne studien blitt oppsummert i metaforen «slik gjør vi det i Budal», og de handlingene som ikke inngår her, blir betraktet som utilstrekkelige. De handlingene som inkluderes i denne metaforen har altså dannet et fast spor for hvilke entreprenørielle handlinger som blir akseptert og ikke i budalssamfunnet i framtiden. Dette poenget kjenner vi igjen Flø (2008) sin studie av hvordan elgjakta har blitt kulturelt forankret og derav dannet en «sti» for fremtidige handlinger. I tråd med dette har metaforen «slik gjør vi det i Budal», skapt en «sti» for fremtidig entreprenøriell handling.

Funn i seksjon 5.3 viser imidlertid at endring og utvikling i den tradisjonelle entreprenørielle praksisen i Budal er vanskelig å gjennomføre, og handlingene som inngår i «slik gjør vi det i Budal» har derav lagt sterke føringer for fremtidig handling. De institusjonaliserte praksisene og normene fungerer således som en treghet i endrings- og utviklingsprosesser, og gjør det tidkrevende å forandre innarbeidede handlingsmønstre. Dette er noe som har teoretisk tyngde, og her kan Dicken (2015), A. Karlsen og Isaksen (2008) og Stræte (2006) trekkes frem som forklarende, da en regions historiske arv kan være en forklarende faktor for fraværet av endring og utvikling. I forlengelsen av dette kan det tolkes det dit hen at Budal og det trebaserte håndverket har kommet i en negativ «lock-in», og eksterne endringer blir derav avvist, jfr. Dicken (2015).

Funn i studien viser en liten grad av konkurranse blant de lokale entreprenørene og de håndverksbaserte mikrobedrifter i Budal, og i tråd med teorien til Belussi og Caldari (2008) kan mangel på konkurranse gjøre det entreprenørielle miljøet mindre dynamisk. Bedriftene i dette miljøet kan imidlertid komme seg ut av den negative innlåsing, dersom de får tak i og anvender læring og kunnskap som er ervervet utenfor lokalsamfunnet, jfr. Martin og Sunley (2006). Videre viser funn i studien nære personlige og forretningsmessige relasjoner mellom de lokale entreprenørene i Budal. Tidligere, når budalsstolproduksjonen var på sitt mest produktive, var kanskje disse tette båndene enda sterkere, da de i større grad var adskilt fra storsamfunnet, men funn i studien forteller fortsatt om tette lojalitetsbånd hvor du mer eller mindre føler deg forpliktet til å velge de/dem du kjenner i lokalmiljøet fremfor noen eksterne dersom noe skal utrettes. Samtidig viser funn i studien at det ligger ei latent forventning om gjenytning, som gjør terskelen enda høyere for å ikke inngå samarbeid med noe fra bygda. Slike nære relasjoner og nettverk kan således hindre at nye idéer og ny kompetansen, akkumulert utenfor bygdesamfunnet, får komme inn og kan være en forklarende faktor for hvorfor bedriftene har havnet i denne negative innlåsing. Dette er også noe som har teoretisk forankring, og her kan A. Karlsen og Isaksen (2008) trekkes frem som forklarende. I dette tilfellet kan også nære relasjoner være en forklarende faktor for bedriftenes negative innlåsing. Samtidig viser funn i studien at innflyttere blir tatt imot åpne armer, og budalssamfunnet vil gjerne nyttiggjøre seg av de ressursene de besitter. Disse innflytterne besitter kunnskap og erfaringer som er generert utenfor budalssamfunnet. I forlengelsen av dette resonnementet og i tråd med teorien til Martin og Sunley (2006), ville kanskje dette ha vært en fin og på en måte en «gratis» mulighet til å tilegne seg ny læring og kunnskap, og på den måten kommet seg ut av den negative innlåsing. Funn i studien viser imidlertid at innflyttere også, på lik linje med

lokalbefolkningen, må handle innenfor rammene av de institusjonaliserte normene og praksisene som ligger i strukturen «slik gjør vi det i Budal». Dette reiser spørsmål om hva som må til for at etablert praksis i et bygdesamfunn som Budal skal brytes, og på den måten åpne i større grad opp for nyskapende handlinger.

6.3.1 Legitimitet og illegimitet

I henhold til studiens funn, representerer tradisjonshåndverket og trondheimsfirmaet Budalstolen AS, med moderne industrielle produksjonen, to ytterpunkter i forhold til det å oppnå legitimitet blant lokalbefolkningen og bygdesamfunnet. I studien kommer det frem at entreprenører som velger å følge bygdas entreprenørielle tradisjon blir støttet opp av lokalsamfunnet og møter liten grad av lokal motstand. I henhold til seksjon 5.1 opererer entreprenørene innenfor den etablerte rammen av institusjonaliserte normer og praksiser, altså innenfor strukturen til «slik gjør vi det i Budal». Virksomhetsetableringen blir av bygda og lokalbefolkningen funnet verdig og derfor legitim. I henhold til avsnitt 4.2.1 er dagens stolproduksjon å betrakte mer som et hobbyhåndverk, og stolen har heller ikke den samme nytteverdien sammenlignet med da produksjonen ble betraktet som ei viktig tilleggsnæring for bøndene i Budal. Det opprinnelige behovet som stolproduksjonen skulle dekke er altså borte, og stolen er i dag å betrakte mer som et bygdesymbol og varemerke for Budal. Likevel viser funn at den iboende praksisen og de handlingene knyttet til det trebaserte håndverket som lokal næringsspesialisering, er institusjonalisert og derav fått en sterk lokal forankring. Ifølge Aarsæther (2016) kan slike institusjonaliserte praksiser føre til treghet, og i Budal er, slik jeg ser og samtidig satt litt på spissen, en hemske for nyskaping da nye handlinger ikke kommer igjennom og får laget et brudd i de etablerte praksisene. For dersom det skal skje nyskaping, må det det etablerte bli brutt, jfr. Brandth et al. (2011).

De lokale entreprenørene i denne studien forteller om et bygdedyr som er lite fremtredende og har hatt liten påvirkningskraft på deres virksomhetsetablering. Dette gjelder både virksomhetsetablererne som både følger og utfordrer den entreprenørielle tradisjon. På bakgrunn av dette kan en si at brytninger, hvor sanksjoner kommer til uttrykk i metaforen bygdedyret, påvirker i liten grad nyskaping i budalssamfunnet. Bygdedyr-metaforen er i tillegg noe individualiserende, men som funn i den empiriske analysen viser får mer eller mindre alle som ønsker å etablere noe lov til det, uten at bygda og/eller lokalbefolkningen viser noen form for reaksjon. Videre viser funn at entreprenører som velger etableringer som utfordrer de

entreprenørielle tradisjonene, må forhandle med lokalsamfunnet om kompromisser, da etableringene i utgangspunktet ikke er helt legitime. Eksemplet med lokal kjøttproduksjon bryter imidlertid med denne tradisjonen, men får aksept da bedriften handler innenfor rammene av «slik gjør vi det i Budal». I likhet med teorien til Brandth et al. (2011) hva gjelder forhold bygget på gjensidighet, er det også i Budal en uskreven regel om å bruke mest mulig lokalt næringsliv og kultur i sin virksomhet. Funn i studien viser at bruk av lokale fellesressurser i bygda krever at du må gi noe tilbake. Dette ser vi for eksempel i forbindelse med kjøttforedlingsbedriften FUMO AS, hvor bygda stiller natur og menneskelige ressurser til disposisjon mot at bedriften bidrar til lokal verdiskaping i form av arbeidsplasser og ny drift i tidligere fraflyttet fabrikklokale. FUMO AS er i utgangspunktet ikke helt legitime, men siden bedriften bruker lokalt næringsliv og kultur i sin virksomhet, svekkes den lokale motstanden og blir funnet verdig og legitimt, jfr. (ibid.). Samtidig ligger bygdedyret som en hengende skygge, og passer på slik at endringene skjer innenfor den etablerte rammen av institusjonaliserte normer og praksiser. Det kan altså skje en hvis nyskaping også næringsmessig innenfor institusjonaliserte rammer, men dersom normene og praksisene brytes, vil bygdedyret vise seg frem (Flø, 2008).

7 Konklusjon

Med utgangspunkt i det teoretiske rammeverket, den empiriske analysen og diskusjonen kan det trekkes enkelte linjer til faktorer som påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn som Budal, i møte med nyere tid. For å finne nærmere forklaring på det trebaserte håndverket som lokal næringsspesialisering i Budal har jeg i denne studien, med utgangspunkt i artikkelen til Belussi og Caldari (2008), gått til litteraturen om industrielle distrikt og arbeidet til Alfred Marshall (1919/1920), og økonomene av den såkalte Cambridge-skolen. I forklaringen av det Marshallske industrielle distrikt legges det særlig vekt på den geografiske konsentrasjonen av bedrifter. Når det gjelder Budal finner jeg, som en gjennomgående faktor, et tett tillitsbasert samarbeid mellom de lokale entreprenørene. Samtidig er Budal et kompakt og transparent bygdesamfunn, med nære og uformelle sosiale bånd mellom lokalbefolkningen. Av den grunn er det vanskelig å skille det private og profesjonelle forholdet mellom entreprenørene fra hverandre, da inntrykket jeg har fått er at de omgås vel så mye på bakgrunn av privat initiativ som profesjonelt. Her kan det trekkes linjer til Putnam (2000) og begrepet sosial kapital, da deltakelse i felles aktiviteter utvikler sammensveidede lokalsamfunn som er tuftet på gjensidig støtte og tillitt (Putnam (2000) i: Blekesaune & Haugen, 2016). I henhold til Blekesaune og Haugen (2016) kan den sosiale kapital betraktes som limet. I Budal betraktes blant annet det lokale lag- og foreningslivet som limet, det som holder lokalbefolkningen sammen. Hovedinntrykket er likevel at evnen og viljen til å samarbeide med andre aktører innad i bygda er tilstede. Den åpenheten innad hva gjelder samarbeid, kommer særlig til uttrykk i bygdas dugnadsvilje – noe jeg vender tilbake til. I henhold til beskrivelsen av budalss Stolproduksjonen, jfr. seksjon 4.2, viser også bygdas historiske hovedlinjer et utstrakt samarbeid innad i bygdesamfunnet. Her kan litteraturen knyttet til det Marshallske industrielle distrikt trekkes frem som forklarende, da forekomst av mange bedrifter innenfor et geografisk avgrenset område åpner opp for samarbeid dem imellom (Belussi & Caldari, 2008).

Budalssamfunnets sterke samhold og samarbeid kommer, som tidligere nevnt, særlig til uttrykk i bygdas dugnadsvilje. Bygdas dugnadsånd og dets institusjoner med felles samhandlings- og forståelsesrammer, utgjør en utstrakt form for uformelt samarbeid innad i budalssamfunnet. I Budal viser funn at det er små sosiale forskjeller og lokalbefolkningen er i stor grad jevnstilt, da alle blir ansett som likeverdige bidragsyttere til bygdesamfunnet. Samtidig ligger det ei latent holdning av forventninger blant lokalbefolkningen om at samtlige i bygda skal slutte opp om

og bidra til fellesskapet, enten det er relatert til næringsliv eller i sammenheng med sosiale aktiviteter. Å skape arbeidsplasser, som igjen vil sikre bosetting og rekruttering til bygdesamfunnet, vil således være et bidrag til fellesskapet. Her blir det fremmet krav om deltakelse til innflyttere, på lik linje med lokalbefolkningen. Forventingene til deltakelse kommer særlig til uttrykk i holdningene relatert til Budal Ungdomslag og dets eksistens, som vist i avsnitt 5.1.5. Her kan Storper og Salais (1997) sin konvensjonsteori trekkes frem som forklarende med tanke på den felles forståelsen av hva som forventes av hver enkelt aktør i den gitte handlingen (Storper og Salais (1997) i:Stræte, 2011). Som et resultat av en sterk dugnadsånd, viser funn at den individualistiske typiske ildsjelen er mindre fremtredende i Budal. For dersom formålet med aktiviteten er viktig nok og lokalbefolkningen ser det vil gagne bygda, stiller lokalbefolkningen opp uten at det trenger å være en ildsjel som trekker så veldig i trådene – folket i Budal drar i stedet lasset sammen.

Min konklusjon er derfor at folket i Budal har en felles oppfatning, forventning og mål hva gjelder bygda og bygdefellesskapet og hvordan samtlige skal bidra til at bygdas næringsliv og sosiale aktiviteter opprettholdes og holdes levende. Dette er også noe som har teoretisk tyngde, som vist avsnitt 5.1.4, og her kan Becattini (2017) og Lorentzen og Dugstad (2011) trekkes frem som særlig forklarende. Et sentralt argument fremskaffet i denne litteraturen er nettopp denne felles opplevde forståelsen av verdier, holdninger, mål og interesser innenfor et geografisk avgrenset område. I forlengelsen av dette kan vi trekke inn forståelsen og bevisstheten av dette med «vi» og «dem», hvor «vi» i dette tilfellet favner folket i Budal og «dem» er de som ligger fysisk plassert utafor bygdesamfunnet. I henhold til sistnevnte kan kommunesenteret Støren trekkes frem som et eksempel. Dette poenget kjenner vi igjen fra en studie av Almås (1984), da ei perifer plassering kan ha skapt barrierer og ei blokkerende holdning for de institusjoner som ikke ligger innenfor lokalsamfunnets sfære. Slike barrierer kan ifølge Almås (1984) være vanskelig å overvinne, og dette med «vi» kan således være en hemsko for fremtidig nyskaping og næringsutvikling i et bygdesamfunn som Budal, da eksterne aktører kan få vanskeligheter med å komme seg inn i den lokale sosiale strukturen for å gjøre eventuelle endringer.

Videre finner jeg, på bakgrunn av framveksten av det trebaserte håndverket som lokal næringsspesialisering, at de entreprenørene som velger å følge denne entreprenørielle praksisen blir av bygda og lokalbefolkningen funnet verdig og legitimt. Den entreprenørielle handlingen er i tråd med de institusjonaliserte normer og praksiser, og følger således bygdas etablerte

entreprenørielle struktur, «slik gjør vi det i Budal». I henhold til seksjon 5.1. er dette noe som også har teoretisk tyngde. Her kan studien til Flø (2008) trekkes inn som fortolkende, med tanke på hvordan det over tid har dannet seg et bilde av hvilke handlinger som er legitime og ikke i det aktuelle bygdesamfunnet. Summen av disse handlingene har således dannet et fast spor for hvordan en konkret handling skal være institusjonelt forankret. I Budal har altså handlingene knyttet til det trebaserte håndverket og dets institusjonaliserte normer og praksiser fått en sterk lokal forankring.

I tillegg finner jeg at entreprenører som velger etableringer som utfordrer den entreprenørielle praksisen må forhandle med lokalsamfunnet om kompromisser, da de i utgangspunktet ikke er helt legitime. I likhet med teorien til Belussi og Caldari (2008) hva gjelder en «industriell atmosfære» viser funn i min studie at aksepten for introduksjon av nye idéer og nyetableringer i Budal, er holdninger som har utviklet seg parallelt med framveksten av det trebaserte håndverket. Her kan etablering og utvikling av sagbruk, høvleri og vannkraftverk nevnes. At det således etableres noe nytt i budalssamfunnet er derav ikke noe nytt, da dette ligger i denne «industrielle atmosfæren». Funn i studien viser at etableringene allikevel finnes verdig, såfremt egeninteressen til entreprenøren og bygdekollektivets interesser og forventninger er homogene. Her kan det trekkes linjer til Becattini (2017), da denne felles forståelsen er den viktigste egenskapen til et lokalsamfunn. Dette kommer blant annet frem i eksemplet med kjøttforedlingsbedriften FUMO AS og etableringen av Bjørkan Regnskap AS. Entreprenørens personlige forhold og bidrag til Budal har nok også vært en medvirkende faktor for at nettopp denne tradisjonsutfordreren blir funnet legitim, men for å begrense studiens omfang har jeg valgt å ikke utdype dette. Videre viser funn at virksomhetsetableringer hvor den entreprenørielle tradisjonen utfordres blir funnet verdig og legitimt, dersom det inngås et uformelt samarbeid mellom virksomhetsetablererne og bygda hvor samarbeidet er tuftet på gjensidighet – bygda disponerer fellesressurser, mens virksomheten bidrar til verdiskaping for bygdesamfunnet. Dette har også teoretisk forankring, og her kan Brandth et al. (2011) trekkes frem som forklarende, da den lokale motstanden svekkes ved at bygda og virksomhetsetablererne inngår et uformelt samarbeid.

Videre finner jeg at det å bryte med den entreprenørielle praksisen, det vil si med etablerte konvensjoner og legitimeringsregimer, fører til en mer eller mindre åpen konflikt med bygdesamfunnet og folket i Budal. Slike etableringer skriver seg inn i lokale diskurser, hvor det forhandles mellom konkurrerende perspektiv og forståelsesrammer. Etableringen bryter med

den felles forståelsen av institusjonelle normene og praksisene som inngår i «slik gjør vi det i Budal», og som en følge av sin svake lokale forankring blir etableringen ikke funnet verdig og legitimt av bygda og lokalbefolkningen. I denne studien ble etableringen av trondheimsfirmaet Budalstolen AS trukket fram for å belyse hvilken måte nyskaping skriver seg inn i de lokale diskurser med forhandlinger om normer, praksiser, verdier og bygdeidentitet i budalssamfunnet. I henhold til avsnitt 6.2.1 har fremveksten av det trebaserte håndverket og «slik gjør vi det i Budal» skapt en bygdeidentitet som knytter folket i Budal til en håndverkshistorie og et arbeidsfellesskap, og funn i studien viser at å skrive seg inn i denne lokale diskursen skaper reaksjoner innad i bygdesamfunnet. Her kan Førde (2010) forståelse av begrepet nyskaping trekkes frem som forklarende, da nyskaping utfordrer etablerte verdier og symbol i et bygdesamfunn og frembringer forhandlinger og reaksjoner.

7.1 Forskerens refleksjoner

Med dette bidrar studien til innsikt i hvilke sosio-kulturelle faktorer som påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid. Dette har jeg gjort gjennom å identifisere institusjonaliserte normer, praksiser og konvensjoner som ligger til grunn for dagens entreprenørielle aktivitet i Budal. Særlig kommer betydningen av institusjonaliserte normer, praksiser og konvensjoner frem i bygdas dugnadsånd. Praksisene og handlingene i den entreprenørielle aktiviteten har over tid blitt så vanlig og legitimt og kan forløpe uten forhandlinger og lokale reaksjoner - noe som stadfester den entreprenørielle praksisens sterke lokale forankring i Budal. I denne studien viser uttrykket «slik gjør vi det i Budal» hvor sterk påvirkning institusjonaliserte normer, praksiser og konvensjoner har for kommende nyskapende handlinger. Forhandlinger blir det først når det etablerte, «slik gjør vi det i Budal», utfordres eller brytes, noe som også understreker betydningen av institusjonaliserte normer, praksiser og konvensjoner og dets påvirkning for nyskaping. Den sterke påvirkningen kan også være en nærliggende forklaring på hvorfor akkurat budalssamfunnet i generasjoner har holdt seg såpass levende med noenlunde stabilt folketall, jfr. seksjon 4.1. Nye handlinger må rotfeste seg i ny praksis, finne ny legitimitet, altså nye konvensjoner må etableres, men så lenge budalssamfunnet og lokalbefolkningen ikke finner den nyskapende handlingen verdig og legitimt, er nyskaping krevende og vanskelig å gjennomføre i Budal. Min hovedkonklusjon, og som svar på hovedproblemstillingen, er derfor at sosio-kulturelle faktorer, i form av institusjonaliserte normer, praksiser og konvensjoner, har sterk påvirkning hva gjelder

nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn som Budal – og fungerer således som en hemske for nyskapende handlinger. Dette er noe som også har teoretisk forankring, og her kan Isaksen (2014) og Mitra (2012) trekkes frem som forklarende, da institusjonaliserte normer, praksiser og konvensjoner, kombinert med elementer fra nye virksomhetsetableringer, er forhold som påvirker nyskaping - derunder i positiv og negativ forstand.

7.2 Framtidsutsikter

Fortellingen om fjellbygda Budal kan av og til framstå som et glanset bilde av et vellykket og harmonisk bygdesamfunn. Budal har, på lik linje med andre bygdesamfunn, sine utfordringer innad. Det har heller ikke vært mitt mål å forskåne bygda mot den type negativ omtale. Mitt mål har vært å vise at et bygdesamfunn, til tross for økende sentralisering, modernisering og krav om nyskaping, kan framstå som selvsikker, iherdig og optimistiske når det gjelder egen framtid. Dersom målet om regional balanse med bærekraftige byer og sterke distrikter i framtiden skal nås, jfr. Meld. St. 18 (2016-2017), er det derfor viktig med levedyktige, sterke og bærekraftige bygdesamfunn som ser lyst på egen framtid.

7.2.1 Budalsamfunnets framtid

Et kjennetegn ved det moderne samfunnet er økt mobilitet. Framveksten av dagens teknologi har minket den geografiske avstanden, samtidig som folk flytter mer, lenger og oftere enn før (Villa & Haugen, 2016). Flytting endrer bosettingsmønsteret, og for hvert år som går, flytter en stadig større andel av befolkningen fra utkantene og til mer sentrale deler av landet (Høydahl, 2019). Folketallsnedgang i bygdene kan på sin side påvirke det sosiale miljøet og gi utslag i tilgangen på tjenester og aktiviteter. For mange bygdesamfunn kan det resultere i nedleggelse av både skole, helse- og kulturtilbud og tilgang på boliger (Wiborg, 2009). I en studie av den lokale skolen har Villa (2016) sett nærmere på hvordan lokalbefolkningen opplever skolen som avgjørende for lokalsamfunnets eksistens. Studien bygger på fortellinger fra fire bygder, der den lokale grunnskolen trues av nedleggelse. Skolens rolle for lokalsamfunnet er sentral og for mange bygder oppleves den lokale skolen som et sentrum og som gir følelsen av fellesskap, samhold og integritet. For enkeltpersoner i lokalsamfunnet kan skolen bety alt, og en eventuell skolenedleggelse vil for mange oppleves som et stort sosialt tap. Samtidig oppleves skolen som avgjørende for lokalsamfunnets attraktivitet og evne til å rekruttere nye innbyggere.

Sentralisering og nedleggelse vil derav kunne få store konsekvenser for et bygdesamfunn som Budal (ibid.).

Når det gjelder Budal og bygdas framtid vil nedgang i befolkningen og særlig blant unge, kunne få store konsekvenser for et marginalt bygdesamfunn som Budal. Dette gjelder både med tanke på å opprettholde skolen og lokalbutikken. Uten at jeg skal si det for sikkert, tror jeg nok skolepolitikken ligger der som en hengende skygge, og budalingene er nok derav mer bevisste på at dersom skolen skulle bli nedlagt er det flere nedleggelse som følger. Det kan skape ei krisebevissthet som man nettopp kan utnytte i et prosjekt for mobilisering til lokal utvikling og nyskaping. Nå er det imidlertid lite som kan gjøres på kort sikt for å motvirke slike utslag av tilfeldigheter, men så vidt meg bekjent, er det flere budalsungdommer i dag som har tatt valget om å flytte tilbake og stifte familie. Om vi skal tolke holdningene til dagens budalinger, ser framtiden derav lys ut. Samtidig skaper endringer i det moderne samfunn rom for nye muligheter for bygde-Norge og Budal. Som påpekt i avsnitt 2.1.1, ligger det i dag flere muligheter innenfor det å utnytte naturressurser og rekreasjonsområder i en næringsssammenheng. Fra politisk hold er også dette et viktig satsningsområde. I henhold til Meld. St. 18 (2016-2017) skal naturområdene bevares i form av økt verdiskaping, og det skal derfor tilrettelegges for en enklere forvaltning av utmarksressursene (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017). Den siste turistundersøkelsen til Innovasjon Norge og regionsrapporten for Trøndelag gjenspeiler også dette mulighetsområdet, da norske og utenlandske turister viser en betydelig interesse for det å oppleve naturen og fjellet, besøke nasjonalparker og oppleve dyrelivet (Innovasjon Norge & Epinion, 2018). For Budal, som både er en del av Forollhogna Nasjonalpark og der seterdalene står oppført på Landbruksdirektoratets liste over «Utvalgte kulturlandskap» i jordbruket, jfr. seksjon 4.1, vil det kunne gi grunnlag for nye handlingsrom for lokal og fremtidig næringssetting.

Videre ligger det i dag muligheter innenfor det vi kaller for kortreist mat, og vi forbrukere er i større grad opptatt av å bli kjent med matens opprinnelse. I henhold til den siste turistundersøkelsen til Innovasjon Norge og regionsrapporten for Trøndelag, viser både norske og utenlandske turister interesse for kulinariske opplevelser og matopplevelser (Innovasjon Norge & Epinion, 2018). Når det gjelder Budal og de to seterdalene, Synnerdalen og Endalen, er det fortsatt aktiv seterdrift. Begge seterdalene er lite preget av moderne teknisk inngrep, og her kan du besøke setervoller hvor melken på gammelt vis blir videreforedlet til smør, gomme og ost, jfr. avsnitt 4.1.1. For å fremme budalsamfunnets seterkultur, kan den tradisjonelle

seterdriften følgelig utnyttes og gjøres kommersiell ut over bygdas grenser. Norsk seterkultur (2017) understreker eksempelvis at seterdrifta har ei framtid i nettopp skjæringspunktet mellom næring og kultur.

I tillegg kan det unike og tradisjonelle være budalssamfunnets konkurransefortrinn i framtiden. Herunder kan håndverk, og særlig produksjonen av budalsstolen, trekkes fram. I forlengelsen av Kulturdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementets reiselivsstrategi «Noreg som attraktiv kulturdestinasjon» og eksemplet med Economusée-museum, jfr. avsnitt 1.1.1, ligger det også her et mulighetsområde for fremtidig næringsvirksomhet i Budal. På den måten kan budalingene utvikle og fremme nyskapende handlinger til sin fordel. Funn i denne studien viser imidlertid at kommersialisering av tradisjoner medfører lokal motstand. I seksjon 7.3 følger en nærmere drøftelse om hvorvidt et slikt museumskonsept vil utfordre/ bryte med håndverkstradisjonen i Budal.

Sånn jeg ser det har Budal i dag et rikt ressursgrunnlag for mulig fremtidig næringssatsing, både i form av menneskelige og materielle ressurser. Dersom budalingene klarer å se og utnytte disse mulighetene og løfte i flokk, har jeg stor tro på at optimistbygda Budal vil stå frem som et levedyktig og framtidsretta bygdemiljø i de fremtidige generasjoner - og det er kanskje der det lille ligger i forhold til Budal og budalingene; de har tro på bygda si.

7.2.2 Tradisjonshåndverkets framtid

Det finnes i dag flere nasjonale miljøer som arbeider på vegne av norsk næringshusflid og husflidhåndverkere, deriblant Norges Husflidslag (Festervoll, 2008). Denne kultur- og interesseorganisasjon er akkreditert som et rådgivende organ for UNESCO, støttes av Norsk Kulturråd og samarbeider med Norsk håndverksinstitutt og NHO Handel for å heve kompetansen og for å bedre rammebetingelsene for landets håndverkere. Norges Husflidslag hovedoppgave er å styrke den levende husflidstradisjonen her i landet - både kulturelt, sosialt og økonomisk. I tillegg til å inneha en rolle som koordinator og organisator for en landsomfattende kursvirksomhet, tilbyr Norges Husflidslag konsulenttenester hva gjelder utvikling av bedriften gjennom formidling av fagkurs og møter i nettverksgrupper. Slike møteplasser åpner opp for samarbeid og idéutveksling mellom håndverkere på tvers av regioner. Likeså satser Norges Husflidslag på barn og ungdom via satsingsprosjektet «Ung Husflid», der fokuset er å lære bort grunnleggende håndverksteknikker i håp om at det skal løfte

interessen for håndverksfaget. I 2018 ble det blant annet gitt midler fra Sparebankstiftelsen DnB til å gjennomføre kurs i tredreiing for ungdom (Norges Husflidslag, [ingen dato]).

I rapporten «Kulturhåndverk – avtrykk fra fortiden, uttrykk for øyeblikket, grunnlag for framtiden» påpeker Festervoll (2008) viktigheten av nettopp denne kunnskapsoverføringen fra tradisjonsbærere til nye utøvere, da «nyskaping forutsetter grunnleggende kunnskaper innenfor det enkelte håndverk» (Festervoll, 2008, s. 10). Kunnskap og kompetanse innenfor tradisjonelt håndverk er derfor en nødvendighet dersom man ønsker å gjenskape det gamle og gi det nytt liv i nye næringer, som for eksempel innenfor turisme og opplevelsesindustrien. Likedan utgjør det et viktig grunnlag for kreativ nyskaping, og for å sikre en fremtidig bærekraftig utvikling (Festervoll, 2008). Håndversferdigheter har også blitt satt på dagsorden i forhold til fremtidig utdanningspolitikk. Kunnskapsdepartementet publiserte i ei pressemelding i juni 2018 hvilke beslutninger som er tatt i forhold til de nye læreplanene som kommer høsten 2020. Herunder har håndversferdigheter i større grad blitt prioritert, og skal utgjøre et kjerneelement innenfor kunst- og håndverksfaget. Håndversferdigheter blir dermed en sentral del av faget, og er det viktigste og mest sentrale elevene skal lære. Blant annet skal elevene få mer tid til å lære seg å utføre et håndverk, og faget blir således mer praksisorientert (Kunnskapsdepartementet, 2018).

I avsnitt 1.1.2 påpekes tradisjonshåndverkets utfordringer knyttet til utflagging til lavkostland, kommersialisering, økonomiske årsaker som gjør det vanskelig å ta inn lærlinger og det å klare og skape lønnsomhet som et yrke. Dette er også tilfelle i Budal, da mangel på rekruttering anses som en fremtidig utfordring blant dagens tradisjonshåndverkere. I tillegg kommer store deler av trematerialet fra utlandet og flere lokale sagbruk i Budal har derav blitt utkonkurrert av import fra lavkostland. I forlengelsen av denne negative utviklingen fremmer familie- og kulturkomiteen i Innst. 282 S (2016-2017) til Stortinget, enkelte næringspolitiske som skal imøtekomme disse utfordringene. Herunder kan iverksetting av eget verdiskapingsprogram som gir økte prosjektmidler til Norsk kulturfond og flere stipendiatorordninger gjennom Statens kunstnerstipend og Norsk håndverksinstitutt nevnes. Sistnevnte gjøres for å styrke egenutviklingen og formidlingen til de som utøver tradisjonshåndverket. I tillegg skal det blant annet gjøres enklere for håndverksbedrifter å ta inn lærlinger ved for eksempel å øke lærlingtilskuddet og fritak for arbeidsgiveravgift for lærlinger (Familie- og kulturkomiteen, 2017).

Flere lokale entreprenører i Budal i dag benytter seg av de nasjonale tilskuddordningene, herunder Innovasjon Norge. Dette gjelder både entreprenører som baserer sin virksomhet innenfor det trebaserte håndverket, men også de som velger etableringer hvor denne tradisjonen utfordres. For eksempel har trappefabrikken Svardal Trapp AS fått midler fra Innovasjon Norge til å delta på Boligmessen i Trondheim, og kjøttforedlingsbedriften FUMO AS har blant annet fått pengestøtte til utbygging av nytt produksjonslokale. Begge bedriftene ser den positive verdien i slike tilskuddsordninger, og betrakter det som en god hjelper på veien. Samtidig stilles det i dag stadig større krav til dokumentasjon, og for håndverksbaserte mikrobedrifter med få ansatte kan dette være ressurskrevende jobb, og kanskje en hemsko for at man i det heletatt velger å søke om økonomisk støtte. Dette var også noe de lokale entreprenørene i denne studien poengterte og betraktet som ei utfordring. På lokalt nivå har små og mellomstore bedrifter i tillegg muligheten til å søke bedriftsstøtte via Midtre Gauldal kommune og kommunalt næringsfond (Midtre Gauldal kommune, [ingen dato]). I februar 2019 vedtok kommunestyret i Midtre Gauldal kommune utviklingsstrategien «Først til framtida», hvor fremtidige mål og planer hva gjelder utvikling av lokalmiljøene i kommunen i årene 2019-2022 ble presentert. Et overordnet mål er å utnytte optimalt de ressursene lokalsamfunnene besitter. I tillegg er begrepene innovasjon og nytenking satt høyt på dagsorden innenfor den kommunale næringspolitikken, og det skal i større grad legges til rette for og stimulere til at de begrepene realiseres i praksis. I forhold til næringsutvikling har kommunen satt seg et mål om å øke antall sysselsatte med 30 % innen år 2030-2035. For å nå dette målet skal det blant annet tilrettelegges slik at treforedlingsbedriftene i kommunen skal kunne videreutvikle seg, bli flere og større. På den måten vil det skapes nye arbeidsplasser i kommunen (Midtre Gauldal kommune, 2019). Dette er noe som også har teoretisk forankring, og her kan Rønning (2010) trekkes frem som forklarende, da støtte til mobiliseringsprosjekter kan være en ressurseffektiv måte å drive næringsutviklingsarbeid på for kommuner (Rønning, 2010).

På sine egne nettsider har Norges Husflidslag publisert et høringsinnspill til Familie- og kulturkomiteen om det nylig fremlagte statsbudsjettet for 2020. Statlige bevilgninger til satsing på immaterielle kulturarv og tradisjonelt håndverk, går ifølge Norges Husflids i en annen retning enn hva som er hensiktsmessig dersom den immaterielle kulturarven skal ivaretas og utgjøre et næringsgrunnlag i framtiden. I høringsinnspillet ytres det et ønske om at tildelingene gjennom Norsk kulturråd skal få et reelt løft. Videre påpekes regjeringens redusering hva gjelder tilskudd til studieforbundene. Foreslåtte kutt vil svekke opplæringstilbudet, samtidig som det vil føre til mindre penger til lokallagenes kursvirksomhet. Videre påpekes den

manglende satsingen på organisasjoner som får sine tilskudd via Norsk kulturfond, noe som ifølge høringsinnspillet vil føre til manglende forutsigbarhet for frivilligheten (Sjåstad, 2019).

Både UNESCO, Kulturdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet og Norges Husflidslag gir et klart signal til samfunnet om at næringshusflid, tradisjonshåndverket og handlingsbåren kunnskap er en høyt ansett nasjonal arv som vi må ta vare på, jfr. seksjon 1.1. Likedan belyses mulighetsområdet for tradisjonshåndverkets rolle i en eksisterende og fremtidig næringssammenheng og hvilke markedsmuligheter det gir. Sett utenfra eksisterer det i dag, blant aktører innen fagfeltet, en betydelig satsning over hele landet innenfor håndverksbasert næringsvirksomhet, herunder en stor grad av kompetansesatsing. Sånn jeg ser det er det i dag et gjennomgående godt arbeid som gjøres innenfor håndverksfaget, spesielt blant aktører innen fagfeltet. Herunder kan håndverksnettets «Maihaugen» trekkes frem som et eksempel, da denne aktøren har fokus på fagutvikling og kompetanseoverføring og utgjør et nettverk for museer og andre som jobber med tradisjonelt håndverk (Festervoll, 2008).

Virkemiddelapparatet forøvrig har på sin side ikke klart å fange opp dette forholdsvis smale fagområdet i like stor grad, og håndverksbaserte mikrobedrifter faller til en hvis grad utenfor. De tilskuddsordningene som finnes i dag er, slik jeg ser det, mer på et generelt og overordnet bransjemessig nivå, enn på et lavere og mer spesifikt nivå. På Innovasjon Norge sine nettsider finner du for eksempel i dag et satsingsområde innenfor kulturell og kreativ næring. Bedrifter med vekstambisjoner og potensial innenfor denne næringsvirksomheten, blir tilbydd finansielle virkemidler, kompetanseprogram og rådgivning. I tillegg blir det listet opp en rekke ulike næringsvirksomheter som inngår i dette satsingsområdet, men benevnelsen «håndverk» står imidlertid ikke oppført på denne listen. Dette til tross for at iverksettingen av tiltakene er initiert av Kulturdepartementet (Innovasjon Norge, 2018), som sammen med Nærings- og fiskeridepartementet poengterte det kommersielle potensialet til den immaterielle kulturarven i reiselivsstrategien «Norge som attraktiv kulturdestinasjon», jfr. avsnitt 1.1.1. Av hensyn til behovet for avgrensning har jeg ikke valgt å utdype dette noe nærmere, men slik jeg ser det er tradisjonelt håndverk i mindre grad synlig innenfor den nasjonale tilskuddsordningen, og tradisjonelt håndverk er en nesten usynlig gruppe i den store sammenhengen. Videre gis det i dag, slik jeg ser det, tvetydige signaler innen nyskappings- og regionalpolitikk. Det blir signalisert at tradisjonelt håndverk er noe som skal satses på, samtidig gis det signaler om at denne næringen ikke blir prioritert når budsjettforslaget legges frem. Dette er noe som kan

skape usikkerhet hos hver enkelt tradisjonshåndverker, og for dem gjelder det å gi inn i framtiden med et glødende engasjement og ei stor drivkraft.

7.3 Anbefalinger til fremtidige nyskappingsprosjekter i Budal

På bakgrunn av overnevnte konklusjoner, samt vurdering av framtidsutsikter, vil jeg avslutningsvis komme med noen oppfordrende punkter til de som eventuelt skal jobbe med mobilisering av fremtidige nyskappingsprosjekter i Budal. Herunder kan for eksempel Midtre Gauldal kommune gå inn i rollen som initiativtaker, tilrettelegger og ressurskilde.

- Invitere lokalbefolkningen til et åpent folkemøte der potensielle utviklingsmuligheter for Budal blir listet opp og diskutert i plenum. I tillegg kan det med fordel utarbeides en felles utviklingsplan for bygda og dens fremtid. Planen bør inneholde en felles visjon og felles strategier som er nødvendige for å møte fremtidige utfordringer og for at aktørene skal trekke i samme retning. Planen vil således fungere som et verktøy og hjelpemiddel for de mange aktørene i bygda, samtidig som det vil gi en felles framtid- og virkelighetsforståelse. I forlengelsen av møtet kan en intern valgt arbeidsgruppe jobbe videre med oppnevnte utviklingsmuligheter og utforming av utviklingsplan.
- Kartlegge hvilke ressurser som eksisterer i bygda per i dag, og redegjøre for hvilke utfordringer og muligheter de vil gi lokalbefolkningen og bygdesamfunnet i framtiden. Med ressurser menes her både materielle og immaterielle. Dette er også i tråd med anbefalingene til Stræte (2006) hva gjelder å gjøre utviklingsprosjekter på grunnlag av allerede etablert ressursgrunnlag, samtidig kan dette være til hinder for nyskaping siden nye impulser da ikke får muligheten til å komme inn.
- Innhente eksterne konsulenter som kan holde kurs og opplæring i profilering, salg og markedsføring av Budal som sted og de verdier som bygda besitter per i dag. Anbefalingen gjøres på bakgrunn av Martin og Sunley (2006) sin artikkel hva gjelder innhenting av ny læring og kunnskap fra utenfor regionene, og som således kan hjelpe lokale håndverksbedrifter i Budal å komme seg ut av en situasjon preget av innelåsning og stagnasjon (Martin & Sunley, 2006).

- Utarbeid en felles plattform i sosiale medier der lokalbefolkningen kan dele tanker og idéer om hva de ser for seg kan være mulige satsningsområder i fremtiden for Budal.

- Innhente erfaring fra et nærliggende fjellområde med tilsvarende ressursgrunnlag som Budal, og som tidligere har jobbet med kommersialisering av tradisjoner opp mot turismenæringen – deriblant overnatting på tradisjonell seter og såkalte Economusée-museum. Her kan fjellbygda Vingelen, som ligger østenfor Forollhogna i Tolga kommune, nevnes som et eksempel (Vingelen, [ingen dato]). Timothy og Boyd (2006) argumenterer for er kulturarvturisme et av de raskest voksende segmentene innenfor reiseliv (Timothy og Boyd (2006) i: Lyngnes, 2016), dette skaper således fremtidige muligheter for budalssamfunnet. Samtidig viser funn i denne studien at det å utfordre og/eller bryte med den rådende entreprenørielle praksis i Budal skaper reaksjoner. I dette tilfellet kan kommersialisering av seter- og håndverkstradisjoner opp mot turismenæringen møte lokal motstand. Slik jeg ser det trengs det i dette tilfelle forhandlinger sånn at handlingen blir funnet verdig og legitimt. I dette tilfelles vil det være snakk om å utnytte fellesressurser og -goder i en forretningsmessig sammenheng, og i Budal fremmer en slik handling krav av gjensidighet for å bli akseptert, jfr. avsnitt 6.3.1. I henhold Brandth et al. (2011) vil den lokale motstanden svekkes dersom det inngås et uformelt samarbeid mellom virksomhetsetablererne. La oss si at den kommersielle virksomheten har sin lokasjon i Vingelen, mens det er setervollene i Budal som skal tilby overnatting. I dette tilfellet kan for eksempel hver setervolleier som stiller sin setervoll til disposisjon få honorar i form av penger, mot at den kommersielle virksomheten i Vingelen reklamerer for budalstolen på sine hjemmesider. På den måten blir det verdiskaping i Budal, både i form av penger, men også i form av ivaretagelse av egen bygdeidentiteten (ibid.).

7.4 Videre forskning

For å begrense studiens omfang har jeg vært nødt til å foreta enkelte avgrensninger. Noe jeg gjerne skulle hatt tid til å undersøke er hvilken betydning Budal ungdomslag har hatt for utviklingen av dagens entreprenører og den entreprenørielle aktiviteten i Budal. Som nevnt i avsnitt 4.1.2 er musikk- og kulturlivet en viktig sosial felles interesse i Budal. Store deler av lokalbefolkningen har vært og er svært delaktige i det lokale lag- og foreningslivet, og således blitt eksponert for denne typen aktivitet. De av budalingene som har etablert en bedrift i voksen alder, finner man igjen som tidligere aktive aktører i både ungdomslag, Huslag, kor og korps. Budalingene har i ung alder stiftet bekjentskap med møtevirksomhet, og det å skulle administrere og lede ulike lag og foreninger. Samtidig har de i ung alder hatt muligheten til å stå på en scene og fått trent på å opptre foran et publikum, og på den måten blitt trygg i slike situasjoner. Musikk- og kulturlivet kan i så måte sies å være av betydning i rollen som pådriver og som en viktig arena for personlig utvikling i Budal.

Ungdomslagene [...] det var en liten sånn fabrikk egentlig for å få frem ungdommer. De fikk både trening og erfaring med det å hive seg fram og sitte i et styre og ha meninger. Samtidig stå for de meningene, legge dem frem og argumentere. Historiker fra Budal

I forlengelsen av overnevnt sitat hadde det vært interessant å se hvilken innflytelse ungdomslag har på de som senere i livet velger å bli entreprenører, og hvilken innflytelse det har hatt på den entreprenørielle aktiviteten i Budal. Herunder kunne man sett på om de sosiale nettverkene fra denne type aktivitet, fremdeles kan være en ressurs i en næringssammenheng og entreprenørielle handlinger i bygda. For å finne ut av dette kunne man for eksempel ha gått inn og studert protokoller med styresammensetning og ledere, og sett om man har funnet igjen de samme personene i noen innovasjonsprosjekter senere i livet. Studien kunne tatt utgangspunkt i entreprenørene i Budal, eller entreprenører fra et lokalsamfunn der man også har et aktivt ungdomslag.

Overnevnt sitatet får stå som en oppfordring til videre forskning på temaet.

Litteratur

- «Hevd». (2018). I *Store norske leksikon*. Hentet 5.mai 2019 fra <https://snl.no/hevd>
advokat.no. ([ingen dato]). Beskyttelse av forretningshemmeligheter ved jobbskifte. Hentet
8.oktober 2019 fra <https://advokat.no/forretningshemmeligheter/>
- Almås, Reidar. (1984). *Budal* Institutt for industriell miljøforskning.
- Almås, Reidar. (2016). Søkelys på globaliseringsprosesser i Frøya og Midtre Gauldal IMariann
Villa, Marit S. Haugen & bygdeforskning Norsk senter for (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 345-
366). Oslo: Cappelen Damm.
- Almås, Reidar. (2019, 17.april). Den femte landbruksrevolusjonen. Ein ny innovasjon i
landbruket er undervegs, under mange namn. *Nationen*. Hentet fra
[https://www.nationen.no/motkultur/faglig-snakka/den-femte-
landbruksrevolusjonen/](https://www.nationen.no/motkultur/faglig-snakka/den-femte-landbruksrevolusjonen/)
- Almås, Reidar, Haugen, Marit S., Rye, Johan Fredrik & Villa, Mariann (Red.). (2008). *Den Nye
bygda*. Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Alsos, Gry Agnete. (2010). Ildsjeler og samfunnsentreprenører. I Anniken Førde & Odd Jarl
Borch (Red.), *Innovative bygdemiljø : ildsjeler og nyskappingsarbeid* (s. 27-38). Bergen:
Fagbokforl.
- Andersen, Svein S. (2013). *Casestudier : forskningsstrategi, generalisering og forklaring* (2.
utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Anthropology. (2016). The Gift summary Marcel Mauss. *Anthropology*. Hentet fra
<http://anthroposts.blogspot.com/2016/06/the-gift-summary-marcel-mauss.html>
- Baxter, Jamie. (2016). Case Studies in Qualitative Research. I Iain M. Hay (Red.), *Qualitative
research methods in human geography* (4. utg., s. 130-146). Don Mills, Ontario: Oxford
University Press.
- Becattini, Giacomo. (2017). The Marshallian industrial district as a socio-economic notion,
157(1), 13-32. Hentet fra [https://www.cairn.info/revue-d-economie-industrielle-
2017-1-page-13.htm](https://www.cairn.info/revue-d-economie-industrielle-2017-1-page-13.htm)
- Belussi, Fiorenza & Caldari, Katia. (2008). At the origin of the industrial district: Alfred Marshall
and the Cambridge school. *Cambridge Journal of Economics*, *33(2)*, 335-355.
<https://doi.org/10.1093/cje/ben041>
- Berntsen, Dag Oppen. (2015). Håndverk og innovasjon. I Lennart Johansson & Bibbi Omtveit
(Red.). FORMbanken. Hentet fra [https://www.formbanken.no/form-
2/2018/5/23/hndverk-og-innovasjon](https://www.formbanken.no/form-2/2018/5/23/hndverk-og-innovasjon)
- Blekesaune, Arild & Haugen, Marit S. (2016). Lokalsamfunnets betydning for eldre i bygd og
by. I Mariann Villa & Marit S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 303-321). Oslo: Cappelen
Damm.
- Borch, Odd Jarl & Førde, Anniken (Red.). (2010). *Innovative bygdemiljø. Ildsjeler og
nyskappingsarbeid*. Bergen: Fagbokforl.
- Brandth, Berit, Haugen, Marit S. & Kramvig, Britt. (2011). Mellom vekst og bærekraft -
gårdsturisme som balansekunst. I Egil Petter Stræte & Marit S. Haugen (Red.), *Rurale
brytninger* (s. 287-308). Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Brissach, Ingrid. (2013, 23.juni). Adressa-glimt fra 1964. *Adresseavisen*. Hentet fra
[https://www.adressa.no/nyheter/adressa
noogda/article7734965.ece](https://www.adressa.no/nyheter/adressa_noogda/article7734965.ece)
- Budal. (2017). I *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/Budal>
- Budal Musikkhistorielag. (2016). *Budalens musikkhistorie* Budal.

- Budalsstolen Originalen. (2015). Den originale budalsstolen. Hentet 8.april 2019 fra <http://www.budalsstolen-originalen.no>
- Budalstolen. (2019). Budalstolen-historien. Hentet fra <https://www.budalstolen.no/pages/budalstolen>
- Cope, Meghan. (2016). Organizing and Analyzing Qualitative Data. I Iain M. Hay (Red.), *Qualitative research methods in human geography* (4. utg., s. 373-393). Don Mills, Ontario: Oxford University Press.
- Crang, Mike & Cook, Ian. (2007). *Doing Ethnographies*. London: England, London: SAGE Publications Ltd, United Kingdom, London: SAGE Publications Ltd.
- Dicken, Peter. (2015). *Global shift : mapping the changing contours of the world economy* (7. utg.). Los Angeles: Sage.
- Dowling, Robyn. (2016). Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. I Iain M. Hay (Red.), *Qualitative research methods in human geography* (4. utg., s. 29-44). Ontario: Oxford University Press.
- Dunn, Kevin. (2016). Interviewing. I Iain M. Hay (Red.), *Qualitative research methods in human geography* (4. utg., s. 149-188). Ontario: Oxford University Press.
- Eggset, Alf. (2006). *Bygda mellom fjella: grend, hus og slekt i Budalen*. Støren: Midtre Gauldal kommune.
- Eid, Marthe. (2016, 10.mars). Bygger nesten tre meter høy budalsstol. *Trønderbladet*. Hentet fra <https://www.tronderbladet.no/nyheter/2016/03/10/Bygger-nesten-tre-meter-høy-budalsstol-12258597.ece>
- Fagutvalget for Forollhogna. (2005). *Forvaltningsplan for Forollhogna Nasjonalpark*. Os.
- Familie- og kulturkomiteen. (2017). *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ketil Kjenseth, Trine Skei Grande, Andre N. Skjelstad, Ola Elvestuen og Pål Farstad om Anno 2020 – Et krafttak for den immaterielle kulturarven (Dokument 8:46 S (2016-2017), Innst. 282 S (2016-2017))*. Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2016-2017/inns-201617-282s/>
- Farstad, Per. ([ingen dato]). Design i produktutvikling. Hentet 7.mai 2019 fra <https://innovasjon.no/kort-om-industridesign/>
- Festervoll, Åse Vigdis. (2008). *Kulturhåndverk. Avtrykk fra fortiden, uttrykk for øyeblikket, grunnlag for fremtiden* (Rapport utarbeidet for Kultur- og kirke departementet). Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kkd/kultur/rapport_tradisjonelt_haandverk_april2008.pdf
- Flø, Bjørn Egil. (2008). Bygdedyret og elgen - ei stivhengig analyse av næringsutvikling i elgskogen. I Reidar Almås, Marit S. Haugen, Johan Fredrik Rye & Mariann Villa (Red.), *Den Nye bygda* (s. 371-390). Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Flø, Bjørn Egil. (2010). Bygda – forståing og implikasjonar. *Plan*, 42(05), 20-25. Hentet fra <http://www.idunn.no/plan/2010/05/art11>
- Forollhogna Nasjonalparkstyre. (2012, 10.november). Endalen. Hentet 23.mars 2019 fra <http://www.nasjonalparkstyre.no/Forollhogna/Verneomrade/Endalen/>
- Førde, Anniken. (2010). Nyskaping, brytningar og samspel. I Odd Jarl Borch & Anniken Førde (Red.), *Innovative bygdemiljø : ildsjeler og nyskappingsarbeid* (s. 155-170). Bergen: Fagbokforl.
- Gerring, John. (2004). What Is a Case Study and What Is It Good for? *American Political Science Review*, 98(2), 341-354. <https://doi.org/10.1017/S0003055404001182>

- Gezelius, Stig S. (2016). Mot et kaldere bygdesamfunn? Landbruket som samholdsøkonomi. I Mariann Villa & Marit S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 367-390). Oslo: Cappelen Damm.
- Gjerdi, Trond & Linder, Mats. (2018). Budalsstol. I *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/Budalsstol>
- Hageskal, Audun. (2015a, 23.oktober). Budalen får ikke retten til Budalstolen. *Adresseavisen* Hentet fra <https://www.adressa.no/nyheter/okonomi/2015/10/23/Budalen-får-ikke-retten-til-Budalstolen-11711171.ece>
- Hageskal, Audun. (2015b, 24.august). Budalstolen kan havne i retten. *Adresseavisen* Hentet fra <https://www.adressa.no/nyheter/okonomi/article11444185.ece>
- Hageskal, Audun. (2015c, 13.august). Denne stolen setter sinnene i kok i Budal. *Adresseavisen*. Hentet fra <https://www.adressa.no/nyheter/okonomi/article11418624.ece>
- Hansvik, Eystein Fiskum. (2017, 23.november). Économusée-samarbeidet gir varige resultater. Hentet 9.oktober 2019 fra <https://interreg.no/2017/11/economusee-samarbeidet-gitt-varige-resultater/>
- Haugen, Marit S. & Villa, Mariann. (2017). Fleksible, flytende og komplekse lokalsamfunn. I Inga Sæther (Red.). *Sosiologen*. Hentet fra <https://sosiologen.no/intervju/fleksible-flytende-komplekse-lokalsamfunn/>
- Hay, Iain M. (2016). *Qualitative research methods in human geography* (4. utg.). Don Mills, Ontario: Oxford University Press.
- Hovland, Nils Per. (2018). *Entreprenørskap og innovasjonsledelse* (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Høydahl, Even. (2019, 26.april). Mindre innvandring gir større flyttetap for mange kommuner. Hentet 4.mai 2019 fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/mindre-innvandring-gir-storre-flyttetap-for-mange-kommuner>
- Innovasjon Norge. (2018, 12. desember). Kvalifikasjoner. Hentet 7. november 2019 fra <https://www.innovasjonnorge.no/no/verktoy/mulighetsomrader/kreativnaring/kvalifikasjoner/>
- Innovasjon Norge & Epinion. (2018). *Trøndelag. Turistundersøkelsen sommeren 2018* (Regionsrapporter). Hentet fra <https://business.visitnorway.com/no/turistundersokelsen/turistundersokelsen-2018/>
- Isaksen, Arne. (2014). sosiokulturelle forhold og næringsutvikling. I *Store norske leksikon*. Hentet 5.mai 2019 fra https://snl.no/sosiokulturelle_forhold_og_næringsutvikling
- Isaksen, Arne & Asheim, Bjørn. (2008). Den regionale dimensjonen ved innovasjoner. I Bjørnar Sæther, Asbjørn Karlsen & Arne Isaksen (Red.), *Innovasjoner i norske næringer : et geografisk perspektiv* (s. 19-40). Bergen: Fagbokforl.
- Isaksen, Arne & Spilling, Olav R. (1996). *Regional utvikling og små bedrifter i Norge*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Isaksen, Arne & Trippl, Michaela. (2014). *Regional industrial path development in different regional innovation systems: A conceptual analysis*. Lund University, CIRCLE - Center for Innovation, Research and Competences in the Learning Economy. Hentet fra https://EconPapers.repec.org/RePEc:hhs:lucirc:2014_017
- Jack, Sarah L. & Anderson, Alistair R. (2002). The effects of embeddedness on the entrepreneurial process. *Journal of Business Venturing*, 17(5), 467-487. [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(01\)00076-3](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(01)00076-3)
- Johannessen, Asbjørn, Christoffersen, Line & Tuft, Per Arne. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (3. utg.). Oslo: Abstrakt forl.

- Johannessen, Asbjørn, Christoffersen, Line & Tufte, Per Arne. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt.
- Johansen, Inge. (2002). *Innovasjon og nyskaping : et samspill mellom gründere, forskere, industri og investorer*. Trondheim: Tapir.
- Johansen, Steinar & Onsager, Knut. (2017). Sentralisering og regional utvikling i Norge. *Plan*, 49(05), 32-35. Hentet fra http://www.idunn.no/plan/2017/05/sentralisering_og_regional_utvikling_i_norge
- Karlsen, Asbjørn. (1994). *Fra håndverk til masseproduksjon : en studie av omstillinger ved Moelven Brug*. Bodø: Nordlandsforskning.
- Karlsen, Asbjørn & Isaksen, Arne. (2008). Den historiske dimensjonen ved kunnskaps- og teknologiutvikling. I Bjørnar Sæther, Asbjørn Karlsen & Arne Isaksen (Red.), *Innovasjoner i norske næringer : et geografisk perspektiv* (s. 41-58). Bergen: Fagbokforl.
- Karlsen, Gustav A. (2010). Mobilisering og forankring av kollektive næringsutviklingsprosesser. Etablering av merkevaren Lofotlam. I Anniken Førde & Odd Jarl Borch (Red.), *Innovative bygdemiljø : ildsjeler og nyskappingsarbeid* (s. 69-81). Bergen: Fagbokforl.
- Karlsen, James. (2008). Læring, kunnskap og innovasjon fra et organisatorisk ståsted. I Bjørnar Sæther, Asbjørn Karlsen & Arne Isaksen (Red.), *Innovasjoner i norske næringer : et geografisk perspektiv* (s. 81-97). Bergen: Fagbokforl.
- Kartverket. ([ingen dato]). Norgeskart - Budalen. Hentet 24.mars 2019 fra <https://www.norgeskart.no/#!?project=norgeskart&layers=1002&zoom=10&lat=6985266.68&lon=270059.22&markerLat=6985266.680905275&markerLon=270059.2228643187&panel=searchOptionsPanel&showSelection=false&sok=Budalen>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2017). *Berekraftige byar og sterke distrikt*. (Meld. St. 18. 2016-2017). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20162017/id2539348/sec1>
- Kulturdepartementet & Nærings- og fiskeridepartementet. (2019). *Strategi for kultur og reiseliv. Noreg som attraktiv kulturdestinasjon*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/strategi-for-kultur-og-reiseliv.-noreg-som-attraktiv-kulturdestinasjon/id2654372/>
- Kunnskapsdepartementet. (2018). Fornyer innholdet i skolen. I. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/forny-er-innholdet-i-skolen/id2606028/?expand=factbox2606073>
- Kvale, Steinar, Brinkmann, Svend, Anderssen, Tone Margaret & Rygge, Johan. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvangarsnes, Marit, Helgesen, Øyvind, Håvold, Jon Ivar & Fjordkonferansen (Red.). (2016). *Innovasjon og entreprenørskap mellom fjord og fjell*. Oslo: Universitetsforl.
- Landbruks- og matdepartementet. (2019, 15.januar). 10 år med utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Hentet 15.oktober 2019 fra https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/kulturlandskap/id2624394/?utm_source=www.regjeringen.no&utm_medium=epost&utm_campaign=nyhetsvarsel%2016.01.2019&utm_content=Mat,%20fiske%20og%20landbruk
- Landbruksdirektoratet. (2019a, 25.februar). Tilskot til kulturlandskap. Hentet 7.april 2019 fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/miljo-og-okologisk/kulturlandskap/kulturlandskapstilskudd>

- Landbruksdirektoratet. (2019b, 4.april). Utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Hentet 8.april 2019 fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/miljo-og-okologisk/kulturlandskap/utvalgte-kulturlandskap#de-41-utvalgte-kulturlandskapene>
- Landbruksdirektoratet. ([ingen dato]). Sør-Trøndelag: Seterdalene i Budalen. Hentet 24.mars 2019 fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/miljo-og-okologisk/kulturlandskap/utvalgte-kulturlandskap/trondelag/seterdalene-i-budalen>
- Lerli, John. (2015a, 22.oktober). Budalingene er i harnisk *Trønderbladet* Hentet fra <https://www.tronderbladet.no/nyheter/2015/10/22/Budalingene-er-i-harnisk-11715369.ece>
- Lerli, John. (2015b, 24.november). Budalsstolen har fått egen nettside *Trønderbladet* Hentet fra <https://www.tronderbladet.no/nyheter/2015/11/24/Budalsstolen-har-fatt-egen-nettside-11843148.ece>
- Lerli, John (2015, 3.desember). Her avsløres alle hemmelighetene. *Trønderbladet*. Hentet fra <https://www.tronderbladet.no/nyheter/2015/12/03/Her-avsløres-alle-hemmelighetene-11880662.ece>
- Lorentzen, Håkon & Dugstad, Line. (2011). *Den norske dugnaden : historie, kultur og fellesskap*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Lundvall, Bengt-Åke & Johnson, Björn. (2016). The Learning Economy. I *The Learning Economy and the Economics of Hope* (s. 107-130). Anthem Press.
- Lyngnes, Sølvi. (2016). Kulturbasert byturisme - attraktive destinasjoner? I Arvid Viken (Red.), *Turisme : destinasjonsutvikling* (s. 159-174). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Martin, Ron & Sunley, Peter. (2006). Path dependence and regional economic evolution. *Journal of Economic Geography*, 6(4), 395-437. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbl012>
- Merkur. ([ingen dato]). Hva er innovasjon? Hentet 7.april 2019 fra <https://merkur4.cappelendamm.no/c394249/merkurmodul/vis.html?tid=394255>
- Michl, Jan. (2017). Industridesign. I *Store norske leksikon*. Hentet 7.mai 2019 fra <https://snl.no/industridesign>
- Midtre Gauldal kommune. (2019). «Først til framtida» *Utviklingsstrategi Midtre Gauldal kommune 2019-2022*. Hentet fra <https://www.mgk.no/politikk/styrende-dokumenter>
- Midtre Gauldal kommune. ([ingen dato]). Kommunalt næringsfond. Hentet 7. november 2019 fra <https://www.mgk.no/alle-tjenester/kommunalt-naeringsfond>
- Mitra, Jay. (2012). *Entrepreneurship, innovation and regional development : an introduction*. London: Routledge.
- Morken, Berit Nøkleberg & Moksnes, Kjellaug Krogh. (2018, 14.mai). Hodelin til Trønderbunad. Hentet 9.oktober 2019 fra http://www.husflid.no/fagsider/roedlista/roedlisteprosjekter/hodelin_til_troenderbunad
- Nakrem, Gunn Heidi. (2015, 16.november). Budalsstolen produseres i Slovakia og Danmark Hentet fra <https://www.tronderbladet.no/nyheter/2015/11/16/Budalsstolen-produseres-i-Slovakia-og-Danmark-11813874.ece>
- Norges Husflidslag. (2017, 15. februar). Budalsstolen. Hentet 25. mars 2019 fra <http://www.husflid.no/fagsider/roedlista/roedlisteprosjekter/budalsstolen>
- Norges Husflidslag. ([ingen dato]). Norges Husflidslag. Hentet 10.oktober 2019 fra <http://www.husflid.no/>
- Norsk seterkultur. (2017, 20.november). Setring/ stølsdrift. Hentet 20.oktober 2019 fra <https://www.immateriekkulturarv.no/bidrag/setring-i-noreg/>

- Oppdal kommune. (2018, 25.juni). Hentet 6.april 2019 fra <https://www.oppdal.kommune.no/om-oppdal/>
- Overvåg, Kjell & Skjeggedal, Terje (Red.). (2015). *Fjellbygd eller feriefjell?* Bergen: Fagbokforl.
- Piore, Michael J. & Sabel, Charles F. (1984). *The second industrial divide : possibilities for prosperity*. New York: Basic Books.
- Raufoss Industripark. ([ingen dato]). Om parken. Hentet 16.april 2019 fra <http://www.raufossindustripark.no/parken/omparken.html>
- Regnskapstall. ([ingen dato]). Budalshjerte AS Konkursbo. Hentet 5.mai 2019 fra <https://www.regnskapstall.no/informasjon-om-budalshjerte-as-10039062450>
- Rønning, Lars. (2010). Samfunnsentreprenørskap som initiering av lokal næringsutvikling. I Anniken Førde & Odd Jarl Borch (Red.), *Innovative bygdemiljø : ildsjeler og nyskappingsarbeid* (s. 53-67). Bergen: Fagbokforl.
- Rønningen, Katrina. (2008). Bærekraftige fjellbygder? Noen framtidsbilder. I Reidar Almås, Marit S. Haugen, Johan Fredrik Rye & Mariann Villa (Red.), *Den Nye bygda* (s. 345-370). Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Sjøstad, Tone. (2019, 21. oktober). Statsbudsjettet 2020: Høringsinnspill hos Familie- og kulturkomiteen. Hentet fra http://www.husflid.no/om_oss/aktuelt/statsbudsjettet_2020_hoeringsinnspill_hos_familie_og_kulturkomiteen
- Sliper, Jon Olav. (2019, 17.januar). Faktafredag: Verdiskaping i Trøndelag. Hentet 6.mai 2019 fra <https://www.trondelagfylke.no/vare-tjenester/plan-og-areal/kart-statistikk-og-analyse/nyhetsarkiv-kart-og-statistikk/faktafredag-verdiskaping-i-trondelag/>
- Solem, Jon. (2006). *Budal kirke, 1754-2004*. Budalen: Budal menighetsråd.
- Solerød, Hans. (2019). Bygd. I *Store norske leksikon*. Hentet 20.oktober 2019 fra <https://snl.no/bygd>
- Spilling, Olav R. (2006a). Entreprenørskap på norsk. I Olav R. Spilling (Red.), *Entreprenørskap på norsk* (2. utg., s. 13-20). Bergen: Fagbokforl.
- Spilling, Olav R. (2006b). Om entreprenørskap. I Olav R. Spilling (Red.), *Entreprenørskap på norsk* (2. utg., s. 21-47). Bergen: Fagbokforl.
- Statens Kartverk. (2018, 18.september). Høyeste fjelltopp i hver kommune Hentet 24.mars 2019 fra <https://www.kartverket.no/kunnskap/fakta-om-norge/Hoyeste-fjelltopp-i-kommunen/hoyeste-fjelltopp-i-hver-kommune/>
- Statistisk sentralbyrå. (2019). Befolkning. Hentet 24.mars 2019 fra <https://www.ssb.no/statbank/table/04317/tableViewLayout1/?loadedQueryId=10020790&timeType=item>
- Stensgaard, Kari. (2017). *Hvordan står det til på setra? Registrering av setermiljøer i perioden 2009-2015* (NIBIO Rapport; 3(88) 2017). Hentet fra <https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/handle/11250/2447691>
- Stræte, Egil Petter. (2006). *Brytninger mellom konvensjoner i meieribransjen : om hvordan meieribedrifter arbeider med nyskaping* Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Geografisk institutt, Trondheim.
- Stræte, Egil Petter. (2011). Brytninger mellom konvensjoner. I Egil Petter Stræte & Marit S. Haugen (Red.), *Rurale brytninger* (s. 427-446). Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Thagaard, Tove. (2013). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Bergen: Fagbokforl.

- Tjora, Aksel Hagen. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tjora, Aksel Hagen & Skirbekk, Sigurd. (2018). Gesellschaft. I *Store norske leksikon*. Hentet 21.april 2019 fra <https://snl.no/Gesellschaft>
- Tofte, Solveig (2016, 27.oktober). Budal husflidslag er til å stole på. *Trønderbladet*. Hentet fra <https://www.tronderbladet.no/kultur/2016/10/27/Budal-husflidslag-er-til-å-stole-på-13700503.ece>
- Tofte, Solveig, Østraat, Lars , Vaagland, Liv Helen, Olsen, Thomas, Søfugl, Elling Finnanger, Eid, Marthe, ... Opland, Oddny. (2017). *Trønderbladets Sommermagasin*(Issue), s. 46. Hentet fra https://issuu.com/adresseavisen/docs/tronderbladet_sommermagasin_2306
- UNESCO. ([ingen dato]-a). Immateriell kulturarv. Hentet 15.oktober 2019 fra <http://unesco.no/kultur/immateriellkulturarv/>
- UNESCO. ([ingen dato]-b). Traditional craftsmanship. Hentet 9.oktober 2019 fra <https://ich.unesco.org/en/traditional-craftsmanship-00057>
- Villa, Mariann. (2016). Lokalsamfunn til kamp for skulen. I Mariann Villa & Marit S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 177-197). Oslo: Cappelen Damm.
- Villa, Mariann & Haugen, Marit S. (Red.). (2016). *Lokalsamfunn*. Oslo: Cappelen Damm.
- Vingelen. ([ingen dato]). Velkommen til Vingelen - en eventyrlig fjellbygd av vår tid! Hentet 20.mai 2019 fra <https://www.vingelen.com/no/>
- Wadel, Cato, Wadel, Carl Cato & Fuglestad, Otto Laurits. (2014). *Feltarbeid i egen kultur* (Rev. utg. av Carl Cato Wadel og Otto Laurits Fuglestad). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Wiborg, Agnete. (2009). Det kommer an på .... *Plan*, 41(02), 18-19. Hentet fra http://www.idunn.no/plan/2009/02/det_kommer_an_pa
- Winchester, Hilary P.M. & Rofo, Matthew W. (2016). Qualitative Research and Its Place in Human Geography. I Iain M. Hay (Red.), *Qualitative research methods in human geography* (4. utg., s. 3-28). Ontario: Oxford University Press.
- Yin, Robert K. (2014). *Case study research : design and methods* (5. utg.). Los Angeles: Sage Publications.
- Aarsæther, Nils. (2016). Lokalsamfunn - mot alle odds? I Mariann Villa & Marit S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 134-151). Oslo: Cappelen Damm.
- Aasen, Tone Merethe Berg & Amundsen, Oscar. (2015). *Innovasjonsarbeid : organisasjon, kultur og ledelse*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Vedlegg A: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Informasjonsskriv

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å kartlegge hvilke faktorer som påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid. I dette skrivet gir jeg, Maren Moan Horg, informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Studien er en del av masterprogrammet entreprenørskap, innovasjon og samfunn, ved Institutt for geografi, NTNU Trondheim. Entreprenørskap er i vinden som aldri før, og kan ses på som et samfunnsmessig fenomen og en drivkraft for økonomisk utvikling. Det er ulike forhold som påvirker og former denne utviklingen. Formålet i denne studien er å kartlegge hvilke faktorer som påvirker nyskaping, og i så måte påvirker utviklingen i den konteksten det operer i.

For å belyse denne tematikken har jeg i denne masteroppgaven, valgt å studere den lille fjellbygda Budal i Midtre Gauldal kommune. Bygda besitter en lang tradisjon for entreprenørskap og fortsatt er det flere som velger å etablere sin virksomhet der.

Fokuset i denne oppgaven vil i så måte være bygda som helhet, å se på bygda som et entreprenørielt samfunn og ut ifra det kartlegge hvilke faktorer som påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn.

Studien vil baseres på datainnsamling gjennom intervjuer. Utvalget består av personer som har etablert en virksomhet i Budal, men også andre aktører som har tilknytning til det entreprenørielle miljøet.

I løpet av høsten 2018 vil jeg gjennomføre 8-10 intervjuer.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer et intervju på ca. 1-2 timer. Opplysninger som samles inn vil omhandle entreprenørskap og virksomhetsetablering, bygdas opplevde kultur knyttet til entreprenørskap og næringsutvikling.

Som deltaker vil du kunne gjenkjennes i publikasjon. Under har jeg listet opp to ulike nivå gjenkjennbarhet, som du står frivillig i å velge mellom.

Alternativ 1: Der jeg ser det nødvendig vil følgende opplysninger om deg og ditt virke fremkomme i oppgaven; hvilken tilknytning du har til Budal, informasjon som omhandler ditt virke, utdanning, arbeids-og erfaringsbakgrunn. Personlig navn vil bli utelatt. Utover disse opplysningene kan du også velge om du vil la prosjektet benytte direkte sitater eller ikke. Som informant står du fritt i å velge hvordan du vil kategoriseres - se samtykkeerklæring. Her kan du som informant bli gjenkjent av folk som leser oppgaven.

Alternativ 2: Ettersom Budal og Midtre Gauldal er et lite samfunn hvor alle kjenner alle, skal det lite til før man blir gjenkjent av folk som leser oppgaven. Dette alternativet gir deg muligheten til å velge at ingen opplysning om deg og ditt virke blir benyttet i prosjektet. Likevel ser jeg, på bakgrunn av oppgavens formål, verdien av å kunne bruke direkte sitater. Ved direkte sitat kan du for eksempel bli kategorisert som «informant A, B, C» osv.

Data vil bli registrert ved bruk av lydopptak, samt notater og lagres midlertidig på min datamaskin. Du vil få muligheten til å foreta en sitatsjekk og en godkjenning, om ønskelig.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Ta kontakt med meg dersom dette skulle bli aktuelt. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg dersom du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Personvern

Opplysningene om deg vil kun bli brukt til formålene fortalt om i dette skrivet. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Ved behandlingsansvarlig institusjon er det kun jeg som student som vil ha tilgang til disse opplysningene.

For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene, vil navnet og kontaktopplysningene dine bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Datamaterialene vil oppbevares på min egen passordkrevde datamaskin. Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2019. Ved prosjektslutt vil personopplysninger og opptak slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Behandling av personopplysninger

Behandling av personopplysninger er basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Institutt for geografi, NTNU Trondheim har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Spørsmål i ettertid?

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med meg eller min veileder:

- Asbjørn Karlsen, Professor ved Institutt for geografi, NTNU Trondheim.
Telefon: [REDACTED]
Epost: [REDACTED]

Med vennlig hilsen

Maren Moan Horg

Epost: [REDACTED]
Mobil: [REDACTED]

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i dette intervjuet.
- at det benyttes lydopptaker i intervjuet.
- at opplysninger om meg og mitt virke behandles etter følgende alternativ:
  - Alternativ 1.
  - Alternativ 2.
- at direkte sitater fra intervjuene kan benyttes i oppgaven, etter sitatsjekk.
  - Som informant ønsker jeg følgende kategorisering: _____.
- å eventuelt bli kontaktet i ettertid av intervjuet for oppfølgingsspørsmål.
- at mine personopplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. juni 2019.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg B: Intervjuguide – nøkkelinformant I

Innledning

- *Informasjon om prosjektet og problemstillingen.*
  - Masteroppgave i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn.
  - Informer om oppgavens tema og valgt problemstilling.
    - *Problemstilling: Hvilke faktorer påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid?*
  - Informer om anonymitet, angrerett, lydopptak og bruk av direkte sitater.
  - Spør om noe er uklart og om informanten har noen spørsmål.
  - Underskrift av forespørsel om deltakelse.
  - **Start lydopptaker.**

Erfaringer

- *Kartlegge informantens erfaring og kjennskap til valgt tema og problemstilling.*
  - Hvilken utdanning, arbeids- og erfaringsbakgrunn har du?
  - Hvilken tilknytning har du til Budal?
  - Føler du du har en rolle her i Budal?
  - Hvordan vil du beskrive din rolle her i Budal?
    - Får du inntrykk av at flere innehar den rollen?

Fokusering

- *Den entreprenørielle fjellbygda, Budal.*

Entreprenørskap

- **Hva legger du i begrepet *entreprenør*?**
- **Hva tenker du på når du hører begrepet *entreprenørskap*?**
- **Hvordan vil du beskrive ressurstilgangen i Budal?**
  - Hvilke ressurser i Budal ser du på som mest verdifulle?
- **Vil du karakterisere Budal som et område, hvor det er et mer grunnlag for å kunne starte og utvikle nye foretak, sammenlignet med andre bygder?**
  - Hvordan vil beskrive det entreprenørielle miljøet?
- **Hva anser du som forskjellen mellom Budal, sammenlignet med andre lignende bygder, i forholdt til det å starte og utvikle nye foretak?**
  - Hva ser du på som deres fortrinn?
  - Hvordan vil du sammenligne Budal med andre norske bygder?
- **Hva ser du på som mulighetene og barrierene for å starte og utvikle nye foretak i Budal?**
- **Hvordan føler du aksepten i Budal er for å starte egen virksomhet?**
  - Hva tror du er årsaken til at folk velger å etablere sin virksomhet her?
- **Tror du det er lettere for innflyttere å opptre som entreprenører og etablere virksomhet, enn for lokalbefolkningen, eller omvendt?**
- **Hvordan ser du på betydningen av nettverk når man skal bedrive entreprenørskap?**

Entreprenørskapskultur

- **Hva legger du i begrepet kultur?**
- **Hvordan vil du beskrive det sosiale og kulturelle miljøet i Budal?**

- **Hvordan vil du beskrive kulturen for det å skulle starte og utvikle nye foretak i Budal?**
  - Hva mener du om at Budals lange historie, med kulturen og tradisjonene den innebærer, er med på å påvirke hvordan ting gjøres i dag?
    - Har du noen eksempler på dette?
    - På hvilken måte tror du kulturen bidrar til å skulle starte og utvikle nye foretak?
- **Hvordan vil du beskrive relasjonene mellom virksomhetene i Budal?**
  - Har du noen eksempler på dette?
  - På hvilken måte tror du bygdesamfunnet bidrar i disse relasjonene?
  - Samarbeid.
- **Hva tror du i fremtiden vil påvirke kulturen for å starte og utvikle nye foretak her i Budal?**

Økonomisk utvikling og vekst

- **Hvordan vil du beskrive næringsstrukturen i Budal?**
- **Hva mener du, er mulighetene og barrierene for å utvikle seg som virksomhet i Budal?**
  - For eksempel tenke alternative produkter og endring.
- **Tror du næringslivet i Budal kommer til å endre og utvikle seg i fremtiden?**
  - På hvilken måte?
- **Tror du Budal som samfunn, er åpent for å tenke etablering og utvikling utenfor tradisjonell virksomhet?**
  - Hva tror du måtte være til stede?

Avslutning

- Er det noe du annet du tenker på som kan være relevant for temaet?
- Har du noen spørsmål?
- **Avslutt og stopp lydopptaker.**

Vedlegg C: Intervjuguide – nøkkelinformant II

Innledning

- *Informasjon om prosjektet og problemstillingen.*
  - Masteroppgave i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn.
  - Informer om oppgavens tema og valgt problemstilling.
    - *Problemstilling: Hvilke faktorer påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid?*
  - Informer om anonymitet, angrerett, lydopptak og bruk av direkte sitater.
  - Spør om noe er uklart og om informanten har noen spørsmål.
  - Underskrift av forespørsel om deltakelse.
  - **Start lydopptaker.**

Erfaringer

- *Kartlegge informantens erfaring og kjennskap til valgt tema og problemstilling.*
  - Hvilken utdanning, arbeids- og erfaringsbakgrunn har du?
  - Hvilken tilknytning har du til Budal?

Fokusering

- *Den entreprenørielle fjellbygda, Budal.*

Entreprenørskap

- **Hva legger du i begrepet *entreprenør*?**
- **Hva tenker du på når du hører begrepet *entreprenørskap*?**
- **Kan du beskrive de historiske hovedlinjene for fjellbygda Budal?**
  - Omstilling og tilpasninger.
  - Har du noen historiske eksempler på perioder hvor gründerånd og entreprenørskap har fått blomstre?
    - På hvilken måte tror du de historiske perspektivene påvirker dagens forhold mtp entreprenørskap?
- **Hvordan vil du beskrive ressurstilgangen i Budal?**
  - Hvordan har ressurstilgangen historisk sett vært?
  - Hvilke ressurser i Budal ser du på som mest verdifulle?
- **Vil du karakterisere Budal som et område, hvor det er et mer grunnlag for å kunne starte og utvikle nye foretak, sammenlignet med andre bygder?**
  - Historisk sett; hvordan har miljøet vært for å starte og utvikle nye foretak?
- **Hva anser du som forskjellen mellom Budal, sammenlignet med de andre bygdene i kommunen, i forhold til det å starte og utvikle nye foretak?**
  - Hva ser du på som deres fortrinn?
  - Hvordan vil du sammenligne Budal med andre norske bygder?
- **Hva ser du på som mulighetene og barrierene for å starte og utvikle nye foretak i Budal?**
- **Hvordan føler du aksepten i Budal er for å starte og utvikle egne foretak?**
  - Hva tror du er årsaken til at folk velger å etablere sin virksomhet her?
- **Tror du det er lettere for innflyttere å opptre som entreprenører og etablere virksomhet, enn for lokalbefolkningen, eller omvendt?**
- **Hvordan ser du på betydningen av nettverk i et lokalsamfunn som Budal?**

Entreprenørskapskultur

- **Hva legger du i begrepet kultur?**
- **Hvordan vil du beskrive det sosiale og kulturelle miljøet i Budal?**
  - Hvordan har det historisk sett utviklet seg?
- **Hvordan vil du beskrive dagens kultur for å skulle starte og utvikle nye foretak i Budal?**
  - Hva mener du om at Budals lange historie, med kulturen og tradisjonene den innebærer, er med på å påvirke hvordan ting gjøres i dag?
    - Har du noen eksempler på dette?
    - På hvilken måte tror du kulturen bidrar til å skulle starte og utvikle nye foretak?
- **Hvordan vil du beskrive næringsmiljøet i Budal?**
  - På hvilken måte tror du bygdesamfunnet bidrar til næringsmiljøet?
    - Har du noen eksempler på dette?
- **Hva tror du i fremtiden vil påvirke kulturen for å starte og utvikle nye foretak her i Budal?**

Økonomisk utvikling og vekst

- **Hvordan vil du beskrive næringsstrukturen i Budal?**
- **Hva mener du, er mulighetene og barrierene for å utvikle seg som virksomhet i Budal?**
  - F. eks tenke alternative produkter og endring.
- **Tror du næringslivet i Budal kommer til å endre og utvikle seg i fremtiden?**
  - På hvilken måte?
- **Tror du Budal som samfunn, er åpent for å tenke etablering og utvikling utenfor tradisjonell virksomhet?**
  - For eksempel tenke alternative produkter og endringer.
  - Hva tror du måtte være til stede?

Avslutning

- Er det noe du annet du tenker på som kan være relevant for temaet?
- Har du noen spørsmål?
- **Avslutt og stopp lydopptaker.**

Vedlegg D: Intervjuguide – nøkkelinformant III

Innledning

- *Informasjon om prosjektet og problemstillingen.*
  - Masteroppgave i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn.
  - Informer om oppgavens tema og valgt problemstilling.
    - *Problemstilling: Hvilke faktorer påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid?*
  - Informer om anonymitet, angrerett, lydopptak og bruk av direkte sitater.
  - Spør om noe er uklart og om informanten har noen spørsmål.
  - Underskrift av forespørsel om deltakelse.
  - **Start lydopptaker.**

Erfaringer

- *Kartlegge informantens erfaring og kjennskap til valgt tema og problemstilling.*
  - Hvilken utdanning, arbeids- og erfaringsbakgrunn har du?
  - Hvilken tilknytning har du til Budal?

Fokusering

- *Den entreprenørielle fjellbygda, Budal.*

Entreprenørskap

- **Hva legger du i begrepet entreprenør?**
- **Hva tenker du på når du hører begrepet entreprenørskap?**
- **Hvordan vil du beskrive ressurstilgangen i Budal?**
  - Hvilke ressurser i Budal ser du på som mest verdifulle?
- **Vil du karakterisere Budal som et område, hvor det er et mer grunnlag for å kunne starte og utvikle nye foretak, sammenlignet med andre bygder?**
  - Hvordan vil beskrive det entreprenørielle miljøet?
- **På hvilken måte er det fra kommunens side tilrettelagt for å etablere og utvikle nye foretak i Budal?**
- **Hva anser du som forskjellen mellom Budal, sammenlignet med de andre bygdene i kommunen, i forhold til det å starte og utvikle nye foretak?**
  - Hva ser du på som deres fortrinn?
  - Hvordan vil du sammenligne Budal med andre norske bygder?
- **Hva ser du på som mulighetene og barrierene for å starte og utvikle nye foretak i Budal?**
- **Hvordan føler du aksepten i Budal er for å starte egen virksomhet?**
  - Hva tror du er årsaken til at folk velger å etablere sin virksomhet i Budal?
- **Fra et kommunalt næringspolitisk ståsted, hvordan ser du på det å skulle etablere en virksomhet i Budal?**
- **Tror du det er lettere for innflyttere å opptre som entreprenører og etablere virksomhet, enn for lokalbefolkningen, eller omvendt?**
- **Hvordan ser du på betydningen av nettverk når man skal bedrive entreprenørskap?**

Entreprenørskapskultur

- **Hva legger du i begrepet kultur?**
- **Hvordan vil du beskrive det sosiale og kulturelle miljøet i Budal?**
- **Hvordan vil du beskrive kulturen for det å skulle starte og utvikle nye foretak i Budal?**
  - Hva mener du om at Budals lange historie, med kulturen og tradisjonene den innebærer, er med på å påvirke hvordan ting gjøres i dag?
    - Har du noen eksempler på dette?
    - På hvilken måte tror du kulturen bidrar til å skulle starte og utvikle nye foretak?
- **Hvordan ser du på det å samarbeide med andre?**
- **Hvordan vil du beskrive næringsmiljøet i Budal, sammenlignet med resten av kommunen?**
- **Hvordan vil du beskrive relasjonene mellom virksomhetene i Budal, både i forhold til produkt, teknologi og kunnskap?**
  - Har du noen eksempler på dette?
  - På hvilken måte tror du bygdesamfunnet bidrar i disse relasjonene?
    - Har du noen eksempler på dette?
  - Samarbeid.
- **Hvordan vil du beskrive relasjonen mellom Budal og kommuneadministrasjonen?**
  - Beskriv samarbeidet.
- **Hva tror du i fremtiden vil påvirke kulturen for å starte og utvikle nye foretak her i Budal?**

Økonomisk utvikling og vekst

- **Hvordan vil du beskrive næringsstrukturen i Budal?**
  - **Hvordan vil du sammenligne næringsstrukturen i Budal, i forhold til resten av kommunen?**
- **Hva mener du, er mulighetene og barrierene for å utvikle seg som virksomhet i Budal?**
- **Tror du næringslivet i Budal kommer til å endre og utvikle seg i fremtiden?**
  - På hvilken måte?
- **Tror du Budal som samfunn, er åpent for å tenke etablering og utvikling utenfor tradisjonell virksomhet?**
  - For eksempel tenke alternative produkter og endringer.
  - Hva tror du måtte være til stede?

Avslutning

- Er det noe du annet du tenker på som kan være relevant for temaet?
- Har du noen spørsmål?
- **Avslutt og stopp lydopptaker.**

Vedlegg E: Intervjuguide – entreprenør i Budal

Innledning

- *Informasjon om prosjektet og problemstillingen.*
  - Masteroppgave i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn.
  - Informer om oppgavens tema og valgt problemstilling.
    - *Problemstilling: Hvilke faktorer påvirker nyskaping i et tradisjonsbundet bygdesamfunn, i møte med nyere tid?*
  - Informer om anonymitet, angrerett, lydopptak og bruk av direkte sitater.
  - Spør om noe er uklart og om informanten har noen spørsmål.
  - Underskrift av forespørsel om deltakelse.
  - **Start lydopptaker.**

Erfaringer

- *Kartlegge informantens erfaring og kjennskap til valgt tema og problemstilling.*
  - Hvilken utdanning, arbeids- og erfaringsbakgrunn har du?
  - Hvilken tilknytning har du til Budal?
  - Kan du fortelle kort om din virksomhet?

Fokusering

- *Den entreprenørielle fjellbygda Budal*

Entreprenørskap

- **Hva legger du i begrepet entreprenør?**
- **Hva tenker du på når du hører begrepet entreprenørskap?**
- **Hvordan vil du beskrive ressurstilgangen i Budal?**
  - Hvilke ressurser i Budal ser du på som mest verdifulle?
  - Hvilke ressurs(er) har hatt størst betydning for deg i forbindelse med etablering av virksomhet?
- **Vil du karakterisere Budal som et område, hvor det er et mer grunnlag for å kunne starte og utvikle nye foretak, sammenlignet med andre bygder?**
  - Hvordan vil beskrive det entreprenørielle miljøet?
- **Hvordan føler du aksepten i Budal er for å starte egen virksomhet?**
  - Hva tror du er årsaken til at det er så mange virksomheter i Budal?
- **Hva ser du på som mulighetene og barrierene for å starte og utvikle nye foretak i Budal?**
- **Kan du fortelle din bedriftshistorie, fra idé til virksomhet?**
  - Hva var motivasjon din for å starte egen virksomhet?
    - Fikk du noen reaksjoner fra bygdefolket ved etablering av virksomheten?
  - Kan du trekke frem det som har vært *avgjørende* for etablering og drift av din virksomhet?
    - Hvordan vil du forklare *bygdesamfunnets rolle* for din virksomhet?
  - Hva har *nettverk* betydd for deg i forbindelse med etablering og drift av din virksomhet?
    - Beskriv nettverket ditt/ dine støttespillere.
    - På hvilken måte har nettverk bidratt i din virksomhet?
- **Tror du det er lettere for innflyttere å opptre som entreprenører og etablere virksomhet, enn for lokalbefolkningen, eller omvendt?**

Entreprenørskapskultur

- **Hva legger du i begrepet *kultur*?**
- **Hvordan vil du beskrive det sosiale og kulturelle miljøet i Budal?**
- **Hvordan vil du beskrive kulturen for det å skulle starte og utvikle nye foretak i Budal?**
  - Hva mener du om at Budals lange historie, med kulturen og tradisjonene den innebærer, er med på å påvirke hvordan ting gjøres i dag?
    - Har du noen eksempler på dette?
    - På hvilken måte tror du kulturen bidrar til å skulle starte og utvikle nye foretak?
- **Hvordan ser du på det å samarbeide med andre?**
- **Hvordan vil du beskrive relasjonen mellom virksomhetene i Budal?**
  - På hvilken måte har relasjonene mellom virksomhetene bidratt i din virksomhet?
    - Har du noen eksempler på dette?
  - På hvilken måte tror du bygdesamfunnet bidrar i disse relasjonene?
    - Har du noen eksempler på dette?
- **Ser man i Budal en stor grad av villighet for å dele ressurser mellom dere virksomhets-innehavere?**
- **Er det vanlig å hjelpe til/pushe frem nye idéer/prosjekter blant virksomhetene?**
  - På hvilken måte tror du bygdesamfunnet for øvrig bidrar til dette?
- **Hva tror du vil påvirke kulturen for å starte og utvikle nye foretak her i Budal i fremtiden?**

Økonomisk utvikling og vekst

- **Hvordan vil du beskrive næringsstrukturen i Budal?**
- **Hvordan ser du på det å skulle vokse som virksomhet?**
  - Antall ansatte, nye markeder, markedsandel etc.
- **Hva mener du, er mulighetene og barrierene for å utvikle seg som virksomhet i Budal?**
  - F.eks. tenke alternative produkter og endring.
- **Hva måtte vært tilstede for at du skulle utviklet deg som virksomhet?**
- **Tror du næringslivet i Budal kommer til å endre og utvikle seg i fremtiden?**
  - På hvilken måte?

Avslutning

- Er det noe du annet du tenker på som kan være relevant for temaet?
- Har du noen spørsmål?
- **Avslutt og stopp lydopptaker.**